

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Opiskeluhuollon kuraattorien asiantuntijuus mielenterveyden tukemisessa

Sosiaalityö
Pro gradu -tutkielma
Saija Kalliokoski
17.5.2026
Lapin yliopisto

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Opiskeluhuollon kuraattorien asiantuntijuus mielenterveyden tukemisessa

Tekijä: Saija Kalliokoski

Koulutusohjelma / opetuskokonaisuus / oppiaine: Sosiaalityö

Ohjaaja: yliopiston lehtori Enni Mikkonen

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: 72 sivua, liitteiden lukumäärä 2.

Vuosi: 2026

Tiivistelmä:

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena oli tarkastella opiskeluhuollon kuraattorien asiantuntijuutta mielenterveyden tukemisessa. Tutkimuksen tavoitteena oli lisätä ymmärrystä siitä, miten kuraattorit kuvaavat asiantuntijuuttaan mielenterveyden tukemisessa, mistä asiantuntijuus rakentuu ja millaiset tekijät vaikuttavat sen hyödyntämiseen. Tutkimuksen teoreettinen ja käsitteellinen viitekehys rakentuu sosiaalityön asiantuntijuudesta, koulun sosiaalityön käytännöistä ja orientaatioista sekä sosiaalityön ja mielenterveyden tukemisen yhteys- ja rajapinnoista. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin verkkopohjaisella kyselyllä opiskeluhuollon kuraattoreilta ja aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Tutkimuksen tulosten perusteella kuraattorien asiantuntijuus mielenterveyden tukemisessa näyttäytyi sosiaalityöllisenä, kokonaisvaltaisena ja moniulotteisena asiantuntijuutena, jossa opiskelijan tilannetta tarkastellaan suhteessa hänen arkeensa, ihmissuhteisiinsa ja ympäristöönsä. Kuraattorien asiantuntijuus jäsenyi asiantuntijuuden ulottuvuuksiin, joita tässä tutkielmassa kutsutaan vuorovaikutuksen, tulkinnallisen, rajapintaisen ja eettisen asiantuntijuuden ulottuvuuksiksi. Vuorovaikutuksen asiantuntijuus ilmeni erityisesti opiskelijan kohtaamisessa, luottamuksellisen suhteen rakentamisessa ja vuorovaikutussuhteiden tukemisena. Tulkinnallinen asiantuntijuus sisälsi opiskelijan kokonaistilanteen hahmottamisen, hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden tunnistamisen ja tarkoituksenmukaisen tuen arvioinnin. Rajapintainen asiantuntijuus näyttäytyi moniammatillisena yhteistyönä, palveluihin ohjautumisen tukemisena ja eri toimijoiden välisen yhteistyön koordinoitina. Eettinen asiantuntijuus puolestaan korostui tilanteissa, joissa kuraattori joutui arvioimaan opiskelijan etua, turvallisuutta ja osallisuutta.

Tulosten perusteella kuraattorien asiantuntijuuden hyödyntämiseen vaikuttivat merkittävästi myös rakenteelliset tekijät, kuten resurssit, palvelujärjestelmän toimivuus, työnkuvan selkeys ja moniammatillisen yhteistyön käytännöt. Tutkimus osoittaa, että kuraattoreilla on tärkeä rooli opiskelijoiden mielenterveyden tukemisessa, mutta asiantuntijuuden tarkoituksenmukainen hyödyntäminen edellyttää toimivia rakenteita, selkeää työnjakoa ja kuraattorien sosiaalityöllisen asiantuntijuuden tunnistamista osana opiskeluhoiltoa ja koko palvelujärjestelmää. Tutkimuksen tulokset vahvistavat aiempaa tutkimustietoa kuraattorien keskeisestä roolista opiskelijoiden mielenterveyden tukemisessa.

Avainsanat: opiskeluhoito, kuraattorit, sosiaalityö, asiantuntijuus, mielenterveyden tukeminen

Sisällys

1	Johdanto	3
2	Koulun sosiaalityö asiantuntijuuden rakentumisen paikkana	8
2.1	Asiantuntijuuden lähestymistapoja sosiaalityössä	8
2.2	Sosiaalityön käytännöt ja orientaatiot koulukontekstissa	17
3	Sosiaalityön ja mielenterveyden tukemisen yhteys- ja rajapintoja	23
4	Tutkimuksen toteuttaminen	29
4.1	Tutkimustehtävä	29
4.2	Aineiston keruu, kuvaus ja analyysi	31
4.3	Tutkielman eettisyys ja luotettavuus	34
5	Kuraattorin asiantuntijuuden rakentuminen mielenterveyden tukemisessa	37
5.1	Kuraattorin käytännöt mielenterveyden tukemisessa	37
5.2	Kuraattorin asiantuntijuuden ulottuvuudet mielenterveyden tukemisessa	43
5.3	Haasteet ja mahdollisuudet asiantuntijuuden hyödyntämisessä	52
6	Johtopäätökset ja pohdinta	59
7	Lähteet	67
8	Liitteet	73
8.1	Liite 1. Kyselyn saateteksti	73
8.2	Liite 2. Kyselyn runko	75

1 Johdanto

Lasten ja nuorten mielenterveyden haasteet ovat aiheuttaneet laajasti huolta yhteiskunnallisessa keskustelussa viime vuosina. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2025a) vuonna 2025 keräämässä kouluterveyskyselyssä ilmeni, että perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaista 28 % ovat kokeneet vähintään lievää ahdistusoireilua viimeisen kolmen kuukauden aikana, kun taas perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaista 39 % oli ollut huolissaan mielialastaan kuluneen 12 kuukauden aikana. Mielenterveyden tukeminen on perinteisesti istunut luonnollisemmin terveydenhuollon ammattilaisten työhön, mutta mielenterveyttä ei voida kuitenkaan tarkastella vain terveydenhuollon kysymyksenä tai yksilön ominaisuutena, sillä siihen vaikuttavat keskeisesti henkilön ihmissuhteet, elämäntilanne, ympäristö ja rakenteelliset tekijät (Leinonen 2018). Sosiaalityössä mielenterveyden tukeminen ymmärretäänkin laaja-alaisena hyvinvoinnin tukemisena, jossa huomio kohdistuu yksilön lisäksi hänen arkeensa, sosiaalisiin suhteisiinsa ja toimintaympäristöönsä (mt.). Koulukontekstissa sosiaalialan ammattilaisena työskentelee opiskeluhoollon kuraattori (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 362).

Tämän tutkimuksen aiheena on opiskeluhoollon kuraattorien asiantuntijuus mielenterveyden tukemisessa. Tutkimuskohteena on tämän asiantuntijuuden rakentuminen, ilmeneminen ja hyödyntäminen koulukontekstissa. Tarkastelun kohteena ovat kuraattorien omat käsitykset ja kokemukset osaamisestaan ja tekijöistä, jotka tukevat tai rajoittavat tämän asiantuntijuuden hyödyntämistä. Tässä tutkimuksessa asiantuntijuus ymmärretään moniulotteisena ilmiönä, joka rakentuu tiedollisista, taidollisista, eettisistä ja relationaalisista ulottuvuuksista (Sipilä 2011; Juhila 2006).

Aiemmassa tutkimuksessa sosiaalityön asiantuntijuuden on havaittu rakentuvan muun muassa asiakkaan kokonaistilanteen arvioinnista, palvelujärjestelmän tuntemisesta, eettisestä harkinnasta sekä rakenteellisesta ymmärryksestä (Sipilä 2011; Pohjola 2018; Järvinen-Tassopoulos & Kesänen 2020; Suominen 2025). Mielenterveyden tukemisessa sosiaalityön erityiseksi asiantuntijuudeksi on tunnistettu käytännönläheinen tuki arjen, toimintakyvyn ja voimavarojen vahvistamiseksi sekä palveluiden koordinointi, saatavuuden turvaaminen ja psykososiaalinen sekä terapeutin työskentely asiakkaan ja verkostojen kanssa (Leinonen 2018; Arajärvi ym. 2020; Korpela 2014).

Mielenterveyden tukemisen tärkeys korostuu erityisesti kouluikässä, sillä on havaittu, että nuoruudessa diagnosoitu mielenterveyden häiriö on yhteydessä terveystalv palveluiden suurempiin käyttökustannuksiin aikuisena (Honkanen ym. 2023, 1). Pääministeri Orpon hallitus on reagoinut yhteiskunnalliseen huoleen nuorten mielenterveyden haasteista säätämällä terapiatakuusta. Vuonna 2025 astui voimaan lasten- ja nuorten terapiatakuu, mikä velvoittaa sosiaali- ja terveystalv palveluita järjestämään alle 23-vuotiaille tietyt mielenterveystalv palvelut maksuttomasti kuukauden sisällä siitä, kun tarve on todettu. Tämän myötä osaksi sosiaalihuoltoa kehitettiin uusi mielenterveystalv palvelu ”menetelmällinen psykososiaalinen tuki”. Sosiaali- ja terveystalv ministeriö on ohjeessaan terapiatakuusta ottanut kantaa siihen, että myös opiskeluhuollon kuraattorit voivat olla yksi tätä palvelua toteuttavista sosiaalihuollon ammattilaisista. (Sosiaali- ja terveystalv ministeriö 2025, 3, 4 & 9.)

Opiskeluhuolto on oppilaitoksessa toteutettavaa toimintaa, jolla edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia ja turvallista opiskelu-ympäristöä (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3 §). Opiskeluhuollon kuraattori on opiskeluhuollossa toimiva sosiaalialan asiantuntija, joka tukee opiskelijoiden hyvinvointia, koulunkäyntiä ja sosiaalisia valmiuksia (Terveystalv ja hyvinvoinnin laitos 2025b; Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 362). Terveystalv ja hyvinvoinnin laitos (2025b) ohjaa verkkosivuillaan, että kuraattorin tehtäviin kuuluu antaa tukea ja ohjausta esimerkiksi ahdistuneisuudessa. Onkin havaittu, että perusopetuksessa työskentelevät kuraattorit käyttävät asiakastyöajastaan 40 % opiskelijoiden mielenterveystalv ongelmiin (Hietanen-Peltola ym. 2024, 38).

Tutkimuksen aihe nousee ajankohtaisesta yhteiskunnallisesta huolesta lasten ja nuorten hyvinvoinnista, tarpeesta vahvistaa varhaista tukea arjen ympäristöissä, sosiaalityön näkökulman näkyväksi tekemisestä, työelämän tunnistetusta tarpeesta, aiemman tutkimustiedon vähyydestä sekä henkilökohtaisesta kiinnostuksesta aihetta kohtaan. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta kuraattorin asiantuntijuuden tunnistaminen on tärkeää opiskeluhuollon sekä laajemmin koko palvelujärjestelmän kehittämisen kannalta. Keskeistä on hahmottaa, millaista osaamista kuraattorit tuovat opiskelijoiden tukemiseen sekä miten tätä osaamista voitaisiin hyödyntää tarkoituksenmukaisesti osana palveluiden kokonaisuutta.

Tutkimuksen aihe on myös sosiaalityön näkökulmasta merkityksellinen, sillä opiskeluhuollon kuraattorityö sijoittuu sosiaalityön tehtäväkenttään ja toimii varhaisena ja ennaltaehkäisevänä tukena osana sosiaalihuollon palvelujärjestelmää (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 2 §; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 14 §). Tämän, mutta myös työelämässä ja tutkimuksessa tunnistetun tarpeen sekä henkilökohtaisen mielenkiinnon vuoksi on tärkeää tehdä näkyväksi,

millaista sosiaalityön asiantuntijuutta kuraattorityössä rakentuu erityisesti mielenterveyden tukemisen kysymyksissä. Tutkijat ovat havainneet, että kuraattorin työnkuva ja asiantuntijuus on usein jäsentymätöntä sekä harvoin tunnistettua (Sipilä-Lähdekorpi 2004; Lindström & Svensson 2025; Suhola 2017). Moniammatillisen yhteistyön haasteena voi olla se, jos ammattilaiset eivät tunnista muiden asiantuntijoiden osaamista ja siksi yhteistyön rajapintoja ei tule hyödynnettyä (Honkanen & Suomala 2009, 73). Toimivan moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta onkin tärkeää, että ammattiala kykenee ensin tunnistamaan ja sanoittamaan oman erityisosaamisensa, jotta sitä voidaan tuoda näkyväksi ja jakaa yhteisessä työskentelyssä. Olen omassa työssäni opiskeluhoollon kuraattorina kohdannut usein haasteen tunnistaa, millaista asiantuntijuutta juuri minä kuraattorina tuon opiskeluhoollon moniammatilliseen kokonaisuuteen. Työkokemukseni on osaltaan vaikuttanut tutkimusaiheen valintaan ja kiinnostukseen tarkastella kuraattorien asiantuntijuutta juuri kuraattorien omista näkökulmista. Olen myös pyrkinyt tiedostamaan oman positioni ja reflektoimaan sen mahdollista vaikutusta tutkimusprosessiin ja tulkintoihin läpi tutkimusprosessin.

Aiheen tutkiminen on tutkimuksellisesti perusteltua, sillä juuri koulun sosiaalityön asiantuntijuudesta mielenterveyden tukemisessa ei toistaiseksi ole saatavilla suomalaista tutkimusta. Tutkielmallani pyrin vastaamaan tähän tutkimusaukkoon. Kuraattorin asiantuntijuutta mielenterveyden tukemisessa on tutkittu kansainvälisesti erilaisissa koulukonteksteissa, kuten osana moniammatillista yhteistyötä (Berzin ym. 2011), poikkeusoloissa Covid-19 pandemian aikana (Childs & Iachini 2024), ilmastonmuutokseen liittyvän hyvinvointityön yhteydessä (Wiedebusch 2024), arjen kontekstissa selvittäen työn nykyisiä painopisteitä, rooleja ja haasteita (Murphy ym. 2025) sekä kirjallisuuskatsauksena tarkastellen koulun moniammatillista yhteistyötä (Zabek ym. 2023). Tutkimuksissa on todettu, että koulun sosiaalityöntekijöillä on merkittävä rooli opiskelijoiden mielenterveyden tukemisessa esimerkiksi yksilötyön, ryhmä- ja yhteisötason interventioiden, kriisi-interventioiden, konsultoinnin, yhteistyön ja ennaltaehkäisevän työn keinoin. Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että työnkuvan epäselvyys, ristiriitaiset odotukset ja rakenteelliset esteet voivat rajoittaa sen hyödyntämistä. (Berzin ym. 2011; Childs & Iachini 2024; Wiedebusch 2024; Murphy ym. 2025; Zabek ym. 2023). Tässä tutkielmassa tarkastellaan näitä teemoja suomalaisen opiskeluhoollon kuraattorityön kontekstissa erityisesti kuraattorien omasta näkökulmasta.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa, joka tekee näkyväksi opiskeluhoollon kuraattorien erityistä osaamista mielenterveyden tukemisessa, tukee työn kehittämistä sekä vahvistaa sosiaalityön näkökulman tunnistamista opiskeluhoollon moniammatillisessa työssä.

Lisäksi tavoitteena on tunnistaa tekijöitä, jotka vaikuttavat tämän asiantuntijuuden hyödyntämiseen käytännön työssä. Tutkimuskysymykset ovat: 1. Miten opiskeluhuollon kuraattorit kuvaavat työtään ja osaamistaan mielenterveyden tukemisessa? 2. Mistä ulottuvuuksista opiskeluhuollon kuraattorien asiantuntijuus mielenterveyden tukemisessa rakentuu näiden kuvausten pohjalta? 3. Mitkä tekijät vaikuttavat opiskeluhuollon kuraattorien asiantuntijuuden hyödyntämiseen mielenterveyden tukemisessa?

Tutkimuksen pääkäsitteinä ovat koulun sosiaalityö, sosiaalityön asiantuntijuus sekä mielenterveyden tukeminen. Koulun sosiaalityö ymmärretään tässä tutkielmassa moniulotteisena ja rajapintaisessa asemassa tapahtuvana asiantuntijatyönä, joka perustuu sosiaalityön tavoitteisiin, arvoperustaan ja ammatilliseen ytimeen, mutta toteutuu koulunkontekstin erityispiirteiden ohjaamana (Wallin 2011, 86; Sosnet 2014). Sitä toteutetaan niin yksilö-, yhteisö-, kuin rakenteellisellakin tasolla ja sen tavoitteena on tukea opiskelijoiden hyvinvointia, toimintakykyä, kasvua, kehitystä, vuorovaikutussuhteita ja arjen sujumista sekä ehkäistä ongelmien syntyä (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 362–366; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 2 §). Tässä tutkielmassa koulun sosiaalityötä tarkastellaan opiskeluhuollon kuraattorin työn kautta. Tutkielmassa käytetään käsitteitä opiskeluhuollon kuraattori ja koulun sosiaalityö, sillä ne kuvaavat mielestäni parhaiten tarkastelun kohteena olevaa asiantuntijuutta sekä vastaavat nykyistä lainsäädäntöä. Luettavuuden vuoksi, käytän opiskeluhuollon kuraattorista jatkossa nimitystä kuraattori.

Sosiaalityön asiantuntijuus ymmärretään tässä tutkielmassa moniulotteisena, tilanteittain muotoutuvana ja kontekstiriippuvaisena ilmiönä. Asiantuntijuutta ei nähdä vain yksilön osaamisena, vaan se muodostuu tiedon, kokemuksen, käytännön toiminnan ja vuorovaikutuksen kautta (Eraut 2005, 177). Tutkielmassa asiantuntijuutta lähestytään erityisesti tiedollisen, taidollisen, eettisen ja relationaalisen asiantuntijuuden kautta. Sosiaalityön asiantuntijuuteen kuuluu erityisesti tutkimus- ja teoretiedon hyödyntäminen, kyky arvioida asiakkaiden tilanteita ja tukea muutosta, eettinen harkinta sekä taito toimia yhteistyössä asiakkaiden, verkostojen ja muiden ammattilaisten kanssa. (Sipilä 2011, 136–142; Pohjola 2018, 283–291; Juhila 2006, 137–141.)

Tässä tutkielmassa mielenterveyden tukeminen ymmärretään kaikkena toimintana, joka vahvistaa yksilön hyvinvointia siten, että hän kykenee selviytymään elämän haasteista tunnistamaan omat voimavaransa, opiskelemaan ja toimimaan osana yhteisöä (World Health Organization 2025). Mielenterveyden tukena huomioidaan sekä suojaavien tekijöiden vahvistaminen, että riskitekijöiden vähentäminen promotion, prevention ja interventoiden

tasolla (Solantaus 2007, 47, 53; Aalto-Setälä ym. 2020, 20; Savolainen ym. 2023, 39–40). Mielenterveys ymmärretään kokonaisuutena, johon vaikuttaa sosiaaliset suhteet, arjen toiminnot ja yhteiskunnalliset rakenteet (Leinonen 2018, 136).

Tutkimuksen aineisto koostuu opiskeluhuollon kuraattoreille suunnatun verkkokyselyn avoimista vastauksista, joissa vastaajat (n = 25) kuvaavat kokemuksiaan ja käsityksiään asiantuntijuudestaan mielenterveyden tukemisessa. Verkkokysely mahdollisti useamman vastaajan tavoittamisen sekä kokemuksiin perustuvan laadullisen aineiston keräämisen kirjallisessa muodossa (Valli & Perkkilä 2018, Sähköisen kyselyn etuja). Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä teemoittelua hyödyntäen. Tutkimuksen aineistolähtöinen lähestymistapa mahdollisti sen, ettei sosiaalityön asiantuntijuutta määritelty tarkasti etukäteen, vaan asiantuntijuus määrittyi opiskeluhuollon kuraattoreiden käsityksiin perustuen. Sisällönanalyysin tavoitteena on muodostaa aineistosta merkityskokonaisuuksia ja muodostaa selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2018, Yleisesti sisällönanalyysin tekemisestä). Teemoittelun avulla aineistosta tunnistettiin vastaajien näkemyksiä ja kokemuksia asiantuntijuudesta ja pyrittiin muodostamaan asiakokonaisuuksia (mt., Yleinen kuvaus analyysin toteuttamisesta).

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että opiskeluhuollon kuraattorien asiantuntijuus mielenterveyden tukemisessa on laaja ja moniulotteinen kokonaisuus. Asiantuntijuus rakentuu neljänä asiantuntijuuden ulottuvuutena, jotka on tässä tutkielmassa nimetty vuorovaikutuksen, tulkinnallisen, rajapintaisen ja eettisen osaamisen asiantuntijuuden ulottuvuuksiksi. Näitä ulottuvuuksia yhdistää sosiaalityöllinen ja kokonaisvaltainen tapa tarkastella opiskelijan tilannetta. Tulokset osoittavat myös, että asiantuntijuuden hyödyntämiseen vaikuttaa keskeisesti resurssit, palvelujärjestelmän toimivuus ja työnkuvan selkeys. Tutkielman pääjohtopäätöksenä totean, että opiskeluhuollon kuraattorien asiantuntijuus mielenterveyden tukemisessa on laaja, moniulotteinen, sosiaalityölle ominainen kokonaisuus, jonka hyödyntäminen edellyttää toimivaa yhteistyötä, selkeitä rakenteita ja kuraattorin työnkuvan tunnistamista.

Työn rakenne etenee siten, että seuraavassa luvussa avaan tutkielman kontekstuaalista käsitteellistä ja teoreettista taustaa. Nämä koostuvat sosiaalityön asiantuntijuuden teoreettisista kehyksistä (esim. Sipilä 2011), koulun sosiaalityön jäsenyksistä (esim. Wallin 2011) ja opiskeluhuollon kuraattorin työstä ja sen erityispiirteistä, sekä opiskelijoiden mielenterveyteen liittyvästä käsitteellisestä ja tutkimuksellisesta keskustelusta (esim. Murphy ym. 2025) sosiaalityön kontekstissa. Teoreettisen taustoituksen jälkeen etenen tutkimuksen

toteuttamiseen, jossa kuvataan metodologisia lähtökohtia, aineistonkeruuta ja analyysia tarkemmin. Sen jälkeen etenen tutkimuksen tuloksiin, johtopäätöksiin ja pohdintaan. Tämän tutkimuksen tietoa voidaan hyödyntää käytännön kuraattorin työn osaamisen tunnistamisessa, työn rajaamisessa sekä työn kohdentamisessa sen ammatilliseen orientaatioon. Tiedosta on myös hyötyä opiskeluhuollon monialaisessa yhteistyössä, sillä se voi lisätä ymmärrystä kuraattorin erityisosaamisesta mielenterveyden tukemisessa. Näin eri ammattiryhmien välistä työnjakoa ja asiantuntijuuden tarkoituksenmukaista hyödyntämistä voidaan tehostaa.

2 Koulun sosiaalityö asiantuntijuuden rakentumisen paikkana

2.1 Asiantuntijuuden lähestymistapoja sosiaalityössä

Asiantuntijuuden käsite voidaan ymmärtää monesta eri näkökulmasta. Tässä tutkielmassa asiantuntijuutta tarkastellaan erityisesti sosiaalityön ja sen professionaalisen asiantuntijuuden näkökulmasta. Heilmannin (2022, 285) artikkelissa hänen tavoitteenansa oli selventää asiantuntijuuden käsitettä ja hän havaitsi asiantuntijuuden määritelmän sisältävän yhdeksän eri osa-alueita: tieto, opettaminen, ongelmanratkaisu, oppiminen, verkostoissa toimiminen, itsensä johtaminen, innovointi, osaaminen ja taidot sekä kokonaiskuvan ymmärtäminen. Nämä osa-alueet kuvaavat sitä, että asiantuntijuus rakentuu laajasta kyvystä toimia, arvioida ja soveltaa osaamista erilaisissa tilanteissa. Eraut (2005, 177) on kirjoittamassaan artikkelissa tarkastellut, miten asiantuntijuutta on eri tutkijoiden taholta määritelty. Eraut korostaa, ettei asiantuntijuutta voi määrittellä vain tiedon määrässä tai taidossa, vaan on huomioitavaa, että se on aina sidonnainen kontekstiin, tilanteeseen ja kokonaisuuteen. Eraut nostaa esiin, että asiantuntijuus ilmenee siinä, miten henkilö soveltaa tietoa ja kokemusta käytännössä. Tässä tutkielmassa asiantuntijuus ymmärretään muodostuvan tiedon, kokemuksen ja käytännön vuorovaikutuksessa, sekä olevan monitasoinen ja kontekstisidonnainen.

Yleisemmistä asiantuntijuuden määrittelyistä siirryttäessä sosiaalityöhön korostuu erityisesti asiantuntijuuden käytännönläheisyys ja tilannesidonnaisuus. Sosiaalityön osaamisen nähdään olevan monimuotoista, kokonaisvaltaista ja laaja-alaista (Raunio 2009, 31; Aho 1999, 329). Useat tutkijat ovat pyrkineet muodostamaan jäsentynyttä kuvaa sosiaalityön asiantuntijuudesta, sen monimuotoisuudesta, tehtävästä ja paikasta, mutta sen määrittely on osoittautunut haasteelliseksi (Suominen 2025, 65). Esimerkiksi Sipilä (2011) painottaa tiedon, taidon ja etiikan ulottuvuuksia, kun taas Juhila (2006) tarkastelee asiantuntijuutta työntekijän ja asiakkaan erilaisina suhteina. Sosiaalityön asiantuntijuuden on kuitenkin nähty olevan

muuttuvaa ja siihen vaikuttavan nykyajassa erityisesti globalisaatio, hyvinvointivaltion muutokset ja kansalliset organisaatio- ja järjestelmätason muutoshasteet (Lindh ym. 2018, 9–10). Sosiaalityön asiantuntijuudessa on havaittu sen erityisyyden olevan sen laaja-alaisuus eikä niinkään erikoistuminen johonkin kapea-alaiseen osa-alueeseen syvällisesti (Aho 1999, 330).

Sosiaalityö on kokonaisuutena laaja yhteiskunnallinen toiminta-alue, jossa sosiaalityöntekijälle tarjoutuu hyvin monenlaisia osaamisen vaatimuksia, rooleja ja tehtäviä. Näinä toiminta-alueina korostuu kuntouttava ja vuorovaikutuksellinen asiakastyö, yhteisötyö ja rakenteellinen ulottuvuus. On myös tunnistettu tarve kirkastaa sosiaalityön ydintehtäviä ja palata sen juurille muuttuvassa toimintaympäristössä. (Pohjola 2018, 282–283, 290.) Sosiaalityön asiantuntijuus tiivistyy tutkimuksellisiin, metodisiin ja teoreettisiin taitoihin ja siinä yhdistyy sekä yhteiskunnallinen rakenteellinen vaikuttaminen, että asiakkaiden vahvistaminen ja tukeminen psykososiaalisen työn avulla (Laitinen ym. 2018, 156).

Tutkimuskirjallisuudessa on tunnistettu, ettei yksiselitteistä määritelmää sosiaalityön ammatillisesta asiantuntijuudesta voida tehdä, vaan asiantuntijuuden moninaisuutta voidaan paremminkin hahmottaa sosiaalityöntekijöiden tiedon, taidon ja etiikan avulla (Sipilä 2011, 136). Nämä sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet ovat merkityksellisiä myös koulun sosiaalityössä, jossa työntekijä toimii, oppilaan tukijana, verkostotyön tekijänä ja koulu yhteisön hyvinvoinnin edistäjänä. Tässä tutkielmassa hahmotan sosiaalityön asiantuntijuutta tiedon, taidon, etiikan ja relationaalisen asiantuntijuuden ulottuvuuksien jäsentämisen kautta.

Asiantuntijuutta on jäsennetty tiedon kautta. Sosiaalityöntekijöiden tiedon on tunnistettu perustuvan käytännössä yliopistokoulutukselle, joka toimii ammatillisen toiminnan perustana (Raunio 2009, 34). Sipilä (2011, 136–137) jäsentää sosiaalityöntekijöiden tietoperustaa moniulotteiseksi tiedoksi, johon kuuluu teoreettinen ja tutkimusta korostava tieto, psykososiaalinen tieto, oikeudellinen tieto, kunnallispoliittinen tieto, managerialistis-ekonominen tieto, yhteiskunnallinen tieto sekä tieto fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen vaikuttavista tekijöistä. Sipilän (mt.) mukaan sosiaalityöntekijöillä on eniten yhteiskunnallista tietoa, missä korostuu tietoisuus siitä, että ihminen on osa yhteiskunnallista järjestelmää myös hänen hyvinvointinsa osalta. Yhteiskunnallisen tiedon tarve on yhtäläistä Juhilan (2006, 187) näkemyksissä, sillä Juhilan mukaan yksilökohtainen palveluohjaus, heikomman puolelle asettuminen ja asiakkaiden asioiden ajo vaatii vahvaa asiantuntijuutta hyvinvointivaltion toiminnasta. Tämän lisäksi sosiaalityössä korostuu tieto psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen vaikuttavista tekijöistä, sillä sosiaalityöntekijä kohtaa työssään asiakkaita, joilla on päihde- ja mielenterveys sekä perheväkivaltaan liittyviä haasteita (Sipilä 2011, 136–137).

Asiantuntijuus jäsentyy myös psykososiaalisena tietona. Psykososiaalinen tieto nähdään tärkeänä, sillä työssä korostuu sosiaalisten suhteiden merkityksellisyys (Sipilä 2011, 137). Aho (1999, 318) sanoittaa psykososiaalista tukea sellaisena työnä, jossa asiakkaan omat voimavarat viritetään hänen käyttöönsä. Raunio (2009, 60) taas näkee psykososiaalisen työn yhtenä ratkaisun välineenä asiakkaiden ongelmiin. Arajärvi (2025) tarkasteli tutkimuksessaan tätä sosiaalityön psykososiaalista asiantuntijuutta moniammatillisessa yhteistyössä psykiatrian avohoidossa ja tunnisti sillä olevan keskeinen ja tärkeä rooli. Sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden todettiin tuovan asiakkaan hoitoon sosiaalisen ja yhteiskunnallisen ulottuvuuden, sekä tukevan potilaan arkea, toimintakykyä ja palveluihin pääsyä (Arajärvi 2025, 112).

Tutkimukseen perustuva tieto on sosiaalityön asiantuntijuudessa tärkeä auttamisen mahdollistaja (Pohjola 2018, 284). Sosiaalityön asiantuntijuuden ydin perustuu yhteiskunnallisia ja sosiaalisia kysymyksiä käsittelevien teorioiden soveltamiseen sekä tutkimustiedon hyödyntämiseen niin yksilö-, yhteisö- kuin rakenteellisellakin tasolla (Pohjola 2018, 286). Sosiaalityön asiantuntijuus rakentuu ensisijaisesti kyvystä ymmärtää ilmiötä, jonka kanssa työskennellään. Ymmärrys siitä voi muodostua työntekijän oman tiedonhankinnan, koulutuksen ja asiakkaiden kokemusten yhteissummana (Järvinen-Tassopoulos & Kesänen 2020, 150). Tämän vuoksi sosiaalityöntekijöiltä edellytetään tietoa esimerkiksi erilaisista sosiaalisista ongelmista ja niihin liittyvistä ilmiöistä, asiakkaiden erilaisista elämäntilanteista sekä palvelujärjestelmästä ja toimintakäytännöistä (mt., 150–151).

Sosiaalityön tekemisen edellytyksenä nähdään myös laaja palvelujärjestelmän ja lainsäädännön tuntemus (Suominen 2025, 48). Lainsäädännöllinen ja oikeudellinen tieto on tärkeässä asemassa erityisesti asiakkaiden ja työntekijän oikeusturvan varmistamisessa (Sipilä 2011, 137). Tällainen tieto mahdollistaa asiakkaan tarkoituksenmukaisen ohjaamisen palveluihin sekä asiakkaan oikeuksien huomioimisen osana sosiaalityötä. Sipilä (mt.) havaitsi sosiaalityöntekijöillä olevan myös kohtalaisesti tietoa kunnallispolitiikasta, vaikkakin näyttäytyi, että sosiaalityöntekijät olivat melko erillään maakunnallisista kehityslinjauksista, kunta- ja seutustrategioista sekä kuntien hyvinvointipoliittisista ohjelmista. Sosiaalityöntekijöillä on myös jonkin verran managerialistis-ekonomista tietoa, eli tietoa taloushallinnosta, johtamisesta, sosiaalialan yrittäjyydestä, hankintaosaamisessa tarvittavasta kilpailutustiedosta sekä kustannuslaskennasta (mt.). Tämä osoittaa sen, ettei sosiaalityön asiantuntijuus rajaudu vain asiakastyöhön, vaan siihen liittyy myös rakenteellisten ja hallinnollisten toimintaympäristöjen ymmärtämistä.

Järvinen-Tassopoulos ja Kesänen (2020, 153) myös huomauttavat, ettei tieto rajoitu vain kirjattuun ja ymmärrettyyn tietoon, vaan siihen sisältyy myös kokemuksen kautta rakentuvaa hiljaista tietoa. Näin tarkasteltuna sosiaalityön tiedollinen asiantuntijuus ei rajaudu vain yliopistokoulutuksen tuomaan tutkimukselliseen tai teoreettiseen tietoon, vaan rakentuu tiedoista, joissa yhdistyy yhteiskunnallinen ymmärrys, asiakkaan tilanteen arviointi ja tulkinta, lainsäädännöllinen osaaminen ja käytännössä muodostuva tieto.

Tiedollisen ulottuvuuden lisäksi sosiaalityön asiantuntijuuteen kuuluu taidollinen ulottuvuus. Sipilä (2011, 136) jäsentää sosiaalityön taitoja tutkimukselliseen ja kriittisen käsitteellistämisen taitoon, palveluohjauksen taitoon asiakkaan huomioonottamisena, terapeutisiin taitoihin, tunnetyön taitoihin, palvelutarpeisiin vastaamisen taitoihin, managerialistis-ekonomisiin taitoihin ja taitoon toimia neutraalina ongelmatilanteita jäsentävänä asiantuntijuutena. Sosiaalityöntekijöiden erityisen tärkeä taito on toimia neutraalina ongelmatilanteita jäsentävänä asiantuntijana, jossa korostuu ongelmanratkaisukyky, sosiaalinen osaaminen, reflektiivinen ajattelu, lakien soveltaminen ja työn arviointi (Sipilä 2011, 138–139). Tilannearviossa yhdistyy työntekijän ammatillinen näkemys sekä asiakkaan arvio tilanteestaan ja siihen vaikuttavista tekijöistä (Aho 1999, 330).

Toinen erittäin tärkeäksi arvioitu taito on palveluohjauksen taidot asiakkaan huomioonottamisena. Näissä tavoitteena on tulkita sosiaaliset ongelmat asiakkaiden näkökulmasta parhaalla tavalla ja antaa asiakkaan itse osallistua vahvasti päätöksentekoon. Myös lausuntojen antaminen ja työn dokumentointi nähdään hyvinvointiin vaikuttavana niin yksilö-, yhteisö- kuin yhteiskunnankin tasolla. Asiakkaan huomioonottava palveluohjauksen taito perustuu kykyyn yhdistää eri tietoperustoja ja omaksua tietoa, joka rakentuu sosiaalisessa tilanteessa. (Sipilä 2011, 138–139.)

Myös Pohjola (2018, 285) on tunnistanut sosiaalityöntekijän tärkeäksi kyvyksi kontekstuaalisuuden taidon, eli toimintaympäristön tilanteittaisuuden ja ajallisuuden merkityksen havainnoinnin osana asiakastyötä. Juhila (2006, 245) taas sanoittaa tätä tilanteittain rakentuvaksi asiantuntijuudeksi, jossa sosiaalityöntekijä joutuu tekemään päätöksiä ja valintoja tilanteissa, joissa on useita eri tulkinnan mahdollisuuksia. Tällöin taito asettuu tilanteittaiseksi, kun tiedon tekeminen, tilanteessa toimiminen ja päätösten sekä moraalisten valintojen tekeminen tehdään sen edellyttämässä ajassa ja paikassa niillä tiedoilla mitä on saatavilla (Juhila 2006, 245). Fookin ja kumppaneiden (1997, 402–407) tutkimustulokset ovat yhteneväisiä Sipilän, Pohjolan ja Juhilan kanssa, sillä hekin havaitsivat kokeneiden

sosiaalityöntekijöiden huomioivan ansiokkaasti kontekstuaaliset tekijät sekä toteuttavan tilannesidonnaisia interventioita.

Pohjola (2018, 283) tunnistaa sosiaalityön keskeiseksi taidoksi asiakkaan, verkostojen ja palveluiden aktivoimisen taidon muutoksen tukemisen mahdollistamiseksi asiakkaan elämässä. Tämä taito edellyttää kykyä ymmärtää muutosta ja sen dynamiikkaa (mt.). Sipilä (2011, 139) kutsuu vastaavaa taitoa palvelutarpeisiin vastaamisen taidoksi, jossa korostuu myötäelämiskyky ja yksilöllisen kohtaamisen arvostus. Myös Aho (1999, 330) korostaa asioiden realisoinnin taitoa, jonka myötä asiakas itse voi hahmottaa todellisuuden ja näin muodostaa vastuuta sekä aktivoida muutokseen. Näissä näkemyksissä yhteistä on ajatus siitä, että sosiaalityön asiantuntijuus rakentuu vahvasti vuorovaikutuksessa tapahtuvan muutoksen ympärille.

Yhtenä sosiaalityön tärkeimmistä taidoista on havaittu myös tunnetyön taidot. Tunnetyötaitoja omaava sosiaalityöntekijä osallistaa asiakasta rinnalla kulkien manipuloimatta häntä (Sipilä 2011, 139). Tässä taitokokonaisuudessa korostuu erityisesti itsehillintä ja tunteiden säätelyn taidot (mt.). Sipilä (mt.) on havainnut kohtalaisen tärkeäksi sosiaalityön asiantuntijuuden taidolliseksi ulottuvuudeksi myös terapeuttiset taidot, jossa tärkeintä on taito tunnistaa, koska lapsi tarvitsee apua. Tällaiset vuorovaikutukseen, tunnetyöhön ja muutoksen tukemiseen liittyvät taidot näyttäytyvät keskeisinä myös tämän tutkielman näkökulmasta, sillä opiskeluhoillon kuraattorin työhön kuuluu opiskelijoiden tukeminen ja hyvinvoinnin vahvistaminen (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 2 §).

Pohjola (2018, 283) korostaa asiakastyön yksilökeskeisessä asiantuntijuudessa asiakkaiden kokonaistilanteiden hallintaa, jossa sosiaalityön tehtävä on huolehtia yhtenäisen asiakasprosessin toteutumisesta. Tämä asiantuntijuus rakentuu asiakkaan sosiaalisen tilanteen arvioinnista, asiakassuunnitelman rakentamisesta yhdessä asiakkaan ja verkoston kanssa, tilanteen edellyttämän palveluverkoston mukaan ottamisesta, tarvittavista palvelupäätöksistä ja dokumentoinnista sekä eri vaiheiden arvioinnista (mt.). Pohjola (mt.) kuvaa kokonaisuuden hallinnassa korostuvan palvelujärjestelmän ja asiakkaan tilanteen silloittava yhdistäminen, mutta myös työntekijän valmius oman aseman muunteluun asiakasprosessissa. Järvinen-Tassopoulos ja Kesänen (2020, 150, 157) tunnistavat myös taidollisen asiantuntijuuden ilmenevän konkreettisyssä työskentelyssä asiakkaiden kanssa, kun sosiaalityöntekijät esimerkiksi arvioivat ja tukevat asiakkaan tilannetta erilaisten dokumenttien ja keskustelujen avulla sekä ottavat vaikeita asioita puheeksi. Myös Sipilä (2011, 139) tunnistaa taidon kriittisen reflektoinnin tärkeydestä arviointia tehdessä ja nimittää tätä tutkimuksellisen ja

kriittisen käsitteellistämisen taidoksi, jossa sosiaalityön arvolähtökohtien noudattaminen on keskeinen laadun osoittaja.

Sosiaalityön taidolliseen asiantuntijuuteen kuuluu myös rakenteellinen ulottuvuus. Sosiaalityöntekijän tulee tuntee työn eri sovellusalueita ja palvelujärjestelmä sekä ymmärtää rakenteellista ja yhteiskunnallista ulottuvuutta (Pohjola 2018, 284). Käytännön työssä saatu kokemuksellisen tiedon avoin ja luonteva jakaminen on osa asiantuntijuutta (Laitinen ym. 2018, 156). Rakenteellisessa ulottuvuudessa korostuu sosiaali- ja yhteiskuntapoliittinen tehtävä, jossa tiedon tuottaminen sosiaalisista ongelmista ihmisen arjen tasolta sekä tiedon välittäminen yhteiskunnalliseen päätöksentekoon on osa sosiaalityöntekijän osaamista (Pohjola 2018, 284). Rakenteellinen työ näkyy myös sosiaalisten kysymysten käsittelynä ja niiden tunnistamisena ja muuttamisena yhteiskunnallisiin mekanismeihin vaikuttamalla (Laitinen ym. 2018, 156). Pohjola (2018, 285) nimittää tätä kriittiseksi asiantuntijuudeksi, jossa sosiaalityöntekijällä on eräänlainen selontekovelvollisuus yhteiskunnan epäkohdista ja yhteiskunnan vaikutussuhteista. Sipilä (2011, 142) taas nimittää yhteiskuntakriittisyyden asiakaskunnan puolesta toimintaperiaatteen eettiseksi toiminnaksi, jossa sosiaalityön ammatillinen tehtävä on toimia yhteiskunnan hälytysjärjestelmänä erityisesti heikompiensaisten puolesta.

Sosiaalityön taidollinen asiantuntijuus kokonaisuutena näyttäytyy siis kykynä arvioida tilanteita, kohdata asiakas, tehdä oikeudenmukaisia ratkaisuja sekä toimia muutosta tukien vaihtuvissa konteksteissa unohtamatta rakenteellista vaikuttamista. Tässä tutkielmassa taidollinen asiantuntijuus ymmärretään erityisesti kykynä hahmottaa opiskelijan tilannetta osana hänen arkeaan, ihmissuhteitaan ja opintojaan sekä taitona toimia vuorovaikutuksessa opiskelijan, verkostojen ja muiden ammattilaisten kanssa. Tällöin keskeisiksi taidoiksi muodostuvat erityisesti tilanteiden kokonaisvaltainen arviointi, palvelutarpeisiin vastaaminen, tunnetyön taidot sekä moniammatillinen yhteistyö. Koulukontekstissa taidollinen asiantuntijuus näyttäytyy erityisesti kykynä ottaa vaikeita asioita puheeksi, rakentaa luottamuksellista suhdetta sekä tukea opiskelijaa osana hänen arkiympäristöänsä.

Sosiaalityön asiantuntijuudessa keskeinen ulottuvuus on myös etiikka. Sosiaalityön keskeisimmät periaatteet ovat oikeudenmukaisuus ja tasa-arvoisuus, ihmisarvoinen kohtaaminen, velvollisuus toimia sääntöjen mukaan, humaani suhtautuminen ja asiakkaan puolustaminen sekä yhteiskuntakriittisyys heikompiensaisten puolesta (Sipilä 2011, 141–142). Myös Raunio (2009, 82) on tunnistanut arvojen määrittävän teorian ja tiedon ohella erityisesti sosiaalityön toimintaa. Pohjola (2018, 286) nimittää tätä asiantuntijuutta sosiaaliseksi

asiantuntijuudeksi, jonka peruspilareita ovat eettiset periaatteet ja arvoperusta, asiakkaiden oikeuksien ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden vahvistaminen, sitoutuva työote, vastuullisuus ja kriittinen toimijuus.

Sosiaalityöntekijät ovat arvioineet kaikkein tärkeimmäksi eettiseksi osaamiseksi tasa-arvoisuuden sekä kohtelun oikeudenmukaisuuden toimintaperiaatteet (Sipilä 2011, 141). Haavoittuneessa asemassa olevien asiakkaiden kohtaaminen ja huolenpito vaatii sellaista kunnioitusta, sensitiivisyyttä, arviointikykyä ja asioiden tuntemusta, joita ei ihmisillä ole luonnostaan (Juhila 2006, 187). Erityisesti asiakkaasta huolta pitävässä suhteessa Juhila (2006, 187) näkee eettisesti korkean asiantuntijuuden, jossa on tavoitteena tukea, auttaa ja pitää kiinni asiakassuhteesta. Järvinen-Tassopoulos ja Kesänen (2020, 163–164) tunnistavat sosiaalityön asiantuntijuuden eettisen ulottuvuuden tulevan asiakastyössä erityisesti esiin juuri sensitiivisenä kohtamisena ja haluna auttaa. Asiakkaat saattavat kokea häpeää ja syyllisyyttä, mikä edellyttää sosiaalityöntekijältä kunnioittavaa otetta ja hienovaraisuutta (Järvinen-Tassopoulos & Kesänen 2020, 150). Sipilä (2011, 141) havaitsi että tämä asiakkaan ihmisarvoisen kohtaamisen toimintaperiaate oli sosiaalityöntekijöiden mielestä yksimielisesti erittäin tärkeä heidän työssään.

Sosiaalityön eettinen asiantuntijuus ei rajoitu vaan asiakkaan yksilölliseen tukemiseen, vaan siihen kuuluu myös rakenteellinen ulottuvuus. Pohjola (2018, 283) tuo esiin sosiaalityössä olevan keskeistä asiakkaan oikeuksista huolehtiminen, mikä taas nojautuu sosiaalityön eettiseen oikeudenmukaisuuden periaatteeseen. Tätä tukee sosiaalityölle asetettu lainsäädännöllinen rooli julkisen vallan toimijoina ja päätöksentekijöinä asiakkaan tukemisessa (mt.). Sipilä (2011, 142) sanoittaa tätä velvollisuutena toimia sääntöjen mukaan toimintaperiaatteena, mikä ilmentää sen keskeistä toimintaympäristöä, jossa painottuu sosiaalityön yhteiskunnalliset ehdot sekä lakisääteisyys ja niiden samanaikainen arviointi eettisyyden arvioinnin kanssa.

Sosiaalityöntekijä käyttää päätöksiä tehdessään harkintavaltaa, mikä vaatii vaativaa eettistä pohdintaa yhteistyössä asiakkaan kanssa (Pohjola 2018, 283). Eettinen harkinta liittyy vallan käyttöön myös Järvinen-Tassopouloksen ja Kesäsen (2020, 153–154) tulkinnassa niin, että eettinen harkinta ulottuu tilanteen tulkinnan lisäksi myös suuntaan, johon työntekijä lähtee muutosta viemään yhdessä asiakkaan kanssa. Sipilän (2011, 142) tulkinnassa korostuu asiakkaan puolustaminen päätöksenteon ristiriitatilanteessa niin, että tärkeänä pidetään erilaisia näkemyksiä yhteen sovittavan ja erilaisuutta ymmärtävän vuoropuhelun

muodostaminen huomioiden yhteiskunnalliset institutionaaliset sekä sosiaalityön ammatilliset arvot.

Sosiaalityön asiantuntijuuden voidaan nähdä syntyvän suhteessa muihin ihmisiin, käytäntöihin, organisaatioon ja työvälineisiin, mitä kutsutaan relationaaliseksi asiantuntijuudeksi (Pakarinen & Huising 2025, 2060). Jotta asiakkaan tilannetta voidaan ymmärtää tilanteen vaatimalla laajuudella, on ydinosaamisen lisäksi suhteissa rakentuva suhdeasiantuntijuus välttämätöntä erityisesti muuttuvassa sosiaalityön toimintaympäristössä hyvinvointialueiden myötä (Suominen 2025, 51–52). Kysymykset professioiden välisistä valtasuhteista, toimintakulttuurista, päätöksenteosta, vuorovaikutuksesta ja sosiaalityön paikasta ja roolista ovat keskeistä myös moniammatillisessa työskentelyssä (Laitinen ym. 2018, 177), jota koulun sosiaalityössä tehdään paljon (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 366). Suhteet niin asiakkaisiin kuin muihinkin ammattilaisiin on huomioitava, sillä asiantuntijuus muotoutuu tilanteisesti ja suhteessa niin asiakkaaseen kuin muihinkin ammattilaisiin (Järvinen-Tassopoulos & Kesänen 2020, 153–154).

Erityisesti Juhila (2006) on havainnut sosiaalityön asiantuntijuuden muodostuvan erilaisissa suhteissa. Juhila (mt.) katsoo asiantuntijuuden eri ulottuvuuksien näkyvän erilaisissa suhteissa asiakkaaseen, mitä hän nimittää liittämisen- ja kontrollisuhteeksi, kumppanuussuhteeksi, huolenpitosuhteeksi ja vuorovaikutuksessa rakentuvaksi suhteeksi. Juhila on hahmotellut sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden muodostuvan vertikaalisesta, horisontaalisesta, hoivaan perustuvasta ja tilanteittain rakentuvasta asiantuntijuudesta. Vaikka Juhila ei käytä relationaalisen asiantuntijuuden käsitettä sellaisenaan, hänen jäsennyksensä horisontaalisesta ja tilanteittain rakentuvasta asiantuntijuudesta sisältävät relationaaliselle asiantuntijuudelle sopivia piirteitä. Juhila tunnistaa ammatillisten menetelmien, teorioiden, työntekijöiden saamien ohjeistusten ja työkokemuksen roolin asiakastyössä, mutta tuo esiin niiden tulevan tulkituksi ja sovellettavaksi aina tilanteesta riippuvaisena. Horisontaalisessa, eli vastavuoroisessa kumppanuussuhteessa paikallinen tietämys syntyy kohtaamisessa, eikä samat ratkaisu- ja käsittelymallit ole suoraan siirrettävissä tapauksesta toiseen. (Juhila 2006, 137–141, 245).

Myös muut tutkijat ovat tunnistaneet sosiaalityön asiantuntijuuden relationaalisen ulottuvuuden tärkeyden. Sosiaalityön osaaminen osaltaan perustuu yhteistä tietoa tuottavaan asiakkaan kanssa tehtävään kanssatutkijuuteen ja yhteistoiminnallisuuteen (Pohjola 2018, 283). Sosiaalityön monialaisessa yhteistyössä tarvitaan erityisesti dialogisuutta, kriittistä ajattelua ja jatkuvaa reflektiota (Laitinen ym. 2018, 176).

Sosiaalityön relationaalinen asiantuntijuus voidaan ymmärtää myös rajapinta-asiantuntijuutena, jossa keskeistä on toimintasektoreiden, rakenteiden ja eri toimijoiden roolien ja mahdollisuuksien tunnistaminen sekä niiden hahmottaminen osana laajempia kokonaisprosesseja (Pohjola 2018, 285). Siten asiantuntijuus on vahvasti vuorovaikutuksessa rakentuva, eikä työntekijät toimi yksin vaan heidän osaamisensa täydentyy yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa (Järvinen-Tassopoulos & Kesänen 2020, 150). Myös Suominen (2025, 48–49) tuo esiin, että muuttuneilla toimintakentillä sosiaalityön haasteeksi muodostuu mahdollisuus määritellä omaa rooliaan ja paikkaansa erityisesti suhteessa terveydenhuollon asiantuntijuuteen. Onkin tärkeää havaita, että asiantuntijuus toteutuu neuvottelevana, jaettuna ja vastavuoroisena (Pohjola 2018, 291). Koulun kontekstissa sosiaalityön relationaalinen asiantuntijuus korostuu erityisesti, sillä työ rakentuu suhteessa asiakkaaseen, huoltajiin, koulun henkilöstöön ja muuhun moniammatilliseen yhteistyöhön.

Laitinen ja kumppanit (2018, 176-178) havaitsivat tutkiessaan koulun sosiaalityön tapausesimerkin avulla sosiaalityön interprofessionaalista asiantuntijuutta, että siinä korostui viisi osaamisaluetta: kokonaisvaltaisuuden nojaavan työskentelyotteen tuominen osaksi monialaista yhteistyötä, oman asiantuntijuuden näkyväksi tekeminen, monitoimijuuden ja kokemustiedon konkretisoiminen monialaisessa yhteistyössä, monialaisen yhteistyön aktiivinen koordinointi, ja ennaltaehkäisevän yhteisöllisen orientaation vahvistaminen monialaisessa yhteistyössä. Sosiaalityötä tarkasteltaessa koulukontekstissa korostui, että moniammatillisessa yhteistyössä toimiminen edellyttää herkkyyttä rakenteissa ja toimintaympäristössä tapahtuville muutoksille (mt., 177).

Sosiaalityön asiantuntijuutta on Suomessa tutkittu väitöskirjatasolla edellä käsitellyn Sipilän väitöskirjan (2011) lisäksi muun muassa lapsen huolto- ja tapaamissopimuspalvelussa (Antikainen 2007). Antikainen (2007, 167–168) havaitsi, että sosiaalityöntekijät hallitsivat hyvin sopimuksellisen käytännön, mutta perheiden konkreettinen tukeminen oli jäsentymätöntä ja satunnaista. Sosiaalityön asiantuntijuutta lähellä olevaa ammatillisen identiteetin muodostumista on tutkittu sosiaalitoimiston ammatillisessa toiminnassa (Vaininen 2011). Vaininen (mt., 245) havaitsi sosiaalityöntekijöiden ammatti-identiteetin muodostuvan sosiaalisen resursoijan, erityisosaajan, kehittäjän, sosiaalisen kriisityön, hyvinvoinnin katalysaattorin ja perhe-/asiakasneuvojan identiteeteistä. Nämä havainnot vahvistavat tulkintaa siitä, että sosiaalityön asiantuntijuus on laaja-alaista, dynaamista ja erilaisista ulottuvuuksista muodostuva kokonaisuus.

Sosiaalityön asiantuntijuutta tarkastellaan tässä tutkielmassa moniulotteisena, muuttuvana ilmiönä, joka rakentuu tiedollisista, taidollisista, eettisistä ja relationaalisista ulottuvuuksista aiempaan tutkimustietoon perustuen. Asiantuntijuuden rakentumisen lisäksi on kuitenkin huomioitava, ettei asiantuntijuus välttämättä toteudu työssä sellaisenaan, vaan se hyödyntämiseen vaikuttaa toimintaympäristöön, rakenteisiin ja vuorovaikutussuhteisiin. Näin asiantuntijuus ei näyttäydy vain yksilön ominaisuutena vaan tilanteittain muotoutuvana ja kontekstiriippuvaisena.

2.2 Sosiaalityön käytännöt ja orientaatiot koulukontekstissa

Sosiaalityö on tieteenala ja ammatti, jonka tavoitteena on edistää sosiaalista yhteenkuuluvuutta, yhteiskunnallista kehitystä ja muutosta sekä ihmisten ja yhteisöjen valtaistumista ja voimaantumista (Sosnet 2014). Sosiaalihoitolaki (1301/2014, 15 §) määrittelee sosiaalityön perhe- ja yksilökohtaiseksi asiakas- ja asiantuntijatyöksi, jossa rakennetaan tuen tarvetta vastaava tuen kokonaisuus ja sovitetaan se yhteen asiakkaan elämässä olevien muiden toimijoiden kanssa sekä seurataan sen vaikuttavuutta ja toteutumista.

Koulussa tehtävän sosiaalityön tavoitteet mukailevat hyvin perinteisiä sosiaalityön tavoitteita. Koulun sosiaalityön tavoitteena on edistää yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia, sekä tukea ihmisten toimintakykyä, sosiaalista kasvua, vuorovaikutussuhteita ja arjen sujumista (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 362). Sosiaalityössä on tyypillistä tukea ja yhtenä tehtävistä on vahvistaa perheiden ja yksilöiden toimintaedellytyksiä sekä lieventää elämäntilanteen vaikeuksia (Sosiaalihoitolaki 1301/2014, 15 §), mikä on keskeinen koulun sosiaalityönkin tehtävä (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 365). Wallin (2011, 88) näkee koulussa tehtävän sosiaalityön toteuttavan kaksoistehtävää niin, että se tarjoaa sosiaalipalveluna tukea asiakkaan arjen elämän haasteissa selviytymiseen ja myönteisen kasvuun sekä sosiaalityönä toteuttaa yhteiskunnallista interventiota, varhaista tukea ja kontrollia. Kontrollitehtävä toteutuu erityisesti lapsen kasvuolosuhteiden sekä oppivelvollisuuden toteutumisen turvaamisessa (Wallin 2011, 88). Koulussa tehtävän sosiaalityön on nähty asettuvan sosiaalihoillon palvelujärjestelmässä sosiaalityön ja sosiaalipalvelun väliin (Wallin 2011, 87). Tällä tarkoitetaan sitä, että kuraattoryössä yhdistyy sekä sosiaalityölle ominainen muutosta tukeva asiantuntijatyö sekä sosiaalipalveluille tyypillinen hyvinvointia, toimintakykyä ja osallisuutta tukeva toiminta (Sosiaalihoitolaki 1301/2014, 3 §, 15 §). Koulussa toimiva sosiaalihoillon ammattilainen siis sekä suunnittelee, järjestää että toteuttaa opiskeluhoillon kuraattoripalvelun (Lehmuskoski ym. 2025, Kirjaaminen opiskeluhoillon kuraattoripalveluissa). Useat tutkijat ovat tunnistanee

koulun sosiaalityön ammatillisen ytimen asettuvan yhteiskuntatieteelliselle sosiaalityön osaamiselle (kts. Wallin 2011, 86; Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 366 & Sipilä-Lähdekorpi 2004, 76, 165–166, Korpela 2012, 277).

Koulun sosiaalityö toimii muun sosiaalityön tapaan niin yksilö-, yhteisö-, kuin rakenteellisellakin tasolla (Wallin 2011, 88). Yksilötasolla työ kohdistuu opiskelijan elämäntilanteen ja hyvinvoinnin tukemiseen esimerkiksi keskustelujen, ohjauksen, neuvonnan ja psykososiaalisen tuen keinoin, jonka tavoitteena on vähentää koulunkäynnin esteitä (Huxtable 2022; Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 362). Tuen piiriin hakeutumisen taustalla voi olla esimerkiksi köyhyys, perheongelmat, mielenterveyden haasteet, syrjintä tai muut sosiaaliset ongelmat (Huxtable 2022). Yhteisötasolla keskeistä on koko kouluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen, kuten ryhmäytymisen tukeminen, kiusaamisen ehkäisy sekä osallisuuden vahvistaminen (Koulukuraattorit ry, 2022). Myös esimerkiksi teemapäivien järjestäminen, oppituntien pitäminen ja seuraaminen on keskeistä (Korpela 2012, 283). Rakenteellisella tasolla keskitytään laajempiin hyvinvointiin vaikuttaviin tekijöihin, kuten koulun toimintakulttuuriin, käytäntöihin ja muuhun yleiseen toimintaan (Gråsten-Salonen & Mehtiö, 2017, 362).

Yhtenä tuen tarpeisiin vastaavana sosiaalipalveluna hyvinvointialueen tulee järjestää opiskeluhuollon kuraattoripalveluita (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 14 §). Suomalaisessa kontekstissa koulussa toteutettava sosiaalityö paikantuu opiskeluhuollon kuraattoripalveluihin (Wallin 2011, 86; Sipilä-Lähdekorpi 2004, 132–133, 151). Opiskeluhuollon kuraattori on koulussa toimiva sosiaalialan asiantuntija, joka tukee oppilaan tai opiskelijan hyvinvointia, koulunkäyntiä, oppimista ja opiskelua sekä edistää koko oppilaitosyhteisön hyvinvointia (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2025b; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 7 §). Opiskeluhuollon kuraattorin tehtäviin kuuluu varhainen tuki, kasvun edistäminen, vanhemmuuden tukeminen, hyvinvoinnin lisääminen ja monialainen yhteistyö (Niemelä 2017, Koulusosiaalityön tehtävät). Kuraattorin tehtävänä on tukea opiskelijoiden hyvinvoinnin ja oppimisen lisäksi myös psyykkisiä ja sosiaalisia valmiuksia (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 362). Koulussa tehtävässä sosiaalityössä keskitytään maailmanlaajuisesti erityisesti asiakkaiden sosiaalisen, psyykkisen ja käyttäytymiseen liittyvän hyvinvoinnin tukemiseen (Ding ym. 2023). Yhteisöllisessä opiskeluhuollossa kuraattorin keskeisiä tehtäviä ovat muun muassa opiskelijoiden sosiaalisten valmiuksien, osallisuuden, hyvinvoinnin ja oppimisen tukeminen yhteisön tasolla, oppilaitoksen henkilöstön ohjaus ja neuvonta, koulun ja kodin yhteistyön edistäminen, opiskeluhoitoryhmän toimintaan osallistuminen ja verkosto- ja sidosryhmätyöskentely (Koulukuraattorit ry 2022). Opiskeluhuollon kuraattorityön on huomattu olevan sisällöltään hyvin monimuotoista sekä tekijästä ja paikkakunnasta riippuvaista (Sipilä-

Lähdekorpi 2004, 163). Myös kuraattorien koulutustaustat voivat vaihdella, sillä kelpoisuus tehtävään voidaan saavuttaa eri koulutusten kautta, kunhan opintoihin sisältyy sosiaalialan opintoja riittävästi (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 7 §). Tästä huolimatta kuraattorin työn on nähty rakentuvan sosiaalityön tavoitteiden, arvoperustan ja ammatillisen osaamisen varaan (Wallin 2011, 86; Sipilä-Lähdekorpi 2004, 132–133, 151). Useat tutkijat ovat kuitenkin havainneet kuraattorin roolin ja tehtävänkuvaan liittyvän väljyyttä, epäselvyyttä ja osittain myös tunnistamattomuutta (kts. esim. Sipilä-Lähdekorpi 2004; Lindström & Svensson 2025).

Koulun sosiaalityön taustalla ei ole vain yhtä teoreettista taustaa, vaan sitä pidetään dynaamisena ja moniulotteisena (Wallin 2011, 90). Koulun sosiaalityötä on jäsennetty muun muassa psykososiaalisena työnä ja sosiaalipedagogisena orientaationa (Wallin 2011, 90–91). Psykososiaalinen työ ja orientaatio lähestyy sosiaalisia ongelmia huomioiden yksilön psyykkiset ja sosiaaliset tekijät ja niiden keskinäisen vuorovaikutuksen. Tämä huomioiden pyritään tukemaan kokonaisvaltaisesti opiskelijoiden hyvinvointia ja toimintakykyä. Psykososiaalisessa orientaatioissa painotetaan yksilön kokemuksia ja vuorovaikutusta. (Granfelt & Kiuru 2023, 165–166.)

Kuraattorityön ammatillisessa ytimessä on tunnistettu olevan sosiaalityön orientaation lisäksi pedagogisia ja kasvatuksellisia piirteitä, sillä lapsen kasvuun ja kehitykseen vaikuttaminen on työssä merkittävässä osassa. Koulun perustehtävä on kasvatusta ja opetusta, minkä vuoksi koulun sosiaalityö ei voi olla täysin erillään sen toimintakulttuurista. Lapsen ja nuoren kehitys sekä sen poikkeamiin vaikuttaminen tuo työhön selkeästi yhtymäpinnan kasvatustieteisiin ja erityisesti erityispedagogiikkaan. (Wallin 2011, 88–92.) Sosiaalipedagogisessa ajattelussa tavoitteena on tukea yksilön osallisuutta, toimijuutta ja yhteiskuntaan kiinnittymistä. Tällöin työssä korostuu yhteisöllisyys, arjenhallinta sekä yksilön aktiivinen rooli omassa elämässään. (Nivala & Ryyänen 2024, Sosiaalipedagogiikan keskeiset käsitteet, Sosiaalipedagoginen toiminta ja työote).

Kansainvälisesti koulun sosiaalityö on kasvava erityisala ja sitä tehdään maanlaajuisesti yli viidessäkymmenessä maassa (Huxtable 2022). Työssä kohdataan hyvin samankaltaisia ilmiöitä ja tuen tarpeita ympäri maailman, mutta sitä toteutetaan hyvin vaihtelevilla nimikkeillä, pätevyysvaatimuksilla ja painotuksilla. Esimerkiksi Yhdysvalloissa ja pohjoismaissa painotettu psykososiaalisen tuen malli eroaa Keski-Euroopassa vallalla olevasta sosiaalipedagogisesta painotuksesta. Britanniassa työn luonne on jopa terapeuttinen ja pohjoismaista oppilaanohjausta muistuttava työskentelymalli. (Niemelä 2017, Koulusosiaalityö eri puolilla

maailmaa.) Nämä erot osoittavat, että koulun sosiaalityön asiantuntijuus rakentuu eri maissa erilaisista ammatillisista ja yhteiskunnallisista painotuksista.

Vaikka koulussa tehtävä sosiaalityö on monilta osin hyvin yhtäläistä muun sosiaalityön kanssa, liittyy siihen myös erityispiirteitä. Yksi erityispiirteistä on sen ennaltaehkäisevän ja varhaisen tuen painotus. Koulusosiaalityö on luonteeltaan varhaista, osallistavaa kohdennettua ja kestävästä tukea (Wallin 2011, 88, 90). Opiskelijalla on oikeus saada opiskeluunsa ja kehitykseensä liittyvien vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi kuraattorin arvion perusteella varhainen ja riittävä tuki ja ohjaus (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 2 §, 15 §). Kuraattoripalvelut on lisäksi tarkoitettu helposti saavutettavaksi matalan kynnyksen tueksi (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2025b).

Toinen erityispiirre koulussa tehtävässä sosiaalityössä on sen moniammatillinen työyhteisö. Koulussa tehtävä sosiaalityö sijoittuu sivistys-, sosiaali- ja terveystoimen rajapinnoille (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 366). Kuraattori toimii institutionaalisesti rajapintaisessa asemassa, jossa hän toteuttaa sosiaalityön asiantuntijuutta koulun pedagogisessa toimintaympäristössä (Huxtable 2022). Koulun sosiaalityön rajapinta ei rajaudu vain sivistystoimen kanssa tehtävään yhteistyöhön, vaan koulusosiaalityöntekijät toimivat usein moniammatillisissa tiimeissä yhdessä muiden ammattilaisten kanssa (mt.). Jo lainsäädännöllisesti kuraattorin työtä tehdään osana opiskeluhuollon kokonaisuutta (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3 §), minkä lisäksi asiakkaalla on oikeus saada monialaista opiskeluhoitoa osana yksilöllistä opiskeluhoitoa (1287/2013, 5§). Kuraattori toimii osana oppilaitoskohtaista opiskeluhoitoryhmää, joka vastaa opiskeluhuollon kehittamisestä, suunnittelusta, arvioinnista ja toteuttamisesta oppilaitoksessa (1287/2013 14 §). Kuraattori on siis jatkuvasti yhteistyössä opetusalan asiantuntijoiden sekä terveydenhuoltoalan ammattilaisten (opiskeluhoollon psykologi ja kouluterveydenhoitaja) kanssa usein ainoana oman alansa edustajana (Korpela 2012, 280).

Oppilaitoksen opiskeluhoitoa ohjaa sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos että Opetushallitus, minkä on tunnustettu tuottavan ristiriitaista jännitettä opiskeluhoollon toteuttamiseen (Jalonen ym. 2024, 316). Ajoittain kuraattori toimii myös yhteistyössä muiden koulun ulkopuolisten palvelujen, kuten psykiatrian tai perhepalveluiden kanssa ohjatesaan asiakkaita eteenpäin vahvemman tuen piiriin (Korpela 2012, 281). Usein kuraattori toimii myös yhteyshenkilönä koulun ja muiden sosiaalipalvelujen välissä (mt., 289). Kuraattori tekee siis paljon yhteistyötä koulun sisällä opetus- ja opiskeluhoollon henkilöstön kanssa mutta myös verkostotyötä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa usein ainoana sosiaalialan edustajana.

Yksi koulun sosiaalityön erityispiirteistä on arkinen asiakkaita lähellä oleva läsnäolo. Vuonna 2023 opiskeluhoitopalvelut siirtyivät muiden sosiaali- ja terveystalveluiden tapaan hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle, kun taas koulutuksen järjestäjät ja kuntien opetustoimi vastaavat edelleen perusopetuksen sekä toisen asteen opetuksen järjestämisestä (Jalonen ym. 2024, 307). Kuraattoripalvelut järjestetään muutoksen jälkeenkin ensisijaisesti oppilaitoksen tiloissa (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 9 §). Fyysisen sijainnin vuoksi palvelut ovat asiakkaiden ja oppilaitoksen henkilökunnan helposti saavutettavissa (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 367). Koulussa tuen tarjoaminen mahdollistaa helposti lähestyttävän yhteisön, jossa on mahdollisimman vähän jonottamista, byrokratiaa ja leimautumisen riskiä (Wallin 2011, 90). Fyysisen sijoittumisen vuoksi kuraattori siis työskentelee eri organisaation tiloissa, pääasiassa eri organisaation työntekijöiden kanssa, kuin mihin hän itse on työ- tai virkasuhteessa. Tämän vuoksi monialainen yhteistyö yli hallintorajojen sekä läsnä olevat asiakkaat ovat osa kuraattorin työtä päivittäin.

Koulussa tehtävässä sosiaalityössä on erityiset tehtävään vaadittavat kelpoisuusehdot. Opiskeluhoitona kuraattorina voi toimia henkilö, jolla on lain sosiaalihoitona ammattihenkilöistä (817/2015, 7 § ja 8 §) mukainen kelpoisuus toimia sosiaalityöntekijänä tai sosionomina. Tämän lisäksi kuraattorina on kelpoinen toimimaan henkilö, jolla on sosiaali- tai kasvatustalalle tai käyttäytymistieteisiin suuntautunut korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suorittanut 60 opintopisteen laajuiset korkeakouluopinnot joko sosiaalityön yliopisto-opinnoista tai sosionomin tutkintoon kuuluvista opinnoista (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 7 §). Jokaisella oppilaitoksella on kuitenkin oltava käytössään vastaavan kuraattorin palveluja, jolla tulee olla sosiaalityöntekijän pätevyys (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 7§). Kelpoisuusehdot eroavat selkeästi muulla sosiaalityössä työskentelevästä sosiaalityöntekijästä, jolta vaaditaan lain sosiaalihoitona ammattihenkilöistä (817/2015) 7 §:n mukaista laillistetun sosiaalityöntekijän ammattiin vaadittavaa pätevyyttä. Kansainvälisesti koulusosiaalityöntekijänä toimivalta ammattilaiselta vaaditaan nykyään useimmiten korkeakoulutalasoista sosiaalityön tutkintoa, vaikkakin edelleen vaihtuvat koulutustalustat ovat mahdollisia (Huxtable 2022; Ding ym. 2023; Niemelä 2017).

Kelpoisuusehtojen eroavaisuus toisaalta ilmentää koulun sosiaalityön varhaisen tuen luonnetta sekä sijoittumista sosiaalityön ja sosiaalipalvelujen välimaastoon, mutta herättää kriittisesti tarkasteltuna myös kysymyksen siitä, onko koulussa tehtävää työtä perusteltua määritellä sosiaalityöksi, kun sen toteuttaminen ei lainsäädännön tasolla edellytä sosiaalityöntekijän koulutusta. Tämä herättää pohtimaan sosiaalityön erityisyyttä koulussa, joka ei rakennu vain koulutuksen varaan, vaan myös työn tavoitteisiin, arvoperustaan ja kokonaisvaltaiseen tapaan

ymmärtää ihmisen elämäntilannetta. Tästä huolimatta tässä tutkielmassa opiskeluhuollon kuraattorin työtä tarkastellaan koulun sosiaalityön viitekehyksessä, koska työn keskeiset sisällöt, kuten arjen sujumisen tukeminen sekä yksilöiden ja perheiden toimintaedellytysten vahvistaminen, tavoitteet kuten yksilön ja yhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja vuorovaikutussuhteiden tukeminen sekä varhaisen tuen ja yhteiskunnallisen intervention toteuttaminen kytkeytyvät vahvasti sosiaalityön teoreettisiin lähtökohtiin. Myös tutkimuskirjallisuudessa koulussa toteutettavan sosiaalityön on tunnistettu perustuvan sosiaalityön tavoitteisiin, arvoihin ja ammatilliseen ytimeen (Wallin 2011, 86; Sipilä-Lähdekorpi 2004, 132–133, 151).

Koulussa tehtävässä sosiaalityössä erityistä on myös sen asiakkuusprosessi. Koulun sosiaalityön palveluprosessi ja siten työskentelyn eteneminen poikkeaa tavanomaisen sosiaalihuollon prosessin etenemisestä. Kuraattoripalveluissa asia tulee vireille tyypillisesti joko asiakkaan, huoltajan, oppilaitoksen työntekijän tai muun tahon ottaessa yhteyttä kuraattoriin (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2025b, Kuraattoripalvelun käynnistyminen, toteutus ja päättäminen). Tyypillisesti opiskeluhuollon kuraattori arvioi asiakkaan palvelutarvetta vain kuraattoripalvelun osalta ja siksi ei tee sosiaalihuoltolain (1301/2014, 36 §) mukaista palvelutarpeen arviointia ennen palvelun järjestämistä ja toteuttamista (Lehmuskoski ym. 2025, Kirjaaminen opiskeluhuollon kuraattoripalveluissa). Sosiaali- ja terveysministeriö (nd. b) on myös ohjannut, ettei opiskeluhuollon kuraattoripalveluiden matalan kynnyksen luonteen mukaisesti siitä tehdä lähtökohtaisesti hallintopäätöstä, mutta asiakkaalla on kuitenkin oikeus saada se halutessaan. Kuraattoripalvelun prosessissa siis tyypillisesti asian vireilletulon, kiireellisyyden ja kuraattoripalvelun tarpeen arvioimisen jälkeen siirrytään suoraan kuraattoripalvelun toteuttamisen vaiheeseen (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2025b, Kuraattoripalvelun käynnistyminen, toteutus ja päättäminen). Opiskeluhuollon kuraattorin on myös mahdollista tehdä ja osallistua asiakkaidensa sosiaalihuoltolain mukaiseen palvelutarpeen arviointiin, jos tällä tavalla lapsen etu toteutuu parhaiten ja kuraattorin työtilanne ja perustehtävän hoitaminen sen sallii (Sosiaali- ja terveysministeriö nd. b).

Opiskeluhuollon kuraattori toimii osana opiskeluhoitoa (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3 §). Opiskeluhuollolla tarkoitetaan sosiaalisen hyvinvoinnin, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä hyvän oppimisen edistävää ja ylläpitävää toimintaa oppilaitoksessa (mt.). Opiskeluhoitotyössä ylipäätään ennaltaehkäistään ongelmien syntymistä ja tarjotaan varhainen tuki tarvitsijoille (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 364). Opiskeluhuollon palveluihin kuuluu kuraattoripalveluiden lisäksi psykologipalvelut ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 3 §). Kuraattori tuo opiskeluhuollon

kokonaisuuteen sosiaalihuollon osaamista ja ammattitaitoa (Wallin 2011, 86). Koko opiskeluhoitoa toteutetaan sekä yhteisöllisenä, että yksilökohtaisena opiskeluhoitona ja sillä tarkoitetaan toimia ja toimintakulttuuria, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään opiskelijoiden terveyttä, hyvinvointia, sosiaalista vastuullisuutta, osallisuutta ja vuorovaikutusta sekä opiskeluympäristön turvallisuutta, terveellisuutta ja esteettömyyttä (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 4 §, 5§). Opiskeluhoitoa tulee toteuttaa ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoitona koko oppilaitosyhteisöä tukien, minkä lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon (mt., 3 §). Tutkimuskirjallisuudessa on kuitenkin tunnistettu, ettei opiskeluhoito ole onnistunut tässä ennaltaehkäisevässä tarkoituksessaan vaan työ on osoittautunut reaktiiviseksi ja ongelmakeskeiseksi (Suhola 2017), minkä vuoksi on mahdollista, ettei työ tosiasiallisesti ole painottunut yhteisölliseen opiskeluhoitoon, vaikka se nähdäänkin ensisijaisena.

Tässä tutkielmassa ymmärrän siis koulun sosiaalityötä moniulotteisena ja rajapintaisena asiantuntijatyönä, joka rakentuu sosiaalityön teoreettisille lähtökohdille, mutta toteutuu koulukontekstin tuomien erityispiirteiden ohjaamana. Koulun sosiaalityö näyttäytyy samanaikaisesti yksilö-, yhteisö- ja rakenteellisella tasolla toteutuvana työnä, jossa yhdistyy psykososiaalinen tukeminen, sosiaalipedagoginen orientaatio sekä ennaltaehkäisevä ja varhaisen tuen ulottuvuus. Kuraattorien työ sijoittuu palveluna sosiaalityön ja sosiaalipalvelujen välimaastoon osaksi opiskeluhoollon kokonaisuutta, jossa se toteuttaa koulun sosiaalityötä tuoden sinne sosiaalialan asiantuntijuutta työskennellen moniammatillisissa ja eri hallinnonalojen rajapinnoissa.

3 Sosiaalityön ja mielenterveyden tukemisen yhteys- ja rajapintoja

Mielenterveyttä voidaan ajatella hyvinvoinnin tilana, jossa ihminen selviytyy elämään kuuluvista haasteista, pystyy näkemään omat kykynsä, työskentelemään ja olemaan osana yhteisön toimintaa (World Health Organization, 2025). Mielenterveys on keskeistä kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja terveyden kannalta (Aalto-Setälä ym. 2020, 18) ja sen vaikutukset ovat laaja-alaisia sillä se vaikuttaa henkilön valintoihin, terveystottumuksiin ja ihmissuhteisiin (Haasjoki & Ollikainen 2010, 14). Mielenterveyden haasteita sosiaalityön näkökulmasta tarkastellaan usein osana laajempaa sosiaalista, taloudellista ja yhteiskunnallista kokonaisuutta, eikä ainoastaan yksilön sisäisinä haasteina tai mielenterveyden häiriön diagnooseina. Sosiaalityössä mielenterveyden haasteiden nähdään rakentuvan vuorovaikutuksessa yksilön elämäntilanteen, ihmissuhteiden, ympäristön ja rakenteellisten tekijöiden kanssa. (Leinonen 2018, 134–135.)

Mielenterveyden haasteet voivat ilmetä esimerkiksi ahdistuksena, masennusoireiluna, vetäytymisenä, kuormittuneisuutena tai arjen toimintakyvyn heikkenemisenä (Aalto-Setälä ym. 114–131; Savolainen ym. 2023, 41). Sosiaalityössä ei kuitenkaan keskitytä niinkään oireisiin ja niiden kuvaukseen vaan kysymykseen siitä, mitkä tekijät esimerkiksi elinolosuhteissa, vuorovaikutussuhteissa tai rakenteellisissa tekijöissä vaikuttavat oireiluun. Mielenterveyden haasteiden taustalla on usein juurisyitä kuten päihteidenkäyttöä, köyhyyttä, väkivaltakokemuksia sekä yhteiskunnallisia prosesseja kuten ongelmien ylisukupolvisuutta. Sosiaaliset tekijät voivat olla niin kuntoutumista edistäviä voimavaroja, kuin haastetta ylläpitäviä, mikä korostaa sosiaalityön roolia näiden tekijöiden tunnistamisessa ja niihin vaikuttamisessa. (Leinonen 2018, 134–135.)

Mielenterveys on luonteeltaan dynaamista ja sen muodostumiseen vaikuttaa yksilöllisten ominaisuuksien ja kokemusten lisäksi myös yhteiskunnan resurssit, rakenteet ja arvot. Riskitekijöiden, kuten oppimisvaikeuksien ja yksinäisyyden, on todettu lisäävän riskiä sairastua mielenterveyden häiriöön. Suojaavien tekijöiden, kuten myönteisen minäkuvan ja läheisiltä saadun tuen taas on tunnistettu edistävän mielen hyvinvointia ja kompensoivan riskitekijöitä. Suojaavien ja riskitekijöiden kohdalla on huomioitavaa, että ne voivat olla niin yksilön, yhteisön kuin yhteiskunnankin eri tasoilla. (Aalto-Setälä ym. 2020, 18–19.)

Sosiaalisten tekijöiden ja mielenterveyden suhdetta määrittää kaksisuuntainen luonne, sillä on havaittu, että sosiaaliset ongelmat lisäävät todennäköisyyttä mielenterveysongelmiin, mutta myös huono psyykinen vointi ja siihen liittyvä häpeän kokemus kapeuttaa niitä kokevan henkilön elinpiiriä, ihmissuhteita ja yhteiskunnallista osaamista (Leinonen 2018, 136). Ammattilaisen tulee tiedostaa, että ihminen tulee huomioida aina ainutlaatuisena ja yksilöllisenä kokonaisuutena, eikä mielenterveyttä voi tarkastella irrallisena asiana (Savolainen ym. 2023, 13). Mielenterveys siis rakentuu yksilöllisten tekijöiden lisäksi sosiaalisissa ja yhteiskunnallisissa olosuhteissa, minkä vuoksi mielenterveyden tukeminen on keskeinen osa sosiaalityötä.

Mielenterveyden tuella tarkoitetaan toimintaa, jolla vahvistetaan positiivista mielenterveyttä ja samalla ehkäistään mielenterveyshäiriöiden syntyä ja pahenemista (Savolainen ym. 2023, 40). Mielenterveyden tukea tarkastellaan tässä tutkielmassa erityisesti sosiaalityön näkökulmasta, jossa mielenterveys ymmärretään osana ihmisen arkea, ihmissuhteita, toimintaympäristöä ja yhteiskunnallisia olosuhteita (Leinonen 2018, 134–135). Mielenterveyden tukea voidaan tarkastella promootion, eli mielenterveyden edistämisen, prevention, eli ongelmien ehkäisyn ja interventioiden, eli työmenetelmien näkökulmasta (Solantaus 2007, 47, 53). Mielenterveyden

edistämisen eli promootion tavoitteena on vahvistaa elämänhallintaa, yksilön itsetuottamusta, tyytyväisyyttä itseensä sekä kykyä vuorovaikutukseen ja ihmissuhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen (Aalto-Setälä ym. 2020, 20). Preventiolla tarkoitetaan haasteiden ennaltaehkäisyä tai haasteiden pahenemisen ennaltaehkäisyä, kuten mielenterveystaitojen opettamista ennen haasteiden ilmenemistä (Haasjoki & Ollikainen 2010, 15). Interventio taas on preventioon ja promootioon kehitetty työväline, kuten esimerkiksi lapset puheeksi -keskustelu (Solantaus 2007, 48). Rakenteellisella tasolla mielenterveyden edistäminen rakentuu yhteisöllisen toiminnan tukemisesta, mielenterveystaitojen kehittämisestä, tukevien ympäristöjen luomisesta, tukevasta yhteiskuntapolitiikasta ja huomion suuntaamisesta korjaavasta työstä ennaltaehkäisevään (Savolainen ym. 2023, 39). Koulun sosiaalityö arjen ympäristönä ja ennaltaehkäisevänä sekä varhaisena tukena on ideaali ympäristö ennaltaehkäisevään ja rakenteelliseen vaikuttamiseen.

Opiskeluhuollon kuraattoreiden asiantuntijuutta mielenterveyden tukemisessa on Suomessa tutkittu toistaiseksi vähän. Tämän vuoksi käsittelen taustoittavassa osuudessa terveystieteissä tehtyjä tutkimuksia sosiaalityön asiantuntijuudesta, sillä ne asettavat tutkimukseni aiempaan tutkimustietoon suomalaisessa kontekstissa. Terveystieteiden konteksti sopii siltä osin tutkimukseeni, että myös terveystieteissä tuetaan asiakkaita mielenterveyden haasteiden parissa moniammatillisessa työyhteisössä (Arajärvi ym. 2020). Koulukontekstissa työ kuitenkin painottuu usein varhaiseen tukeen ja ennaltaehkäisevään työskentelyyn (Wallin 2011, 88). Terveystieteiden tutkimuksen lisäksi käsittelen kansainvälistä koulukontekstissa tehtyä tutkimusta.

Koulun sosiaalityölle ominaista psykososiaalista sosiaalityön asiantuntijuutta on tutkittu moniammatillisessa työyhteisössä nuorisopsykiatriassa. Psykososiaalinen asiantuntijuus tarkoittaa sitä, että sosiaalityöntekijä tarkastelee asiakkaan tilannetta kokonaisvaltaisesti niin, että hän huomioi sekä psyykkiset että sosiaaliset tekijät sekä asiakkaan arjen olosuhteet ja toimintaympäristön. Tämän asiantuntijuuden mielenterveyden tukemisessa tunnistettiin olevan kaksisuuntainen, kun sosiaalityöntekijällä havaittiin olevan rooli nuoren ja perheen kokonaistilanteen arvioinnissa ja palveluiden koordinoinnissa sekä hoidollisessa ja terapeuttisessa työssä. (Arajärvi ym. 2020.)

Myös Leinosen (2018) tutkiessa sosiaalityön terapeuttista asiantuntijuutta psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa nousi hänen tulkinnassansa sosiaalityön asiantuntijuuden perustuvan asiakkaan arjen kokonaisvaltaiseen tarkasteluun ja käytännönläheiseen työotteeseen. Sosiaalityön keskeisenä tehtävänä nähtiin asiakkaan toimintakyvyn tukeminen, voimavarojen

vahvistaminen sekä arjen sujuvuuden kuntoutumisen edistäminen. Asiantuntijuudessa korostui myös palvelujen saatavuuden turvaaminen. Leinosen tulkinnessa korostui erityisesti yhteiskunnallisten rakenteiden ja resurssien huomioiminen osana asiakkaan elämäntilannetta ja Leinonen näki juuri sen erityisenä sosiaalityön asiantuntijuuden lisäarvona (Leinonen 2018).

Korpelan (2014) havainnot tutkiessaan terveysosiaalityöntekijän asiantuntijuutta oli myös hyvin linjassa edellä mainittujen tutkijoiden havaintojen kanssa. Korpela (mt.) havaitsi sosiaalityöntekijöiden tärkeimmiksi tehtäväalueiksi sosiaalisen tilanteen selvittämisen ja arvioinnin, etuuksiin ja toimeentuloon liittyvän ohjauksen, jatkohoidon selvittelytyön, moniammatillisen yhteistyön ja verkostossa toimimisen potilaan hoitoprosessiin liittyen, sekä potilaalle ja hänen läheisilleen annettavan psykososiaalisen tuen. Vaikka Korpelan (2014) tutkimus sijoittuu terveysosiaalityöhön, olivat monet havaitut asiantuntijuuden osa-alueet samankaltaisia myös tämän tutkielman näkökulmasta. Erityisesti kokonaisvaltainen tilanteen arviointi, moniammatillinen yhteistyö ja psykososiaalinen tuki näyttäytyvät keskeisinä myös kuraattorien työssä.

Aiempaa tutkimusta koulun sosiaalityön asiantuntijuudesta mielenterveyden tukemisessa on julkaistu kansainvälisesti, erityisesti Yhdysvalloissa. Koulun sosiaalityön asiantuntijuutta on tutkittu muun muassa sosiaalityöntekijöiden omiin kokemuksiin ja käsityksiin perustuen (Murphy ym. 2025), Covid pandemian aikana (Childs & Iachini 2024), yhteistyössä opettajien ja kouluyhteisön kanssa (Berzin ym. 2011), ja osana moniammatillista tiimiä ilmastonmuutoksesta kouluttaessa (Wiedebusch 2024). Childs & Iachini (2024) tutkiessaan mielenterveyden tuen antamista Covid pandemian aikaan, havaitsivat että sosiaalityöntekijät tarjosivat pääasiassa kriisi-interventioita ja yksilötukea. Tämä tutkimus osoittaa sen, että kriisin kohdatessa työn priorisointi voi muuttua. Wiedebusch (2024) taas pyrki tutkimuksessaan selvittämään, miten sosiaalityöntekijät koulussa voivat olla mukana ilmastonmuutoksesta kouluttaessa ja mielenterveyden tukemisessa. Wiedebusch (mt.) havaitsi, että koulussa toimivat sosiaalityöntekijät voivat tarjota koulutusta ja keskustelutukea tavoitteena kasvattaa itseluottamusta, lisätä tunnesäätelyä ja resilienssiä. Tämä taas tuo esiin sen, minkälaisen teemojen parissa koulun sosiaalityössä työskennellään liittyen mielenterveyden haasteisiin.

Zabekin ja kumppaneiden (2023) tutkimus osoitti, että koulun sosiaalityön osaamisen erityisyys liittyi erityisesti psykososiaaliseen tukeen, opiskelijoiden ja perheiden kokonaistilanteen ymmärtämiseen, varhaiseen tukeen, kriisityöhön, palveluiden koordinointiin sekä kodin ja koulun sekä muiden palveluiden välisen yhteistyön rakentamiseen. Tutkimus korosti koulun sosiaalityön kokonaisvaltaista näkökulmaa mielenterveyden tukemisessa huomioiden

psykkisten haasteiden lisäksi arjentoiminnot, ihmissuhteet ja sosiaaliset tekijät (Zabek ym. 2023).

Berzin ja kumppanit (2011) havaitsivat sosiaalityöntekijöiden tekevän yhteistyötä asiakkaiden mielenterveyden tukemiseksi opettajien kanssa neljällä eri tasolla: yhteistyöhaluttomat, järjestelmätason asiantuntijat, konsultit ja hyvin tasapainottelevat tekijät. Yhteistyöhaluttomat tekivät yhteistyötä hyvin harvoin, kun taas järjestelmätason asiantuntijat tekivät yhteistyötä suhteellisen paljon erityisesti perheiden ja kouluyhteisön toimijoiden kanssa. Konsulttien yhteistyössä korostui opettajien tukeminen konsultoinnin keinoin ja hyvin tasapainottelevien tekijöiden keskuudessa edellä mainitut tavat toteutuivat tasapainoisesti, mutta sen lisäksi sosiaalityöntekijät edistivät yhteistyön edellytyksiä. Tämän tutkimuksen näkökulmasta nämä roolit ovat merkityksellisiä, sillä ne havainnollistavat sitä, miten sosiaalityön asiantuntijuus voi painottua erilaisissa yhteistyösuhteissa mielenterveyden tukemisessa ja miten tämä yksi koulusosiaalityön tehtävistä, opettajien konsultointi ja kouluttaminen, voi välillisesti tukea opiskelijoiden mielenterveyttä.

Sosiaalityön asiantuntijuuteen mielenterveyden tukemisessa vaikuttavia tekijöitä on tutkittu Suomessa Arajärven ja kumppanien toimesta (2021). He havaitsivat tutkiessaan sosiaalityön psykososiaalisen asiantuntijuuden hyödyntämiseen vaikuttavia tekijöitä nuorisopsykiatrian avohoidossa, että toiminnan organisointi, eli se kuinka hyvin sosiaalityölle oli määritelty rooli osana hoitopolkua, sosiaalityöntekijän oma ammatti-identiteetti eli sosiaalityöntekijän oma käsitys siitä, korostiko hän terapeutista vai sosiaalista rakenteellista ja verkostotyön osaamistaan sekä työtahdin kiristyminen ja sen vaikutukset työn painotukseen esimerkiksi niin että sosiaalityöntekijä osallistui enemmän hoidollisiin tehtäviin ja varsinainen sosiaalityö jäi toteuttamatta, vaikuttivat sosiaalityön asiantuntijuuden hyödyntämiseen. Myös moniammatillisen työkuulttuurin muutosten havaittiin vaikuttavan vahvasti siihen, miten sosiaalityötä arvostettiin ja hyödynnettiin. Tutkimuksessa havaittiin, että parhaimmillaan sosiaalityön asiantuntijuus hyödynnetään, kun eri ammattiryhmät tunnistavat toistensa osaamisen, yhteistyö on tasa-arvoista ja sosiaalityön näkökulma on osa hoidon kokonaisuutta. (Arajärvi ym. 2021.)

Murphyn ja kumppaneiden (2025) tutkimuksen, jossa he tutkivat koulun sosiaalityöntekijöiden kohtaamia haasteita ja työn painotuksia mielenterveyden tukemisessa sekä Zabekin ja kumppaneiden (2023) tekemässä kirjallisuuskatsauksessa havainnot olivat hyvin yhdensuuntaisia tekijöistä, jotka vaikuttivat asiantuntijuuden hyödyntämiseen. Tutkijat havaitsivat, että koulusosiaalityöntekijöiden työnkuvasta puuttui vakiintunut toimintamalli,

toivottujen roolien ja todellisten työtehtävien välillä oli ristiriitaa ja rooli oli epäselvä laajan vastualueen vuoksi (Murphy ym. 2025). Työn organisointi, ammattiroolien selkeys, moniammatillisen yhteistyön toimivuus sekä työajan kohdentuminen olivat keskeisiä tekijöitä (Zabek ym. 2023). Työntekijät olisivat halunneet tehdä enemmän suoraa mielenterveystyötä, mutta sitä häiritsivät muut tehtävät kuten esimerkiksi sosiokulttuuristen arviointien tekeminen oppilaiden yksilöllisiin oppimissuunnitelmiin, kirjaaminen ja dokumentointi sekä eri koulujen johtajien odotusten ja ohjeistusten ristiriitaisuus (Murphy ym. 2025). Kirjaamisen ja dokumentoinnin lisäksi Zabek ja kumppanit (2023) havaitsivat myös raportoinnin, erilaisten kokousten, koordinointiin liittyvän paperityön sekä aikataulutuksen vievän aikaa itse mielenterveyden tukemiselta. Johtopäätöksenä tutkijat havaitsivat, että koulun sosiaalityöntekijöiden roolia tulisi selkeyttää, yhteistyötä vahvistaa sekä työaikaa kohdentaa, jotta mielenterveyden tukea voisi tarjota entistä paremmin (Murphy ym. 2025; Zabek ym. 2023).

Murphy ja kumppaneiden (2025), Zabekin ja kumppaneiden (2023) sekä Arajärven ja kumppaneiden (2021) tutkimushavainnot tukevat tämän tutkimuksen lähtökohtaa siitä, että koulusosiaalityön asiantuntijuuden hyödyntämiseen vaikuttavat rakenteelliset tekijät. Tämä tuo esiin tarpeen tarkastella myös suomalaisessa kontekstissa sitä, millaiset tekijät mahdollistavat tai estävät kuraattorin asiantuntijuuden hyödyntämisen mielenterveyden tukemisessa.

Tässä tutkielmassa nojaututaan aiempaan tutkimukseen, jossa sosiaalityön asiantuntijuutta mielenterveyden tukemisessa on tarkasteltu erityisesti terveystieteiden ja psykiatrian konteksteissa sekä kansainvälisessä koulusosiaalityön tutkimuksessa. Tutkimuksissa on nostettu esiin muun muassa psykososiaalista ja terapeuttista asiantuntijuutta sekä moniammatillista yhteistyötä. Koulun kontekstissa tutkimukset ovat keskittyneet yksittäisiin osa-alueisiin, kuten yhteistyöhön, kriisitilanteisiin tai tiettyyn menetelmään. (Arajärvi ym. 2021; Childs & Iachini 2024; Zabek ym. 2023; Murphy ym. 2025).

Tutkimukset osoittavat, että koulusosiaalityö on keskeinen osa koulun mielenterveys- ja hyvinvointipalveluja (Berzin ym. 2011; Zabek ym. 2023; Murphy ym. 2025; Childs & Iachini 2024). Tämän tutkielman lähtökohtana on ajatus siitä, ettei mielenterveys rakennu vain yksilön omista ominaisuuksista vaan siihen vaikuttavat myös sosiaaliset suhteet, arjen olosuhteet ja yhteiskunnalliset rakenteet. Tässä tutkielmassa tarkoitetaan mielenterveyden tukemisella kaikkea toimintaa, mikä edistää yksilön hyvinvoinnin tilaa, jossa ihminen selviytyy elämään kuuluvista haasteista, pystyy näkemään omat kykynsä, opiskelemaan ja olemaan osana yhteisön toimintaa (World Health Organization 2025). Tutkielmassa otetaan huomioon suojaavien tekijöiden tukemisen sekä riskitekijöiden vähentämisen tukemisen osana

mielenterveyden tukea ottaen huomioon sen kolme tasoa, prevention, promootion ja interventiot.

4 Tutkimuksen toteuttaminen

4.1 Tutkimustehtävä

Tutkielmassa tarkastellaan opiskeluhuollon kuraattorien asiantuntijuutta mielenterveyden tukemisessa laadullisen empiirisen tutkimuksen keinoin. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää tutkimuskohdetta (Hirsjärvi ym. 2009, 181) ja selittää se ymmärrettäväksi (Vilkka 2025, Laadullinen tutkimusmenetelmä). Laadullisen tutkimusotteen luonteen vuoksi se soveltuu tähän tutkimukseen, jonka tehtävänä on kuvata ja jäsentää kuraattorien asiantuntijuutta heidän omiin käsityksiinsä ja kokemuksiinsa perustuen. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä tarkastella kokemusten ja merkitysten ulottuvuuksia, mitkä muodostuvat ihmisten välillä ja on luonteeltaan sosiaalisia (Vilkka 2025, Menetelmän erityispiirteet).

Tämän tutkielman tarkoituksena on lisätä tietoa opiskeluhuollon kuraattoreiden asiantuntijuudesta koulun kontekstissa juuri mielenterveyden tukemisessa. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten tämä asiantuntijuus rakentuu ja millaisena se ilmenee. Lisäksi tavoitteena on kuvata, mitkä tekijät vaikuttavat tämän asiantuntijuuden hyödyntämiseen käytännön kuraattorin työssä.

Laadullisessa tutkimuksessa tiedonantajien valinnan tulee olla harkittu ja valinta perusteltu (Tuomi & Sarajärvi 2018, Tutkimukseen osallistuvien määrä). Tutkimus on rajattu koskemaan vain opiskeluhuollon kuraattorina tai siinä työssä aiemmin toimivien asiantuntijuutta ja edelleen rajattu se vain mielenterveyden tukemisessa havaittavaan asiantuntijuuteen. Rajaukset on tehty, jotta tutkimustehtävää voidaan tarkastella tarkoituksenmukaisella laajuudella tutkielman rajallisuus huomioiden. Tässä tutkielmassa tarkastelu kohdistuu kuraattorityön sisällölliseen työhön ja asiantuntijuuteen, eikä siksi tutkimusta ole rajattu tiettyyn koulutusasteeseen, kuten peruskouluun, esiopetukseen tai toiselle asteelle. Tutkimuksen tavoitteena on tutkia kuraattorin työn asiantuntijuutta, minkä vuoksi rajaaminen tiettyyn koulutusasteeseen olisi voinut jättää jonkin asiantuntijuuden ulottuvuuden tarkastelun ulkopuolelle. Kuraattorien työn sisältö ja painotukset voivat olla erilaisia eri toimintaympäristöissä ja eri ikäisten asiakkaiden kanssa työskennellessä. Kuraattorit jakavat kuitenkin saman lainsäädännöllisen taustan, rakenteisen

ympäristön ja ammatilliset käytännöt koulutusasteesta huolimatta, mikä tukee valintaani olla rajaamatta tutkimusta tiettyyn koulutusasteeseen. Laajempi tutkimuskohde mahdollistaa myös monipuolisemmat näkemykset kuraattorien asiantuntijuudesta. Tutkimukseen osallistujia ei rajattu myöskään koulutustaustan perusteella, sillä tutkimuksen tavoitteena oli muodostaa mahdollisimman laaja kuva kuraattorin työtehtävissä ilmenevästä asiantuntijuudesta. Koulutustaustan perusteella tehty rajausta olisi voinut kaventaa tätä tarkastelua.

Tutkimuksessa tuotettava tieto on kuraattoreiden käsityksiin ja kokemuksiin perustuvaa laadullista tietoa. Vastaajien kokemusten ja käsitysten pohjalta tutkija tekee tulkintoja minkä avulla pyritään muodostamaan kuvausta tutkittavasta asiasta, eli tässä tutkielmassa asiantuntijuudesta. Tutkiessa kokemuksia on aina otettava huomioon se, että kokemus on vastaajalle omakohtainen, kun taas käsitys on enemmänkin yhteisölle perinteisistä ja tyypillisistä tavoista ajatella muodostettu käsitys. (Vilkkä 2025, Menetelmän erityispiirteet.) Tässä tutkielmassa olen kiinnostunut molemmista, sillä tavoitteenani on muodostaa ymmärrystä asiantuntijuudesta perustuen sekä vastaajien omaan ajatteluun että heidän käsitykseensä siitä millaista asiantuntijuutta kuraattoriyhteisössä on. Tutkimuksen johtopäätökset ovat laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti ehdollisia selityksiä ja ne ovat sidoksissa tutkittavaan aineistoon ja kontekstiin (Hirsjärvi ym. 2009, 161). Tutkimusta ohjaavat seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Miten opiskeluhuollon kuraattorit kuvaavat työtään ja osaamistaan mielenterveyden tukemisessa?
2. Mistä ulottuvuuksista opiskeluhuollon kuraattorien asiantuntijuus mielenterveyden tukemisessa rakentuu näiden kuvausten pohjalta?
3. Mitkä tekijät vaikuttavat opiskeluhuollon kuraattorien asiantuntijuuden hyödyntämiseen mielenterveyden tukemisessa?

Tutkimuskysymysten kautta asiantuntijuutta lähestytään käytännön tasolta (miten kuraattorit kuvaavat työtään ja osaamistaan), käsityksien tasolta (miten asiantuntijuus jäsentyy heidän kuvausten perusteella) sekä rakenteelliselta tasolta (mitkä tekijät vaikuttavat asiantuntijuuden hyödyntämiseen). Näiden näkökulmien avulla pyritään muodostamaan ymmärrystä siitä, millaisena kuraattorit näkevät asiantuntijuutensa mielenterveyden tukemisessa.

Tutkimuksessa tieto perustuu kuraattorien omiin käsityksiin, kokemuksiin ja tulkintoihin heidän työstään. Tutkimuksella ei siis pyritä muodostamaan objektiivista kuvaa kuraattorien asiantuntijuudesta vaan tarkastellaan sitä, miten kuraattorit kuvaavat tätä asiantuntijuuttaan.

4.2 Aineiston keruu, kuvaus ja analyysi

Tämän tutkimuksen aineisto kerättiin verkkopohjaisella kyselyllä. Verkkokysely sopi tämän tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi hyvin, sillä sen ansiosta oli mahdollista kerätä kuraattorien kokemuksia ja käsityksiä joustavasti, anonymisti ja toimintaympäristöstä riippumatta. Verkkopohjainen kysely mahdollisti vastaajien kokemusten ja käsitysten kuvaamisen omin sanoin, mikä tuki tutkimuksen laadullista lähestymistapaa (Valli 2018, Aineistonkeruu kyselylomakkeella). Lisäksi verkkokysely mahdollisti aineiston keruun joustavasti ajasta ja paikasta riippumatta, mikä oli tutkimukseen käytettävien resurssien kannalta paras mahdollinen vaihtoehto. Verkkokysely soveltui tämän tutkimuksen aiheeseen myös siksi, että tutkimuksessa selvitettiin vastaajien omaa osaamista, kokemuksia ja työn haasteita. Anonyymi verkossa tapahtuva vastaaminen saattoi siten madaltaa osallistumiskynnystä ja mahdollistaa avoimemman vastaamisen (Valli & Perkkilä 2018, Sähköisen kyselyn etuja). Lisäksi verkkokyselyn avulla oli mahdollista tavoittaa kuraattoreita laajasti eri toimintaympäristöistä ja eri koulutusasteilta, mikä tuki tutkimuksen tavoitetta tarkastella kuraattorien asiantuntijuutta mahdollisimman laajasti.

Verkkokyselyn käyttöön liittyy kuitenkin myös rajoituksia. Verkkokyselyssä ei ole mahdollista esittää tarkentavia kysymyksiä tai pyytää vastaajia avaamaan ajatuksiaan tarkemmin, kuten esimerkiksi haastattelutilanteessa on (Valli 2018, Aineistonkeruu kyselylomakkeella). Tämän vuoksi vastaukset ovat voineet jäädä suppeammaksi, eikä tutkija ole voinut varmistaa onko ymmärtänyt asian samalla tavalla vastaajan kanssa. Tämä on voinut vaikuttaa siihen, miten yksityiskohtaisesti vastaajien kokemuksia ja käsityksiä on voitu analysoida ja tulkita. Toisaalta verkkovastaaminen on voinut mahdollistaa sen, ettei tutkija ole ohjannut asioita kysymysten ulkopuolella vaan vastaaja on esimerkiksi pystynyt korostamaan juuri itselleen merkityksellisiä näkökulmia.

Tutkimukseen osallistujia rekrytoitiin jakamalla kyselylinkkiä sosiaalisen median ammatillisissa kanavissa. Kysely suunnattiin opiskeluhollossa työskenteleville tai aiemmin työskennelleille kuraattoreille. Aineisto kerättiin pääasiassa avoimia kysymyksiä sisältävällä kyselyllä, joka julkaistiin sosiaalisessa mediassa ammatillisilla kanavilla suljetuissa ryhmissä. Kysely oli avoinna 6.4.-15.4.2026 välisellä ajalla. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja osallistujille annettiin tieto tutkimuksen tarkoituksesta sekä aineiston käsittelystä kyselyn saatekirjeessä (Liite 1) ennen suostumuksen antamista. Kyselyyn vastasi yhteensä 25 kuraattoria, jotka työskentelivät esiopetuksen, perusopetuksen tai toisen asteen opiskeluhollossa tai olivat työskennelleet niissä aiemmin. Vastaajien koulutustaustat olivat

moninaisia. Vastaajien joukossa oli sosionomi (AMK) -koulutuksen, sosionomi (YAMK) -koulutuksen sekä sosiaalityöntekijän koulutuksen suorittaneita kuraattoreita. Yhtään vastaajaa, jolla ei olisi ollut sosiaalihuollon ammatillista tutkintoa, ei osallistunut kyselyyn. Kyselyn sulkemisen jälkeen aineisto tallennettiin tutkijan tietokoneelle salasanasuojauksen taakse.

Tämän tutkimuksen aineisto koostuu opiskeluhuollossa työskentelevien tai aiemmin työskennelleiden kuraattorien vastauksista verkkopohjaiseen Webropol-kyselyyn (Liite 2). Kysymysten muodostaminen on keskeinen osio verkkopohjaisessa tutkimuksessa, sillä kysymykset luovat pohjan tutkimuksen onnistumiselle (Valli 2018, Aineistonkeruu kyselylomakkeella). Kysely rakentui taustatietokysymyksistä sekä avoimista kysymyksistä, jotka käsittelivät kuraattorien kokemuksia opiskelijoiden mielenterveyden tukemisesta ja siihen liittyvästä asiantuntijuudesta. Kyselyssä päädyttiin käyttämään paljon avoimia kysymyksiä, sillä niillä voidaan saada vastaajan mielipide tietoon perusteellisesti (Valli 2018, Avoimet kysymykset). Kysymykset rakennettiin niin, että niillä saatavalla tiedolla voitaisiin vastata tutkimusongelmaan ja -kysymyksiin (mt., Aineistonkeruu kyselylomakkeella). Kyselyn runko eteni taustakysymysten jälkeen niin, että ensin selvitettiin miten vastaaja ymmärtää mielenterveyden ja millaisten mielenterveyden haasteiden parissa vastaaja on työssään työskennellyt. Tämän jälkeen edettiin asiantuntijuutta kuvaaviin kysymyksiin ja lopuksi kysymyksiin millä pyrittiin selvittämään asiantuntijuuden hyödyntämiseen vaikuttavia tekijöitä. Kysymysten muotoilussa pyrittiin siihen, että ne olivat mahdollisimman selkeitä ja yksiselitteisiä eikä niitä muodostettu johdattelevasti (mt.). Tämä toteutettiin esimerkiksi niin, että kysymyksissä ei oletettu vastaajilla olevan tietynlaisia kokemuksia tai näkemyksiä, vaan vastaajille annettiin mahdollisuus kuvata niitä omin sanoin. Kyselyssä ei ollut pakollisia kysymyksiä, vaan vastaajan oli mahdollista jättää vastaamatta mihin tahansa kysymykseen.

Webropol valikoitui kyselyn alustaksi, sillä yliopisto tarjoaa tunnukset sen käyttöön, se on tietoturvallinen ja ulkoasultaan selkeä. Webropolia on myös mahdollista käyttää niin mobiililaitteella kuin tietokoneellakin, mikä on tärkeää lomakkeen saavutettavuuden kannalta. Koska linkki tutkimukseen osallistumiseen jaettiin sosiaalisen median kanavalla ja siihen sai vastata kuka halusi, on aiheellista pohtia, onko jokin ryhmä saattanut jäädä saadun aineiston ulkopuolelle ja onko aineisto jollain lailla valikoitunut. Aineistossa on tämän vuoksi voinut painottua esimerkiksi aiheesta erityisen kiinnostuneet ja ammatilliseen keskusteluun aktiivisemmin osallistuvat kuraattorit. Tämän vuoksi aineistoa kutsutaan näytteeksi eikä otannaksi. (Valli & Perkkilä 2018, Sähköisen kyselyn etuja, Verkkokysely vai sosiaalinen media?.)

Vastaukset verkkokyselyyn vaihtelivat pituudeltaan ja sisällölliseltä laajuudeltaan. Osa vastaajista kuvasi näkemyksiään hyvin tiiviisti, kun taas osa vastauksista sisälsi laajempaa pohdintaa työstä, asiantuntijuudesta ja mielenterveyden tukemisesta. Vastauksissa kuvattiin esimerkiksi vuorovaikutusta opiskelijoiden kanssa, käytännön työmenetelmiä, moniammatillista yhteistyötä ja työn eettisiä haasteita. Tekstiaineistoa muodostui kokonaisuudessaan 38 sivua Arial-fontilla, fonttikoolla 14 ja rivivälillä 1 sisältäen esitetyt kysymykset. Aineisto muodosti laadullisen ja moniäänisen kokonaisuuden opiskeluhuollon kuraattorien kokemuksista ja käsityksistä liittyen asiantuntijuuteen mielenterveyden tukemisessa.

Kerätty aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Aineiston analyysin tarkoituksena on luoda selkeä ja sanallinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2018, Yleisesti sisällönanalyysin tekemisestä). Aineistolähtöisyydellä tarkoitetaan sitä, että analyysissa muodostetut teemat eivät olleet etukäteen harkittuja tai sovittuja, vaan ne valikoituivat asetetun tutkimustehtävän mukaisesti aineiston analyysin tuloksena (mt., Laadullisen analyysin muodot). Sisällönanalyysi sopi analyysimenetelmänä hyvin tähän laadulliseen tutkimukseen, kun tavoitteena oli ymmärtää tutkimuskohdetta (Hirsjärvi ym. 2009, 181) ja etsiä merkityssuhteita ja merkityskokonaisuuksia, sekä löytää aineiston ohjaamana tyypillinen kuvaus (Vilkka 2025, Sisällönanalyysi). Tällainen analyysitapa mahdollistaa aineiston analysoinnin systemaattisesti ja johdonmukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018, Sisällönanalyysi). Sisällönanalyysin tukena tässä tutkimuksessa käytettiin teemoittelua. Teemoittelu on aineiston pilkkomista ja ryhmittelyä erilaisten aihepiirien, eli teemojen, mukaan ja siinä painottuu se, mitä asiasta on sanottu (mt., Yleinen kuvaus analyysin toteuttamisesta.)

Analyysi eteni vaiheittain Vilkan (2025) nimeämien sisällönanalyysin vaiheiden mukaisesti. Ensin tutustuin aineistoon kokonaisuutena lukemalla kaikki vastaukset useaan kertaan läpi, jotta aineistosta muodostui yleiskuva. Ensimmäisillä lukukerroilla tavoitteenani oli tunnistaa aineistossa toistuvia aiheita, näkökulmia ja merkityksiä, joita merkitsin erilaisilla värikoodeilla yliviivaamalla niin, että samoja aihepiirejä muistuttavat asiat yliviivasin samalla värillä. Aineistoon alkututustumisen jälkeen etsin aineistosta tyypillisiä kertomuksia. Luin aineistoa tutkimuskysymysten näkökulmasta kiinnittäen erityisesti huomiota siihen, miten vastaajat kuvasivat kuraattorin työtä, mielenterveyden tukemista, asiantuntijuutta sekä asiantuntijuuden hyödyntämiseen vaikuttavia tekijöitä. Ensimmäisiä pelkistettyjä ilmauksia olivat esimerkiksi palveluohjaus, tilanteen jäsentäminen, keskustelutuki ja ajan puute. Nämä ilmaukset ryhmittelin samankaltaisuuksien perusteella alaluokiksi, joita olivat esimerkiksi yksilötuki, rajapinnoilla toimiminen ja haastavat tekijät. Näistä edelleen teemoittelin ryhmittelemällä

samankaltaisia ilmauksia yläluokiksi eli teemoiksi, joita olivat kuraattorin käytännöt mielenterveyden tukemisessa, asiantuntijuuden ulottuvuudet ja asiantuntijuutta haastavat ja mahdollistavat tekijät. Asiantuntijuuden ulottuvuuksien teemaan sisältyi analyysin myötä tunnistetut ulottuvuudet, joita tässä tutkielmassa kutsun vuorovaikutuksen, rajapintaisen, tulkinnallisen ja eettisen asiantuntijuuden ulottuvuuksiksi. Teemoittelun avulla muodostui siis myös tutkimuksen tulosluvut. Esittelen esimerkkejä aineiston analyysin etenemisestä kuviossa 1.

Vastaajan ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
”Tärkeäksi nousee palveluohjauksen taito” (V22)	Palveluohjaus	Rajapinnoilla toimiminen	Rajapintainen asiantuntijuus	Asiantuntijuuden ulottuvuudet
”Yksilötyössä hyödynnän keskustelua, tilanteen jäsentämistä ja konkreettista arjen tukemista.” (V8)	Keskustelutuki	Yksilötuki	Mielenterveyden tukemisen käytännöt	Kuraattorin käytännöt mielenterveyden tukemisessa
”Haluaisin tehdä enemmän ennalta ehkäisevää työtä ryhmien ja yhteisöjen parissa mutta ajaudun suuren tarpeen takia tekemään aina enemmän yksilötyötä.” (V23)	Ajan puute	Rakenteelliset haasteet	Asiantuntijuutta haastavat tekijät	Haasteet ja mahdollisuudet asiantuntijuuden hyödyntämisessä

Kuvio 1. Esimerkkejä aineiston analyysin etenemisestä

Teemoittelun jälkeen analyysi jatkui tulkinnallisella tarkastelulla sekä vertaamalla havaintoja aikaisempaan tutkimustietoon (Vilka 2025, Sisällönanalyysi). Sisällönanalyysin tuloksissa tutkija kuvaa teemoittelujen pohjalta muodostetut teemat ja pyrkii tekemään niistä tutkittavien näkökulmaa ymmärtävät johtopäätökset (Tuomi & Sarajärvi 2018, Aineistolähtöinen sisällönanalyysi). Tässä tutkimuksessa analyysin tavoitteena oli muodostaa ymmärrystä siitä, miten kuraattorin asiantuntijuus jäsentyy mielenterveyden tukemisessa ja mitkä tekijät sen hyödyntämiseen vaikuttavat.

4.3 Tutkielman eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus ovat keskeisiä laadullisen tutkimuksen arvioinnin osa-alueita. Tutkimusetiikka ja hyvä tieteellinen käytäntö kulkevat mukana koko tutkimusprosessin ajan (Vilka 2025, Tutkimusetiikka). Tässä tutkielmassa noudatetaan hyvän tieteellisen

käytännön peruseriaatteita, vastuunkantoa, arvostusta, rehellisyyttä ja luotettavuutta (Keiski ym. 2023, 11) erityisesti tiedonhankinnan, aineiston keruun, käsittelyn, analyysin ja tutkijan roolin näkökulmista. Tämän tutkielman tiedonhankinnassa on noudatettu eettisesti kestäviä tiedonhankintamenetelmiä, sillä tutkielmassa käytetyt lähteet perustuvat pääasiassa yhteiskuntatieteelliseen kirjallisuuteen, ammattikirjallisuuteen sekä muihin asianmukaisiin tietolähteisiin (Vilkka 2025, Hyvä tieteellinen käytäntö). Tutkimuksen luotettavuutta on pyritty vahvistamaan kuvaamalla tutkimusprosessin eri vaiheet mahdollisimman läpinäkyvästi koko tutkimusprosessin ajan.

Aineiston keruussa eettiset kysymykset on harkittu erityisesti kyselyn muodostamisessa sekä sen huomioinnissa, että tutkimuksessa tutkitaan vastaajien kokemuksia. Kokemusten tutkimisen vuoksi tutkimuksessa korostuu osallistujien anonymiteetti, luottamuksellisuus sekä kokemustiedon käsittely. Kyselyssä kysyttiin taustatietona vain henkilön koulutustausta, koulutusaste, jolla hän työskentelee, sekä kuinka kauan vastaaja on työskennellyt kuraattorina. Näiden lisäksi ei kerätty muita henkilötietoja kuten nimeä tai sähköpostiosoitetta tunnistamisen välttämiseksi (Lapin yliopisto 2025, Tietosujoaohjeet tutkijoille ja opinnäytteiden tekijöille). Kyselyssä ei kerätty tietoa alueesta, jossa henkilö työskentelee, ettei tietojen yhdistäminen esimerkiksi koulutustaustan kanssa johda mahdolliseen tunnistettavuuteen. Kyselyn saatetekstissä (Liite 1) kerrottiin tutkimuksen eettisistä periaatteista, kuten anonymiteetin toteutumisesta, tutkimuksen tarkoituksesta ja vapaaehtoisuudesta sekä siitä, että vastaamisen voi keskeyttää koska tahansa eikä vastaajan ole pakollista vastata kaikkiin kysymyksiin. Saatetekstissä ja kysymyksissä, joissa oli riski, että vastaaja kertoisi yksittäisiä asiakkaita koskevia asioita, mainittiin, ettei näin tule toimia. Verkkokyselyllä kerätty aineisto säilytettiin tutkijan tietokoneella salasanalla suojattuna ja siihen oli pääsy vain tutkijalla.

Tulkinnassa eettisyys on huomioitu aineiston analysoinnissa ja tutkijan oman position huomioimisessa. Aineiston analyysi perustuu aina tutkijan tekemiin tulkintoihin, minkä vuoksi ne eivät ole täysin objektiivisia (Vilkka 2025, Tutkimusetiikka). Tutkijan omat kokemukset, ennakkokäsitykset, koulutus ja ammatillinen tausta vaikuttavat siihen mihin aineistossa kiinnitetään huomiota ja millaisia merkityksiä siitä muodostetaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, Luotettavuus laadullisessa tutkimuksessa). Tässä tutkimuksessa tulkintojen subjektiivisuutta on tärkeää tarkastella erityisesti siksi, koska tutkija työskentelee opiskeluhuollon kuraattorina. Työkokemus on toisaalta vahvuus, sillä se on voinut auttaa ymmärtämään ilmiön kontekstia ja merkityksellisten teemojen tunnistamista, mutta se on voinut myös esimerkiksi ohjata tulkinnan painotusta, minkä vuoksi se on osaltaan tutkimusta rajoittava tekijä. Tässä tutkielmassa tutkijan kaksoisrooli sekä alan ammattilaisena että tutkijana on voinut vaikuttaa siihen, millaisia

kysymyksiä on pidetty tärkeinä sekä miten aineistoa on luettu. Näiden vaikutuksien minimoimiseksi olen pyrkinyt läpi tutkimusprosessin tietoisesti arvioimaan omia oletuksia, tulkintoja ja niiden mahdollisia vaikutuksia tutkimukseen. Analyysiprosessi on pyritty kuvaamaan avoimesti, jotta lukijan on itse mahdollista arvioida tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimuksen eettisyyteen ja läpinäkyvyyteen liittyy myös tutkimusprosessissa hyödynnettyjen työvälineiden kuvaaminen. Tässä pro gradu -tutkielmassa on hyödynnetty tekoälypohjaista kielimallia (Microsoft Copilot) tutkimusprosessin tukivälineenä. Tekoälyä on käytetty tekstinhuollossa sekä tutkimustekstin jäsentämisen ja näkökulmien ideoinnin tukena. Tekoälyä ei ole käytetty tutkimusaineiston analyysiin, tulosten tuottamiseen eikä johtopäätösten tekemiseen. Tutkija vastaa kaikesta työn sisällöstä ja sen oikeellisuudesta.

5 Kuraattorin asiantuntijuuden rakentuminen mielenterveyden tukemisessa

5.1 Kuraattorin käytännöt mielenterveyden tukemisessa

Tässä pääluvussa jäsennetään tutkimustulosten pohjalta kuraattorien asiantuntijuutta käytännön tukemisena, asiantuntijuuden ulottuvuuksina sekä sen hyödyntämiseen vaikuttavina tekijöinä. Ensiksi tässä alaluvussa tarkastellaan mielenterveyden tukemisen käytäntöjä sen kautta, millaisena kuraattorit ymmärtävät mielenterveyden ja millaisten mielenterveyden haasteiden parissa he työskentelevät. Kuraattorien mielenterveydelle antamien merkitysten tarkastelu toimii pohjana asiantuntijuuden ymmärtämiselle, sillä käsitykset mielenterveydestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä ohjaavat myös sitä, millaista tukea kuraattorit tarjoavat ja millaisena heidän asiantuntijuutensa rakentuu. Tämän jälkeen käsitellään kuraattorien kuvaamia mielenterveyttä tukevia käytäntöjä, jotka aineiston perusteella rakentuvat kolmelle eri tasolle, yksilö- yhteisö- ja rakenteelliselle tukemiselle. Seuraavassa alaluvussa (5.2) tarkastellaan aineiston pohjalta rakentuvia kuraattorien asiantuntijuuden ulottuvuuksia sekä lopuksi viimeisessä alaluvussa (5.3) niitä tekijöitä, jotka mahdollistavat tai haastavat asiantuntijuuden hyödyntämistä opiskelijoiden mielenterveyden tukemisessa.

Aineiston perusteella mielenterveys ymmärrettiin hyvin kokonaisvaltaisena ja moniulotteisena ilmiönä, johon liittyivät fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen ulottuvuus. Mielenterveyttä ei kuvattu vain oireettomuutena, tai mielenterveyden häiriöiden puuttumisena, vaan enemmänkin hyvinvointina ja toimintakykenä. Vastauksissa korostui erityisesti kyky selviytyä arjen haasteista, säädellä tunteita, ylläpitää ihmissuhteita ja kokea osallisuutta. Mielenterveyden luonnetta kuvattiin tasapainoksi elämän eri osa-alueiden välillä sekä riittävän hyvänä vointina.

Useiden vastaajien kuvauksissa korostui mielenterveyden muotoutumisen sosiaalinen ulottuvuus. Mielenterveyteen nähtiin vaikuttavan esimerkiksi elämäntapahtumat, perhetilanne, opinnot, koulun ilmapiiri ja yhteiskunnalliset muutokset. Mielenterveyden katsottiin rakentuvan siten vahvasti suhteessa yksilön sen hetkiseen elämäntilanteeseen ja ympäröivään sosiaaliseen todellisuuteen, eikä vain yksilön sisäiseen ominaisuuteen. Tätä ulottuvuutta kuvaa seuraava aineistolainaus:

Hyvin kokonaisvaltaisesti. Mielenterveys on asia, johon vaikuttavat kaikki opiskelijan itsessään, hänen elämässään ja ympärillään tapahtuvat asiat, kuten elämäntapahtumat (uni/lepo, ruoka, liikkuminen ja arkiaktiivisuus),

sosiaaliset suhteet, elämäntapahtumat, opinnot, yhteiskunnalliset muutokset.
(V22)

Kuraattorit kuvasivat kohtaavansa työssään hyvin monenlaisia mielenterveyden haasteita, joiden vaikeusasteet vaihtelivat lievistä vakaviin. Yleisimmin kuraattorit kuvasivat työskentelevänsä ahdistuneisuus- ja masennusoireiden parissa. Myös itsetuhoisuus, kuten viiltely, syömisen kontrollointi, itsetuhoiset ajatukset ja jopa itsemurhayritykset ilmenivät aineistossa toistuvasti. Vaikeusasteeltaan vakavimpina haasteina mainittiin itsetuhoisuuden lisäksi psykoottistasoiset häiriöt ja dissosiaatio -oireilu. Lisäksi kuraattorit työskentelivät muun muassa tunteiden säätelyn vaikeuksien, yliajattelun, alakuloisuuden, pelkojen, yksinäisyyden, sosiaalisten tilanteiden pulmien, riittämättömyyden tunteiden, täydellisyyteen pyrkimisen, kuormituksen, aggressiivisuuden, käytöshäiriöiden, levottomuuden ja pakko-oireiden parissa. Vain yhdessä vastauksessa nostettiin esiin työskentely päihdeongelmien kanssa. Tulosten perusteella kuraattorien työssä kohdataan hyvin laaja-alaista mielenterveyden haasteiden oireilua, joka ulottuu arkisesta kuormittumisesta häiriötasoiseen oireiluun.

Aineistossa oli havaittavissa mielenterveyden ja siihen vaikuttavien tekijöiden välinen kaksisuuntainen vaikutussuhde. Suhteiden suuntaa, ei ollut kuitenkaan mahdollista erottaa, sillä erilaiset elämäntilanteeseen liittyvät tekijät saattoivat vaikuttaa mielenterveyden haasteisiin, mutta myös mielenterveyden haasteet saattoivat vaikuttaa elämäntilanteen tekijöihin. Mielenterveyden nähtiin vaikuttavan esimerkiksi opiskelijan jaksamiseen, vetäytymiseen, levottomuuteen, impulsiivisuuteen, uniongelmiin, keskittymisvaikeuksiin, fyysisiin oireisiin (kuten vatsakipu, päänsärky), arkeen, ihmissuhteisiin, hyvinvointiin, tunne-elämään ja toimintakykyyn. Myös esimerkiksi identiteetin rakentuminen, tulevaisuuden paineet ja kokemus omasta riittävydestä koettiin olevan yhteydessä mielenterveyteen. Aineistossa tuli myös esiin, että joskus myös syiden ja seurausten tunnistaminen jäi kuraattorin ammatillisen arvion tehtäväksi, mitä kuvaa seuraava aineistolainaus:

Usein opiskelijat tulevat ahdistuskärjellä, mutta usein se on vain reaktiivista suhteessa johonkin muuhun asiaan. Toki ahdistuneisuus voi olla joskus myös primaarisyy ja se näyttäytyykin esim. toiminnanohjauksen vaikeuksina. (V16)

Koulukonteksti toi esiin mielenterveyden haasteisiin kouluympäristölle erityiset ilmenemismuodot sekä erityispiirteet. Useassa vastauksessa ilmeni koulukontekstin erityisyys, sillä mielenterveyden haasteiden kuvattiin näkyvän koulunkäynnissä erityisesti voimakkaina suorituspaineina, vaikeutena olla sosiaalisissa tilanteissa, poissaoloina, koulusta kokonaan poisjääntinä, erilaisten koulutilanteiden välttelynä, tehtävien kasaantumisenä, opintojen etenemisen hidastumisena ja koestressinä. Koulun ympäristön kuvattiin tuovan

mielenterveyden haasteisiin myös useita kerroksia, mikä ilmenee seuraavassa aineistositaatissa:

Ahdistuneena voi olla vaikeaa tulla kouluun, mutta koulusta pois jääminen voi ahdistaa vielä enemmän. Siinä tulee pelko kaveriporukasta ulkopuoliseksi jäämisestä, silti ajatus kouluun tulemisesta ahdistaa; entä jos ”paniikkikohtaus” iskee koulussa ja kaikki näkevät. Usein oravanpyörä on valmis mielenterveyteen liittyvissä asioissa. (V7)

Aineistolainaus kuvaa sitä, miten koulukontekstissa mielenterveyden haasteet voivat liittyä samanaikaisesti sekä opiskeluun että sosiaalisiin suhteisiin. Kouluun tuleminen voi tuntua vaikealta ja samalla poissaolot voivat lisätä huolta ulkopuolelle jäämisestä ja opinnoista jälkeen jäämisestä. Tämä havainto vastaa tutkielman teoreettista lähtökohtaa siitä, että mielenterveyttä tarkastellaan yksilöllisten, sosiaalisten ja rakenteellisten tekijöiden kokonaisuutena (Leinonen 2018). Vastauksessa näkyy myös se, miten mielenterveyden haasteet voivat ylläpitää itse itseään. Tämä korostaa kuraattorin työn merkitystä tilanteissa, joissa opiskelijan hyvinvointi, koulunkäynti ja sosiaaliset suhteet limittyvät toisiinsa.

Muutama vastaaja toi esiin kriittisen näkökulman mielenterveyden haasteista käytettävään kieleen, sekä siihen, millaisen yhteiskunnallisen ja kulttuurisen aseman mielenterveyspuhe on nykyajassa saanut. Samalla korostui ammattilaisen tarve erottaa, milloin oli kyse varsinaisesta tuen tarpeesta, mitä kuvaa seuraavat aineistolainaukset:

Mielenterveys haasteet ovat osaksi nousseet trendi sanoiksi niin että jos tuo esille mielenterveyden haasteet on lupa olla tekemättä asioita. (V14)

Ajattelen, että ”Ahistaa” ja ”En jaksaa” ja ”Masentaa” käytetään lasten ja nuorten puheessa paljon. Näitä tarvitsee normalisoida, mutta tunnistaa myös heidät, joilla on todellisia mt-haasteita. (V18)

Vastaukset tuovat esiin, että kuraattorit pohtivat työssään myös sitä, miten mielenterveyteen liittyvä puhe näkyy opiskelijoiden arjessa. Vastausten perusteella kuraattorin työssä on tärkeää tunnistaa ero varsinaisten mielenterveyden haasteiden ja tavallisen kuormituksen välillä. Tämä linkittyy tutkielman teoreettiseen lähtökohtaan, jossa mielenterveyttä tarkastellaan laajana ja muuttuvana ilmiönä eikä vain yksittäisinä oireina tai diagnooseina (Aalto-Setälä ym. 2020).

Vastauksissa mainittiin mielenterveyttä suojaavia sekä sitä haavoittavia tekijöitä osaksi mielenterveyden muodostumista. Suojaaviksi tekijöiksi tunnistettiin turvalliset aikuiset, ennakoitava arki, myönteiset vertaissuhteet ja kokemus siitä, että omiin vaikeuksiin saa apua riittävän varhain. Jo se, että opiskelija tuli aidosti kuulluksi ilman kiirettä tai arvostelua, koettiin merkittävänä mielenterveyttä vahvistavana tekijänä.

Haavoittaviksi tekijöiksi puolestaan tunnistettiin perheen ristiriidat, kuormittavat elämäntilanteet, sairaudet, päihteidenkäyttö, kaltoinkohtelut, kiusaaminen, taloudellinen stressi, ulkopuolinen rooli yhteisössä, koettu väkivalta, vaikeudet kaverisuhteissa, neuropsykiatriset haasteet, traumaattiset kokemukset, yksinäisyys sekä huoli maailman ja yhteiskunnan tilanteesta. Myös digitaalinen ympäristö ja sosiaalinen media koettiin haavoittavana tekijänä erityisesti paineiden ja vertailun lisääntymisenä ja sitä kautta riittämättömyden tunteen kasvamisena. Suojaavien ja haavoittavien tekijöiden tunnistaminen vahvistaa havaintoa siitä, että kuraattorit tunnistavat mielenterveyden sosiaalisena ilmiönä, joka muodostuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa.

Mielenterveyden kysymysten ilmenemisen lisäksi jäsenmän tulosten pohjalta kuraattorien tarjoamaa tukea, mikä toteutuu niin yksilö-, yhteisö-, kuin rakenteellisellakin tasolla. Yksilötasolla kuraattorin tarjoama tuki kohdistui ensisijaisesti yksittäiseen opiskelijaan. Opiskelijalle tarjottiin suoraa yksilökohtaista tukea, mutta myös vanhempien kasvatuksen tukemisen ja verkostotyön avulla pyrittiin vahvistamaan yksittäisen opiskelijan mielenterveyttä. Yksilötyössä kaikkein yleisimmäksi ja tärkeimmäksi tukimuodoksi kuvautui keskustelutuki. Keskustelutuen työtettä kuvattiin useimmiten voimavara-, vahvuus-, ja ratkaisukeskeisenä. Tämä näkyi esimerkiksi opiskelijan vahvuuksien havaitsemisena, onnistumisten esiin tuomisena ja yhdessä opiskelijan kanssa arkea ja opintoja helpottavien ratkaisujen etsimisenä. Keskustelutuen tärkeimpänä tavoitteena kuvattiin kuuntelua ja kohtaamista. Keskustelutuki saattoi olla hyvin konkreettista, kuten selviytymiskeinojen, vahvuuksien ja olemassa olevien tukiverkostojen tunnistamista sekä kuormittavien tekijöiden jäsentämistä. Keskustelutuen nähtiin olevan jo itsessään merkittävä keino tilanteen tukemiseksi. Lisäksi tuen ilmapiirin koettiin rakentuvan jo ennen vastaanotolle tuloa. Kohtaamista ja tuen ilmapiirin luomisen rakentumista kuvaa seuraava aineistoesimerkki:

Tuen opiskelijoiden mielenterveyttä ensisijaisesti aika arkilähtöisesti ja varhaisen tuen näkökulmasta. Keskeistä työssäni on turvallisen ja luottamuksellisen suhteen rakentaminen, jossa opiskelija tulee kuulluksi ilman kiirettä tai arvostelua. Usein jo pelkkä mahdollisuus pysähtyä ja jäsentää omaa tilannetta yhdessä aikuisen kanssa helpottaa kuormitusta. Pyrin olemaan helposti tavoitettavissa ja paljon läsnä myös käytävillä, jotta luokseni olisi mahdollisimman helppoa tulla. (V8)

Aineistolainaus tuo esiin kuraattorityön erityisyyden. Tuki ei rakennu vain yksilötapaamisissa, vaan myös arjen kohtaamisissa ja siinä, että kuraattori on helposti tavoitettavissa koulun ympäristössä. Läsnäolon ja matalan kynnyksen koettiin helpottavan erityisesti opiskelijoiden tuen piiriin hakeutumista.

Moniammatillinen yhteistyö koettiin myös tärkeänä mielenterveyttä tukevana työmuotona. Moniammatillista yhteistyötä tehtiin opiskeluhuollon työntekijöiden, eli psykologin ja terveydenhoitajan, opettajien, erikoissairaanhoidon ja muiden sosiaalipalvelujen kanssa. Moniammatillinen yhteistyö nähtiin ajoittain myös edellytyksenä opiskelijan mielenterveyden tukemiselle. Kuraattorin rooli moniammatillisessa yhteistyössä nähtiin erityisesti kokonaistilanteen selvittämisessä, arjen toimivuuden ja perhesuhteiden tukemisessa sekä palveluihin kiinnittymisessä. Moniammatillinen yhteistyö myös mahdollisti toisten ammattilaisten konsultoinnin ja mahdollisuuden ohjata asiakas eteenpäin toisiin palveluihin.

Kuraattorit tukivat opiskelijoiden mielenterveyttä myös yhteisöllisellä tasolla. Yhteisöllistä työtä toteutettiin sekä kohdennetusti muodostetuissa ryhmissä, koko luokalle tai koko kouluyhteisöä koskevinä tapahtumina ja tempauksina. Yhteisöllisen työn tavoitteena oli esimerkiksi hyvinvoinnin, unen, kaveritaitojen, itsemyötätunnon, arkirutiinien ja tunnetaitojen tukeminen. Yhteisöllinen työ nähtiin tärkeänä ja keskeisenä keinona kuraattorin työssä vaikuttaa opiskelijoiden mielenterveyteen. Yhteisöllinen työ koettiin osaltaan myös hyvin arkiseksi kohtaamiseksi, mitä kuvaa seuraava aineistolainaus:

Teen yhteisöllistä työtä: kohtaan ja tervehdin käytävillä, kyselen arkikuulumisia ja olen kiinnostunut. (V23)

Yksi yhteisöllisen tukemisen ulottuvuuksista oli myös opettajien tukeminen heidän työssään opiskelijoiden mielenterveyden tukemisessa. Opettajia tuettiin esimerkiksi käytännön järjestelyjen suunnittelussa, ryhmään kuulumisen kokemuksen vahvistamisessa, poissaoloihin puuttumisessa ja ryhmässä toimimisessa. Kuraattorit tukivat siis opiskelijoiden mielenterveyttä välillisesti tukemalla opettajia, jotka toimivat heidän kanssaan koulun arjessa.

Kuraattorit kuvasivat käyttävänsä mielenterveyden tukemisessa hyvin monia erilaisia strukturoituja menetelmiä joko kokonaisuutena tai osittain. Useimmin mainittiin Terapiat etulinjaan -toimintamallin mukaisia interventioita, kuten mielenterveystalon ohjatut omahoidot, ahdistuksen lyhytinterventio (ALI), nuorten masennuksen interventio (IPC) sekä ahdistuneisuuden hoito-ohjelma Cool Kids. Tilanteen kartoittamisessa käytettiin Interventionavigaattoria sekä määrämuotoisia oiremittareita (kuten ahdistuneisuuskysely GAD-7 ja masennuskysely PHQ-9). Myös palautetietoinen työskentely (FIT), tunne- ja vuorovaikutustaitojen ohjelma Friends sekä Mieli ry:n mielenterveyden käsi oli käytössä useammalla vastaajalla. Vastauksissa kuvatut menetelmät osoittavat, että kuraattorit käyttävät työssään monipuolisia keinoja opiskelijan tilanteen ymmärtämiseen ja tukemiseen.

Menetelmien avulla pyrittiin esimerkiksi kartoittamaan mielenterveyden haasteiden voimakkuutta, tunnistamaan kuormittavia tilanteita sekä tukemaan tunteiden käsittelyä.

Strukturoitujen menetelmien lisäksi kuraattoreilla oli käytössään useita muita menetelmiä, kuten kuvakortteja, hengitysharjoituksia, keskustelukortteja, kynätehtäviä, viikko- ja päivärytmin tarkastelua, stressiä lisäävien tilanteiden ennakointia, opiskelukuormituksen pilkkomista, aikajanalyöskentely, verkostokartta ja altistusportaati. Altistusportailla tarkoitetaan sitä, että vaikeita tai ahdistavia tilanteita harjoitellaan askel kerrallaan pienillä, helposti saavutettavilla välitavoitteilla. Tarkoituksena on auttaa opiskelijaa vähitellen tottumaan tilanteisiin ja vähentää niihin liittyvää ahdistusta. Myös tunteiden ja kuormituksen sanoittaminen, motivoiva keskustelu, taide, musiikki, kirjallinen ilmaisu ja liikunta mainittiin tukemisen keinoina.

Kuraattorien kuvauksissa oli havaittavissa, että opiskelijoiden mielenterveyttä tuettiin myös rakenteellisella tasolla. Osana opiskeluhuoltoryhmää, mutta myös sen ulkopuolella kuraattorit pyrkivät vaikuttamaan koko koulun toimintakulttuuriin ja ilmapiiriin niin, että kaikilla olisi koulussa mahdollisimman hyvä olla. Rakenteellisen tason tavoitteena kuvautui osallisuuden, ryhmään kuulumisen, turvallisen ilmapiirin, asioiden näkyväksi tekemisen ja opiskelijan äänen esiin tuomisen tavoitteluna koulun käytänteisiin ja olosuhteisiin vaikuttamalla. Rakenteellista tasoa kuvaa seuraava aineistositaatti:

Keskeisin mielenterveyden tukemisen keino on yhteisöllinen työ.
Opiskeluhuoltoryhmässä pyrimme vaikuttamaan koko koulun toimintakulttuuriin ja ilmapiiriin niin, että kaikilla olisi koulussa mahdollisimman hyvä olla. (V11)

Aineistolainaus tuo esiin sen, että kuraattorit pyrkivät tukemaan mielenterveyttä myös koko kouluyhteisön tasolla. Vastauksessa korostuu ajatus siitä, että opiskelijoiden hyvinvointiin voidaan vaikuttaa myös yhteisöllisyyden, osallisuuden kokemuksen ja koulun ilmapiirin kautta. Tämä vastaa koulun sosiaalityön rakenteellista ja yhteisöllistä tehtävää, jossa tavoitteena on edistää koko kouluyhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 2 §).

Kuraattorien mielenterveyttä tukeva työ näyttäytyy siis hyvin laaja-alaisena ja moniulotteisena kokonaisuutena, jossa mielenterveys ymmärretään yksilöllisten, sosiaalisten ja rakenteellisten tekijöiden vuorovaikutuksessa rakentuvana ilmiönä. Tukea toteutetaan sekä yksilö-, yhteisö- ja rakenteellisella tasolla ja sitä tarjotaan sekä suoraan opiskelijalle, että välillisesti opettajaa ja huoltajia tukemalla.

5.2 Kuraattorin asiantuntijuuden ulottuvuudet mielenterveyden tukemisessa

Aineiston analyysin perusteella opiskeluhuollon kuraattorien asiantuntijuus mielenterveyden tukemisessa jäsenyi neljän asiantuntijuuden ulottuvuuden kautta. Tunnistetut ulottuvuudet olivat vuorovaikutuksen asiantuntijuus, tulkinnallinen asiantuntijuus, rajapintojen asiantuntijuus ja eettinen asiantuntijuus. Ulottuvuudet muodostavat kokonaisuuden, joka kuvaa kuraattorien monipuolista asiantuntijuutta mielenterveyden tukemisessa.

Yhdeksi asiantuntijuuden ulottuvuudeksi jäsenyi aineiston analyysissä asiantuntijuus, jota kutsun tässä tutkielmassa *vuorovaikutuksen asiantuntijuudeksi*. Vuorovaikutuksen asiantuntijuus näyttäytyi sekä suhteessa asiakkaaseen, asiakkaan ja hänen ympäristönsä suhteisiin, työntekijän suhteessa itseen sekä kouluyhteisössä tapahtuvaan vuorovaikutukseen.

Vuorovaikutuksen asiantuntijuus suhteessa asiakkaaseen näyttäytyi erityisesti kohtaamisen ja dialogin taitoina, jonka tavoitteena oli luoda asiakassuhteeseen turvallinen, luottamuksellinen ja avoin ilmapiiri. Näiden nähtiin mahdollistavan asiakkaalle mahdollisuus kokemukseen aidosta kohtaamisesta, nähdyksi ja kuulluksi tulemisesta. Kuraattorit näkivät tärkeänä asioiden rohkean puheeksi ottamisen, mutta samanaikaisesti myös sellaisen ilmapiirin luomisen, jossa asiakkaalle ei tulisi häpeää omista kokemuksistaan tai hänen nostamistaan asioista. Tällainen tila luotiin esimerkiksi niin, että opiskelijalle kerrottiin etukäteen kuraattorityön periaatteista, luottamuksellisuuden rajoista ja yhteistyön periaatteista. Edellytyksenä tällaisen ilmapiirin luomiselle nähtiin kuraattorin omat tunnetaidot, tilannetaju, kiireetön kohtaaminen ja koulussa fyysinen läsnäolo. Kuraattorin vuorovaikutuksen asiantuntijuus suhteessa asiakkaaseen näyttäytyy esimerkiksi seuraavassa aineistolainauksessa:

Aina ei tarvita menetelmiä, vaan kiireetöntä kohtaamista, kuuntelemista, kuulemista ja aikuisena oloa. (V18)

Aineistolainaus tuo esiin, että kuraattorit pitivät tärkeänä erityisesti turvallisen ja luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen rakentamista. Vastauksissa korostui, ettei mielenterveyden tukeminen perustunut vain käytettyihin menetelmiin, vaan myös läsnäoloon, kuuntelemiseen ja opiskelijan kohtaamiseen. Tämä vastaa myös aiemassa tutkimuksessa esiin tuotua näkemystä sosiaalityön relationaalisesta ja vuorovaikutuksessa rakentuvasta asiantuntijuudesta (esim. Juhila 2006).

Asiakkaan ja hänen ympäristönsä suhteissa kuraattorin vuorovaikutuksen asiantuntijuus näyttäytyi erityisesti kykyä tarkastella asiakkaan ihmissuhteita, arjen vuorovaikutustilanteita ja niissä ilmeneviä haasteita sekä tukea asiakkaan toimintaa näissä suhteissa. Kuraattori tuki

opiskelijan toimintaa sosiaalisissa suhteissaan tilanteen kartoittamisen lisäksi tukemalla asiakkaan tunnetaitoja, yhteisössä toimimista sekä asiakkaan huoltajien vanhemmuutta. Kuraattorin monipuolista vuorovaikutuksen asiantuntijuutta kuvaa seuraava aineistolainaus:

Yhteisöllisessä opiskeluhuoltotyössä tuen mielenterveyttä vahvistamalla osallisuutta, ryhmään kuulumisen kokemusta ja turvallista ilmapiiriä. Tämä voi tarkoittaa yhteistyötä ryhmänohjaajien, opettajien ja huoltajien kanssa, kiusaamistai ristiriitatilanteiden selvittelyä sekä opiskelijan sosiaalisten suhteiden tukemista. (V10)

Aineistolainaus osoittaa, että kuraattorin vuorovaikutuksen asiantuntijuus liittyy myös opiskelijan ympärillä oleviin ihmissuhteisiin ja yhteisöihin. Vastauksessa korostui erityisesti turvallisen ilmapiirin, osallisuuden ja ryhmään kuulumisen merkitys mielenterveyden tukemisessa. Kuraattorin asiantuntijuus näyttäytyi kyynä tunnistaa opiskelijan sosiaalisiin suhteisiin liittyviä haasteita sekä tukea opiskelijan toimintaa yhteistyössä koulun aikuisten ja huoltajien kanssa.

Kuraattorin vuorovaikutuksellinen asiantuntijuus suhteessa työntekijään itseensä oli havaittavissa usean kuraattorin vastauksista. Kuraattorin työssä mielenterveyden tukemisessa nähtiin tärkeänä kuraattorin kyky säädellä vuorovaikutustilanteessa omia tunteitaan. Kuraattorille näyttäytyi olennaisena myös omasta mielenterveydestään huolehtiminen, kyky käsitellä riittämättömyyden tunteita, omata resilienssiä sekä osata muokkautua erilaisiin tilanteisiin niiden vaatimalla tavalla. Myös erittäin tärkeänä nähtiin kyky hyväksyä se, että kaikissa tilanteissa ei saada muutosta aikaan, mikä ilmenee erityisesti seuraavasta aineistolainauksesta:

Työssä korostuu myös kyky sietää keskeneräisyyttä ja epävarmuutta. Kaikki tilanteet eivät etene suunnitellusti, eikä opiskelija välttämättä kiinnity tarjottuihin palveluihin tai tuki kannan toivotulla tavalla. Tämän vuoksi kuraattorin työssä tarvitaan ymmärrystä myös itseä kohtaan sekä kykyä käsitellä riittämättömyyden tunteita ammatillisesti. On tärkeää tunnistaa omat rajat ja hyväksyä, että kaikissa tilanteissa ei ole mahdollista saada aikaan nopeita tai selkeitä muutoksia, vaikka työskentely olisi ollut tarkoituksenmukaista. (V8)

Kuraattorin vuorovaikutuksellinen osaaminen koulu yhteisössä näyttäytyi erityisesti yhteyksien luomisessa, rakenteellisena vaikuttamisena sekä opettajien työn tukemisessa. Kuraattori loi yhteyksiä sekä opiskelijoiden, opiskelijoiden ja opetushenkilöstön sekä opetushenkilöstön ja sosiaali- ja terveystalvelujen välille. Tämän vuoksi vuorovaikutuksellinen asiantuntijuus ei rajoittunut vain koulu yhteisön sisäisiin suhteisiin, vaan ulottui myös eri palveluiden ja toimijoiden väliseen yhteistyöhön. Kuraattorin osaamisena nähtiin koulu yhteisön ilmapiiriin, ryhmien turvallisuuteen, kiusaamisen ehkäisyyn ja opiskelijoiden osallisuuden kokemuksen

lisäämiseen vaikuttaminen. Vuorovaikutuksellinen osaaminen näyttäytyi myös kykynä tehdä eri toimijoiden näkökulmia ymmärrettäväksi sekä rakentaa yhteistä ymmärrystä, mitä kuvaa seuraava aineistoesimerkki:

Koen, että toimin ikään kuin "tulkkina" koulun ja muiden palvelujen välillä, sillä asemoidun näiden palveluiden väliin: olen sekä koulun henkilökuntaa että sosiaalihuollon ammattilainen. Verkostopalavereissa, joissa voi olla eri mielisyttäkin koulun ja muiden palvelujen ja perheen välillä, koen asemani usein neutraaliksi, sillä en asemoidu selkeästi kummaksikaan. (V21)

Yhteenvedona vuorovaikutuksen asiantuntijuus näyttäytyy kuraattorin työssä laajana osaamisena, joka ulottuu asiakkaan kohtaamisesta koulu yhteisössä toimimiseen ja työntekijän oman toiminnan tarkasteluun. Aineiston perusteella vuorovaikutus ei ole vain yksittäinen työmenetelmä, vaan keskeinen ja moniulotteinen osa kuraattorin asiantuntijuutta. Sen avulla voidaan tukea opiskelijan hyvinvointia, vahvistaa osallisuutta hänen ympäristössään ja rakentaa yhteistä ymmärrystä eri toimijoiden välillä.

Toiseksi jäsenän asiantuntijuuden ulottuvuutta, jota tässä tutkielmassa kutsun *tulkinnalliseksi asiantuntijuudeksi*. Tämä asiantuntijuus koostuu ilmiöiden ja ajankohtaisten asioiden tunnistamisesta, arviointiosaamisesta sekä tilanteen jäsentämisestä ja sen sanoittamisesta asiakkaalle ja hänen verkostolleen. Tulkinnallinen asiantuntijuus näyttäytyy sekä suhteessa asiakkaaseen että hänen verkostoonsa.

Kuraattoreiden kuvauksissa korostui ilmiöiden ja ajankohtaisten asioiden tunnistaminen. Kuraattorin tietoperustaan nähtiin kuuluvan ymmärrys erilaisista oireiluun vaikuttavista tekijöistä ilmiöiden taustalla. Kuraattorilla tuli olla osaamista tunnistaa, mikä on normaalia ja tyypillistä ja mikä taas mahdollisesti poikkeavaa, joten kuraattorilta vaadittiin tietoa esimerkiksi eri kehitysvaiheista, traumojen vaikutuksista, neuropsykiatrisista haasteista, psyykkisistä ja sosiaalisista tekijöistä, oireilun ilmenemisestä, kuormitustekijöistä sekä perheen vuorovaikutussuhteista. Näiden lisäksi kuraattorilla nähtiin olevan asiantuntijuutta ajankohtaisista asioista opiskelijoiden elämässä, kuten nuorten hyvinvointiin vaikuttavista yhteiskunnallisista ilmiöistä, vertaissuhteissa ilmenevistä ilmiöistä sekä koulunkäyntikykyyn vaikuttavista tekijöistä. Laaja-alainen tietoperusta nähtiin edellytyksenä annettavalle tuelle ja psykoedukaatiolle. Kuraattorin asiantuntijuuteen tunnistettiin myös suojaavien ja kuormittavien tekijöiden tunnistaminen. Ilmiöiden ja ajankohtaisten asioiden tunnistamisen ulottuvuus näkyy esimerkiksi seuraavassa aineistolainauksessa:

Tietoperustasta pidän tärkeänä erityisesti nuoruuden kehitysvaiheiden, trauma- ja nepsy-ilmiöiden, perhedynamiikan sekä opiskelukykyyn vaikuttavien psyykkisten ja

sosiaalisten tekijöiden tuntemusta. Käytännön työssä oireilu ei usein tule näkyviin diagnooseina, vaan esimerkiksi poissaoloina, vetäytymisenä, kuormittumisena, ristiriitoina vertaissuhteissa tai vaikeutena kiinnittyä opiskeluun. Siksi kuraattorilta vaaditaan kykyä tunnistaa ilmiöiden taustalla olevia tekijöitä laajasti. (V10)

Kuraattorien kuvauksissa toistui kuraattorin asiantuntijuus opiskelijan tilanteen jäsentämisessä ja sanoittamisessa niin itse opiskelijalle kuin hänen verkostolleenkin. Kuraattorin asiantuntijuuden yhdeksi keskeisimmistä osaamisen ulottuvuuksista nähtiin juuri opiskelijan kokonaistilanteen jäsentämisen taidossa sekä sen sanoittamisessa osana työskentelyä. Tähän sisältyi taito muodostaa kokonaiskuva asiakkaan tilanteesta sekä ottaa vaikeatkin asiat puheeksi. Tilanteen jäsentäminen ja sanoittaminen nähtiin edellytyksenä myös asiakkaan oman motivaation muodostumiselle oman hyvinvoinnin parantamiseksi. Jäsentämisen ja sanoittamisen osaamista kuvaa seuraava aineistolainaus:

Voin auttaa opiskelijaa sanoittamaan kuormitusta, jäsentämään arkea, vahvistamaan toimijuutta ja rakentamaan yhteistyötä kodin, opettajien ja muun verkoston kanssa, mutta en näe tehtäväkseni tehdä kliinistä mielenterveyden arviointia tai tarjota varsinaista psykoterapeuttista hoitoa. (V10)

Jäsentämisen taito nähtiin myös tilanne- sekä aikasidonnaisena, mitä ilmentää seuraava aineistolainaus:

Lisäksi työssä tarvitaan joustavuutta ja tilannetajua, sillä opiskelijoiden tilanteet ovat usein monimutkaisia ja muuttuvia. Keskeistä on kyky kohdata opiskelija yksilönä, ilman valmiita oletuksia, sekä toimia sensitiivisesti erilaisissa elämäntilanteissa. (V8)

Tulkinnalliseen asiantuntijuuteen linkittyy myös arviointiosaaminen. Arviointiosaamisen asiantuntijuus näkyy kuraattorin työssä mielenterveyden tukemisessa erityisesti siinä, että kuraattori osaa arvioida haasteiden perimmäistä syytä ja sitä mikä tuki on asiakkaan tilanteessa oikeaa. Kuraattorit toivat esiin kuvauksissaan sitä, että yhteydenoton syy tai syy, joka tulee työskentelyssä puheeksi ei välttämättä ollut mielenterveyden haasteiden perimmäinen aiheuttaja. Tämän vuoksi kuraattorin asiantuntijuuteen kuului taito selvittää tilannetta tarkemmin ja arvioida mikä oli haasteita aiheuttava taustalla oleva syy, jotta siihen vaikuttaminen mahdollistui. Tämän lisäksi kuraattorilla tuli olla paljon tietoa erilaisista menetelmistä ja niiden vaikuttavuudesta, jotta kuraattorin oli mahdollista valita yksilöllisesti juuri asiakkaan tilanteeseen sopiva tuki, mitä ilmentää seuraava aineistolainaus:

Ensinnäkin tarvitaan arviointiosaamista. Se kärki millä asiakkaaksi tullaan, ei useinkaan ole se primäärisyy. (V16)

Tulkinnallinen asiantuntijuus kokonaisuutena edellyttää siis kykyä tunnistaa mielenterveyden haasteisiin liittyviä tekijöitä, sanoittaa ja jäsentää niitä, sekä arvioida tilannetta kokonaisuus

huomioiden. Aineiston perusteella on kyse kuraattorin työn keskeisestä osaamisesta, jonka avulla opiskelijan tilannetta voidaan tehdä ymmärrettäväksi sekä opiskelijalle itselleen, että hänen verkostolleen. Samanaikaisesti se auttaa tuen tarkoituksenmukaisuuden ja oikea-aikaisuuden kohdentamisessa. Tulkinnallinen asiantuntijuus näyttäytyikin kykynä yhdistää tieto, tilanteen arviointi ja käytännön toiminta opiskelijan hyvinvoinnin tukemiseksi.

Kolmas asiantuntijuuden ulottuvuus, jota tässä tutkielmassa kutsutaan *rajapintaiseksi asiantuntijuudeksi*, koostuu osaamisesta toimia eri toimijoiden, palveluiden ja ammatillisten näkökulmien välissä. Aineiston perusteella kuraattorin työ mielenterveyden tukemisessa sisälsi paljon moniammatillista yhteistyötä ja eri rajapinnoilla toimimista, jolloin keskeiseksi asiantuntijuuden ulottuvuudeksi näyttäytyy kyky tehdä yhteistyötä, yhdistää eri toimijoiden osaamista sekä varmistaa että työskentely tapahtuu oman asiantuntijuuden rajoissa. Aineiston perusteella rajapintainen asiantuntijuus rakentuu erityisesti koulun, oppilashuollon, sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä opiskelijan välissä toimimisena. Kuraattori sijoittui ennaltaehkäisevän ja varhaisen tuen sekä vaativampien mielenterveyspalveluiden rajapinnalle. Rajapintaisen asiantuntijuuden useita eri rajapintoja kuvaa seuraava aineistolainaus:

Pidän tärkeänä myös moniammatillista yhteistyötä, sillä opiskelijan mielenterveyden tukeminen edellyttää usein kuraattorin, psykologin, terveydenhoitajan, opettajien ja tarvittaessa erikoissairaanhoidon yhteistyötä. Sosiaalityön näkökulmasta tuon työskentelyyn erityisesti opiskelijan elämäntilanteen, arjen toimivuuden, perhesuhteiden ja palveluihin kiinnittymisen tarkastelun. (V10)

Kuraattorin asiantuntijuutta mielenterveyden tukemisessa rajapinnoilla kuvaa varhaisen tuen ja ennaltaehkäisevyyden orientaatio. Tilanteet, joissa asiakkaiden tilanteiden arvioitiin olevan lieviä tai haasteita ei vielä ollut, koettiin kuraattorin asiantuntijuus ja tuki riittävänä sellaisenaan. Aineistosta ilmeni, että kuraattorit tekivät työtä kaikenlaisten ja -tasoisten mielenterveyden haasteiden parissa, mutta heidän asiantuntijuutensa painottui erityisesti ehkäisevään ja varhaiseen tukeen. Kuraattorin kouluyhteisössä toteutuva työ nähtiin mahdollistavan tuen tarjoamisen matalalla kynnyksellä ja osana opiskelijan arkea. Tämä näyttäytyi merkittävänä rajapintaisena asiantuntijuutena, sillä kuraattori sijoittui koulun arjen tuen ja vaativampien palveluiden väliin, sekä mahdollisti oikea-aikaisen tuen tarjoamisen ennen tilanteiden vaikeutumista.

Kuraattorin asiantuntijuutta moniammatillisissa verkostoissa voidaan aineiston perusteella kuvata koordinoivaksi ja yhteensovittavaksi. Kuraattori näyttäytyi toimijana, joka kokoaa eri tahoja yhteen, koordinoi yhteistyötä ja varmistaa prosessin etenemisen. Lisäksi kuraattori jäseni eri toimijoiden rooleja ja vastuita sekä edisti yhteistä ymmärrystä opiskelijan tilanteesta

ja tarvittavista tukitoimista, mitä käsitellään tarkemmin tulkinnallisen asiantuntijuuden yhteydessä. Näin kuraattorin asiantuntijuus rakentui paitsi suorassa asiakastyössä, myös kykyä koordinoida ja yhteensovittaa verkostoa asiakkaan ympärillä. Kuraattorin roolia yhteistyössä kuvaa seuraava aineistolainaus:

Osaamiseni on laajaa, ja toimin monialaisessa yhteistyössä usein "avainhenkilönä". Fasilitoin ja pidän lankoja hyppysissä. Osaamiseni eroaa muista juuri siksi, että se on laaja-alaista, holistista. (V23).

Rajapintaisen asiantuntijuuden yksi merkittävimmistä osaamisen alueista on kyky arvioida asiakkaan haastetta suhteessa kuraattorin omaan osaamiseen. Tässä arvioinnissa kuraattori pohtii, onko asiakkaan haaste sellainen, johon voi vastata kuraattoripalvelulla vai tuleeko yhteistyöhön kutsua lisää ammattilaisia. Tällöin keskeiseksi asiantuntijuudeksi näyttäytyy oman asiantuntijuuden ja työnkuvan rajojen tunnistaminen sekä palvelujärjestelmän mahdollisuuksien tunteminen. Tätä ilmentää seuraavat aineistolainaukset:

Hyvin laajaa osaamista, mutta on myös hyvä muistaa, että kuraattorin työn kuuluu olla ennaltaehkäisevää työtä. Tärkeäksi nousee palveluohjauksen taito, jotta osaa ohjata opiskelijan oikean palvelun/hoidon piiriin saattaen vaihtaen sekä taito työskennellä monialaisessa yhteistyössä. (V22)

Ammatillisessa osaamisessa korostuu myös rajojen tunnistaminen – kuraattorin ei tarvitse eikä tule toimia terapeuttina, vaan keskeistä on tietää, milloin oma tuki riittää ja milloin tarvitaan muita palveluita. Tähän liittyy myös vastuullinen arviointi ja päätöksenteko. (V8)

Aineiston perusteella kuraattorin asiantuntijuuteen ei kuulunut vastata kaikkiin asiakkaan haasteisiin yksin, vaan arvioida millainen tuki voisi auttaa asiakkaan tilannetta parhaiten. Kuraattorin tehtävänä ei kuitenkaan näyttäytynyt se, että kuraattorin olisi tarvinnut tehdä toisten ammattialojen sisällöllistä arviota, vaan tunnistaa tarve, käynnistää yhteistyö, konsultoida muita ammattilaisia ja tuoda oikea asiantuntijuus mukaan. Kuraattori ei kuitenkaan ainoastaan tunnistanut lisätuen tarvetta, vaan jäi mukaan työskentelyyn ja auttoi opiskelijaa kiinnittymään oikeisiin palveluihin. Rajapintaisella asiantuntijuudella ja käytännössä toteutuvalla työllä oli aineistossa havaittavissa selkeää ristiriitaa, mistä kerrotaan tarkemmin asiantuntijuuden hyödyntämisen haasteita ja mahdollisuuksia kuvaavassa kappaleessa.

Aineiston perusteella rajapinta kuraattorin tarjoaman tuen ja muiden mielenterveyspalveluiden välillä ei kuitenkaan näyttäytynyt selkeänä tai yksiselitteisenä. Kuraattorit kuvasivat työskentelevänsä hyvin erilaisten ja eritasoisten mielenterveyden haasteiden parissa, minkä vuoksi arvio siitä, milloin opiskelijan tilanne kuului kuraattorityön piiriin ja milloin tarvittiin muiden ammattilaisten osaamista, näyttäytyi perustuvan kuraattorin omaan arvioon.

Aineistosta ei muodostunut selkeää rajaa sille, missä kuraattorityön ja muiden mielenterveyspalveluiden raja kulkee. Tämän vuoksi rajapintainen asiantuntijuus näyttäytyi aineistossa ennen kaikkea kykynä arvioida jokaista tilannetta yksilöllisesti, tunnistaa lisätuen tarve ja rakentaa yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa.

Yhteenvetona rajapintainen asiantuntijuus näyttäytyy kuraattorin työssä kykynä toimia eri toimijoiden, palveluiden ja ammatillisten näkökulmien välissä opiskelijan parhaaksi. Asiantuntijuus rakentuu yhteistyöstä, koordinoinnista, oman työn ja osaamisen rajojen tunnistamisesta sekä opiskelijan ohjaamisesta tarkoituksenmukaisen tuen piiriin. Aineiston perusteella kyse on asiakkaan kannalta keskeisestä asiantuntijuuden muodosta, sillä hänen ei tarvitse itse osata hakeutua oikean ammattilaisen luo, vaan kuraattori arvioi tilanteen, koordinoi yhteistyötä ja tukee tarkoituksenmukaisen tuen piiriin kiinnittymisessä.

Neljäs asiantuntijuuden ulottuvuus, jota tässä tutkielmassa kutsun *eettiseksi asiantuntijuudeksi*, koostuu kyvystä tehdä harkittuja ja perusteltuja ratkaisuja tilanteissa, joissa opiskelijan etu, turvallisuus, osallisuus, lainsäädäntö sekä käytettävissä olevat resurssit voivat olla keskenään jännitteisessä suhteessa. Aineiston perusteella eettinen asiantuntijuus näyttäytyi sekä suhteessa asiakkaaseen, työntekijän omaan vastuuseen, että palvelujärjestelmän asettamiin esteisiin.

Eettinen asiantuntijuus rakentui erityisesti opiskelijan edun, turvallisuuden ja osallisuuden yhteensovittamisena. Aineiston perusteella kuraattori joutui arvioimaan opiskelijan luottamuksellisuuden ja turvallisuuden välillä erityisesti tilanteissa, joissa opiskelija toivoi tiedon salassa pitämistä. Tällaisessa tilanteessa kuraattorin vastuulla on tehdä harkittuja ratkaisuja ja toimia tavalla mikä säilyttäisi opiskelijan luottamuksen mahdollisimman hyvin. Tämä ilmenee seuraavista aineistolainauksista:

Käsittelen näitä tilanteita ensisijaisesti ammatillisen harkinnan, lainsäädännön ja eettisten periaatteiden pohjalta. Tukeudun tarvittaessa kollegoihin ja esihenkilöön sekä hyödynnän moniammatillista yhteistyötä, jotta päätökset eivät jää yksin tehtäviksi. Pyrin myös avoimuuteen opiskelijan suuntaan siinä, miten ja miksi tiettyjä ratkaisuja tehdään. (V8)

On tilanteista, joissa alaikäinen oppilas tulee kertomaan omista mielenterveyden haasteistaan ja kieltää EHDOTTOMASTI yhteydenoton huoltajiin. Olen joka käynnillä tuonut esiin sen kuinka tärkeää huoltajan on saada tietää ja kuinka paljon se auttaa oppilasta eteenpäin. Yleensä monen keskustelukerran jälkeen lupa huoltajalle soittoon on tullut. (V7)

Aineistolainauksissa korostuu kuraattorin eettinen harkinta tilanteissa, joissa opiskelijan ja kuraattorin luottamuksellisen asiakassuhteen suojaaminen ja velvollisuus huolehtia opiskelijan

turvallisuudesta voivat olla keskenään ristiriidassa. Kuraattori joutui arvioimaan, milloin opiskelijan toivetta salassapidosta voidaan kunnioittaa ja milloin huoli opiskelijan hyvinvoinnista edellyttää tiedon jakamista esimerkiksi huoltajille tai muille ammattilaisille. Aineiston perusteella tilanteita ei ratkaistu yksiselitteisesti, vaan niissä korostui tapauskohtainen harkinta. Kuraattorit kuvasivat pyrkivänsä etenemään tilanteissa opiskelijan kanssa yhteistyössä ja rakentamaan yhteistä ymmärrystä siitä, miksi muiden aikuisten mukaan ottaminen voi olla opiskelijan tilanteen kannalta tärkeää. Näin eettinen asiantuntijuus näyttäytyi tasapainoiluna opiskelijan itsemääräämisoikeuden ja velvollisuuksien välillä.

Aineistossa korostui myös vallan eettinen käyttö. Kuraattorilla oli valtaa tehdä arviota, ehdottaa toimenpiteitä, vaikuttaa työskentelyn etenemiseen sekä päättää tilanteista, joissa oli tarpeen kertoa luottamuksellista tietoa eteenpäin. Eettinen asiantuntijuus näyttäytyi niin, että tätä valtaa käytettiin läpinäkyvästi ja opiskelijalle perustellen. Tavoitteena oli, ettei toiminta näyttäytyisi kontrollina, vaan huolena ja välittämisenä. Tätä kuvaa seuraava aineistolainaus:

Kokemukseni mukaan eettisesti kestäväntä on pitää opiskelijan etu, turvallisuus ja osallisuus päätöksenteon keskiössä. Vaikka kaikki ratkaisut eivät tunnu opiskelijasta sillä hetkellä miellyttäviltä, pyrin toimimaan niin, että hän ymmärtää ratkaisujen taustalla olevan huolen ja välittämisen, ei kontrollin. (V10)

Niin kuin aineistolainauksesta havaitaan, valta kuraattorin työssä ei näyttäytynyt kontrollina, vaan enemmän tukena, ohjauksena ja tilanteiden arviointina. Työskentely perustui pääosin vapaaehtoisuuteen ja yhteistyöhön, minkä vuoksi luottamuksen rakentaminen nähtiin tärkeänä. Tästä huolimatta, kuraattorilla oli valtaa esimerkiksi siinä, miten opiskelijan tilannetta arvioitiin, mitä asioita otettiin puheeksi ja milloin huoli arvioitiin sellaiseksi, että tietoa tuli jakaa eteenpäin. Aineiston perusteella eettinen asiantuntijuus näyttäytyi kykynä käyttää tätä valtaa avoimesti, opiskelijaa kuunnellen ja toiminnan syitä perustellen.

Eettinen asiantuntijuus näyttäytyi myös lainsäädännöllisenä osaamisena, jossa kuraattorin tuli tunnistaa opiskelijan oikeudet, omat velvollisuudet ja lainsäädännön asettamat rajat. Eettinen harkinta ei siis rajoittunut vain kuraattorin omiin näkemyksiin, vaan myös toimintaa ohjaaviin säädöksiin ja velvoitteisiin. Vastauksissa nousi esiin erityisesti alaikäisen asemaan liittyvä arviointi, huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö ja lastensuojeluilmoitusvelvollisuuden noudattaminen. Lainsäädännöllinen osaaminen näyttäytyi osana eettistä asiantuntijuutta erityisesti tilanteissa, joissa kuraattori joutui tasapainoilemaan opiskelijan oikeuksien, turvallisuuden ja tuen tarpeen välillä.

Yksi keskeinen teema aineistossa oli myös eettinen asiantuntijuus kohdissa, joissa palvelujärjestelmä ei vastannut tai kyennyt vastaamaan opiskelijan tarpeisiin. Tällöin kuraattori joutui pohtimaan omaa rooliaan ja vastuunsa rajoja sekä sitä, miten opiskelijaa voitiin tukea parhaalla mahdollisella tavalla, vaikka kuraattorin arvion mukaista palvelua ei ollut saatavilla.

Tätä kuvaa seuraava aineistolainaus:

Näissä tilanteissa joudun pohtimaan omaa rooliani ja vastuuni rajoja sekä sitä, miten voin parhaalla mahdollisella tavalla tukea opiskelijaa olemassa olevissa rakenteissa. (V8)

Yhteenvetona eettinen asiantuntijuus näyttäytyy kuraattorin työssä kykynä tehdä vastuullisia ja perusteltuja ratkaisuja monimutkaisissa tilanteissa, joissa yksiselitteisiä ratkaisuja ei aina ole. Se rakentuu arvioinnista, jossa kuraattori samanaikaisesti ottaa huomioon opiskelijan edun, hänen turvallisuutensa, osallisuuden, oikeuksien ja ammatillisen vastuun.

Asiantuntijuuden ulottuvuuksien jäsentämisen kautta hahmottelen kuraattorin asiantuntijuuden perustaa, joka kuvautui aineistossa ensisijaisesti kokonaisvaltaisena asiantuntijuutena, jossa opiskelijan tilannetta tarkastellaan osana sosiaalista, rakenteellista ja yhteiskunnallista ympäristöä. Kuraattorin asiantuntijuuteen kuului näiden sosiaalisten, rakenteellisten ja yhteiskunnallisten tekijöiden vaikutusten tunnistaminen opiskelijoiden mielenterveydelle. Kuraattorilla nähtiin olevan laaja-alainen näkemys erityisesti hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja osallisuuden näkökulmista. Opiskelijan mielenterveyden haasteet eivät siis kuraattorin asiantuntijuudessa näyttäytyneet yksilön haasteina, vaan ne ymmärrettiin suhteessa ympäristöön, elämäntilanteeseen ja asiakkaan kehitykseen. Kuraattorin asiantuntijuuteen liittyi erityisesti arjen sujuvuuden, sosiaalisten suhteiden, opiskelukykyyn vaikuttavien tekijöiden sekä koulu yhteisön vaikutusten tunnistaminen. Kuraattorien asiantuntijuuden moniulotteisuutta kuvaa seuraavat aineistolainaukset:

Kuraattorin asiantuntijuus opiskeluhuollossa on sosiaalisen tilanteen, rakenteiden ja suhteiden lukutaito. Se on kyky nähdä, miten oppilaan arki, perhe, koulu, palvelujärjestelmä ja yhteiskunnalliset rakenteet kietoutuvat toisiinsa – ja miten tämä kokonaisuus vaikuttaa hyvinvointiin, osallisuuteen ja oppimiseen. (V5)

Hahmotan oman osaamiseni moniammatillisessa opiskeluhuollossa ennen kaikkea sosiaalityöllisenä, kokonaisvaltaista elämäntilannetta ja opiskelijan arjen toimivuutta tarkastelevana asiantuntijuutena. Tuon yhteistyöhön erityisesti ymmärrystä siitä, miten opiskelijan psyykinen hyvinvointi kietoutuu perhesuhteisiin, vertaissuhteisiin, koulu yhteisöön, taloudellisiin tekijöihin, neuropsykiatrisiin piirteisiin, traumaattisiin kokemuksiin sekä palvelujärjestelmän toimivuuteen. (V10).

Vaikka asiantuntijuuden ulottuvuuksia on tässä tutkielmassa jäsennetty erillisinä kokonaisuuksina, aineiston perusteella ne limittyvät käytännön työssä jatkuvasti toisiinsa. Vuorovaikutuksen asiantuntijuus näyttäytyi esimerkiksi edellytyksenä tilanteiden tulkinnalle ja arvioinnille, kun taas tulkinnallinen asiantuntijuus ohjasi sitä, millaista tukea opiskelijalle tarjottiin ja millaisia yhteistyön tarpeita tunnistettiin. Rajapintainen asiantuntijuus taas korostui yhteistyötä tehdessä ja osaamisen rajapintoja hahmottaessa. Eettinen asiantuntijuus puolestaan läpäisi kaikki asiantuntijuuden ulottuvuudet, sillä työssä tapahtuu jatkuvaa harkintaa opiskelijan edun, turvallisuuden, osallisuuden ja ammatillisten velvollisuuksien välillä. Ulottuvuuksia yhdistää myös kokonaisvaltainen tapa tarkastella opiskelijan tilannetta suhteessa hänen arkeensa, ihmissuhteisiinsa ja ympäristöönsä. Samanaikaisesti aineistossa tuli esiin se, ettei kuraattorien asiantuntijuus ollut aina yksiselitteistä. Vaikka kuraattoreilla kuvattiin olevan laaja-alaista osaamista mielenterveyden tukemisessa, sen toteutumiseen vaikuttivat myös palvelujärjestelmän rakenteet, resurssit, työnkuvan määrittely ja moniammatillisen yhteistyön käytännöt. Näitä asiantuntijuuden hyödyntämiseen liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia tarkastellaan seuraavassa alaluvussa.

5.3 Haasteet ja mahdollisuudet asiantuntijuuden hyödyntämisessä

Tässä alaluvussa tarkastellaan aineiston analyysissä esiin nousseita tekijöitä, jotka vaikuttivat kuraattorien asiantuntijuuden hyödyntämiseen opiskelijoiden mielenterveyden tukemisessa. Aineiston perusteella asiantuntijuuden hyödyntämiseen vaikuttivat sekä sitä mahdollistavat, että rajoittavat tekijät, jotka liittyivät yhteiskunnallisiin rakenteisiin, palvelujärjestelmään, yhteistyösuhteisiin, organisatorisiin käytäntöihin, työnkuvan selkeyteen sekä kuraattorin omaan toimintaan ja koulutukseen. Tulokset osoittavat, että asiantuntijuuden hyödyntäminen ei rakentunut ainoastaan yksittäisen kuraattorin osaamisen varaan, vaan siihen vaikuttivat myös työn rakenteelliset ja organisatoriset edellytykset.

Yhteiskunnalliset rakenteet näyttäytyivät aineistossa sekä asiantuntijuutta mahdollistavina, että rajoittavina tekijöinä. Yhteiskunnallisista rakenteista erityisesti sopiva oppilasmäärä näyttäytyi asiantuntijuuden hyödyntämistä mahdollistavana tekijänä. Tällöin kuraattorilla oli paremmat mahdollisuudet kohdentaa työaikaansa sellaisiin työtehtäviin, joissa asiantuntijuus koettiin vaikuttavaksi ja tarkoituksenmukaiseksi. Jos resurssien ei sen sijaan koettu vastaavan työn määrää, oli kokemus päinvastainen. Suuren työmäärän kuvattiin näkyvän yksilöasiakkaiden määrässä ja siten vähentävän työaikaa esimerkiksi yhteisöllisestä työstä ja ryhmien kanssa toimimisesta, missä kuraattorit kokivat oman asiantuntijuutensa toteutuvan tarkoituksenmukaisemmin. Tätä ilmentää seuraava aineistositaatti:

Haluaisin tehdä enemmän ennalta ehkäisevää työtä ryhmien ja yhteisöjen parissa mutta ajaudun suuren tarpeen takia tekemään aina enemmän yksilötyötä. Tämä on opiskeluhuoltolain vastaista. Resursseja tulisi olla enemmän ja mielenterveyspalveluiden tulisi olla selkeitä, toimivia ja riittävän resursoituja. (V23)

Myös yksittäisten asiakkaiden kiireelliset tilanteet, kriisit ja selvittelypyynnöt veivät työntekijältä aikaa pois omaa asiantuntijuutta vastaavista tehtävistä. Suuri työmäärä vaikutti myös siihen, ettei opiskelijoiden tilanteisiin ehtinyt perehtyä riittävästi ja siten tehdä laadukasta suunnitelmallista työtä. Resurssit näyttäytyivät myös työpisteiden moninaisuutena. Kuraattorit kuvasivat, kuinka pirstaleinen viikko eri kouluilla estää asiantuntijuuden hyödyntämistä.

Yhteistyöhön liittyvät tekijät näyttäytyivät aineistossa sekä asiantuntijuutta tukevana, että sitä haastavina tekijöinä. Hyvä työilmapiiri, yhdessä tekemisen kulttuuri, työyhteisön avoin keskusteluilmapiiri ja esihenkilön tuki näyttäytyivät asiantuntijuutta vahvistavina tekijöinä. Niiden koettiin tukevan sekä haastavien asiakastilanteiden käsittelyä että työntekijän ammatillista jaksamista. Pysyvät työntekijät ja se että työntekijät tunsivat toisensa, toivat luottamuksellista työilmapiiriä ja sitä kautta luottoa omaan osaamiseen.

Yhteistyössä muiden palveluiden kanssa koettiin tärkeänä sujuvat palvelupolut ja luottamus kuraattorin arvioon siitä, oliko kuraattoripalvelu oikea tuki. Yhteistyön osapuolilla tiedossa olevat konsultaatiokäytänteet sekä selkeät portaittaiset ohjeet toimintatavoista asiakkaan siirtyessä palvelusta toiseen vahvistivat kuraattorin kokemusta asiantuntijuuden hyödyntämisestä. Myös se, että yhteistyökumppanit ymmärsivät ja hyväksyivät kuraattorin asiantuntijuuden, edisti sen hyödyntämistä, mikä ilmenee seuraavasta aineistolainauksesta:

Kun kuraattorin rooli opiskeluhuollossa on yhteisössä ymmärretty sosiaalisen hyvinvoinnin, opiskelukyvyn ja arjen tukemisen asiantuntijana, pystyn hyödyntämään osaamistani tarkoituksenmukaisesti ja opiskelijan tarpeita vastaavasti. (V10)

Useimmiten palvelujärjestelmä näyttäytyi asiantuntijuuden hyödyntämistä rajoittavana tekijänä. Kuraattoreilla oli kokemus siitä, ettei asiakkaita saada ohjattua eteenpäin palvelujärjestelmässä tarkoituksenmukaisempaan palveluun. Tämän lisäksi muista palveluista ohjattiin kuraattorille, myös sellaisissa tilanteissa, joissa kuraattorin arvion mukaan haasteen arvioitiin kuuluvan ensisijaisesti muulle ammattialalle. Tämä vaikeutti oikea-aikaisen ja tarpeenmukaisen tuen toteutumista sekä haastoi kuraattorin mahdollisuutta toimia omaa asiantuntijuutta vastaavissa tehtävissä. Suurimmiksi eettisiksi ristiriidoiksi koettiin juuri tehottomat palvelupolut ja tilanteet, joissa opiskelija ohjattiin kuraattorille ilman konsultaatiota, mitä kuvaa seuraavat aineistolainaukset:

Enemmän minulle tuottaa eettisiä ristiriitoja se, kun opiskelijaa ei saada ohjattua eteenpäin. Aivan kun meidän ammattitaito ei riitä näyttämään erikoissairaanhoidolle, että opiskelijan opiskelukyky on madaltunut ja hän ei kykene käymään koulua, jossa on kuitenkin tarkoitus edistää opintoja, eikä hoitaa vain mielenterveyttä. Tehdä näkyväksi se, että joskus se hoito koulussa ei ole vaan mahdollista. Ja se opiskelija putoaa kaiken väliin tässä palloittelussa. Jos vuoden ajan tapaa opiskelijaa, tekee joka tapaamisella mielialakyselyn ja sekään ei riitä. (V24)

Kun lapsi- tai nuorisopsykiatria ns. palauttaa opiskelijan kuraattorille (eli minulle), koska kuraattori (eli minä) olen heidän mielestään riittävän hyvä tuki, ja osaan auttaa. Ristiriita, koska en ole psykiatrian lääkäri. (V15)

Eteenpäin ohjaamisen haasteet johtivat aineiston analyysin perusteella usein tulkintani mukaan ”kannattelukäynteihin”, joissa kuraattorit kokivat asiantuntijuutensa rajojen ylittyvän sekä ajan kohdentuvan työtehtäviin, jotka eivät vastaa omaa asiantuntijuutta. Tätä ilmentää seuraavat aineistositaatit:

Vaikeus saada opiskelijoille apua keskiportaan mielenterveyspalveluista: opiskelijan hätää ei oteta tosissaan tai ajat venyvät pitkälle. Toimin usein kannatteluapuna. (V23)

Haasteita syntyy tilanteissa, joissa opiskelijan tarvitsema jatkotuki ei ole saatavilla riittävän nopeasti tai palveluihin kiinnittyminen on vaikeaa. Tällöin kuraattorin rooli voi laajentua tilanteisiin, joissa opiskelija tarvitsisi enemmän kliinistä tukea, mikä voi haastaa oman asiantuntijuuden rajoja. (V8)

Aineistossa näkyi myös työnkuvan epäselvyys laaja-alaisena haasteena, jolla oli vaikutuksia asiakastyöhön, yhteistyöhön ja työn organisointiin. Kuraattorit kuvasivat, ettei heidän työnsä sisältöä ja tehtävänkuvaa aina tunnustettu riittävästi yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Työnkuvan laajuus näyttäytyi kaksijakoisena, toisaalta monipuolinen työnkuva mahdollisti laajan tuen tarjoamisen, mutta toisaalta se saattoi vaikeuttaa sekä muiden toimijoiden, että kuraattorin omaa käsitystä siitä mikä kuului kuraattorin tehtävänkuvaan. Tätä ilmentää seuraavat aineistolainaukset:

Myös se, että työn sisältö ei ole tiukasti rajattua, eikä muilla toimijoilla ole välttämättä käsitystä siitä, että mikä kuuluu kuraattorin tehtäviin ja mikä ei, tuo välillä haastavia tilanteita. Monipuolisen työnkuvan vuoksi välillä myös itsellä on haasteita hahmottaa omaa roolia erilaisissa tilanteissa. (V21)

Toisinaan tuntuu, että meiltä kuraattoreilta vaaditaan lähes psykologin ammattitaitoa mt-asioista. Psykologeille on jonoa, joten me kuraattorit paikkaamme heitä, vaikka olemme sosiaalihuoltolain alaisia työntekijöitä. (V17)

Aineistossa näkyi myös ristiriita rajapintaisen asiantuntijuuden ja työn käytännön toteutumisen välillä. Työnkuvan epäselvyys näyttäytyi tilanteissa, joissa muut toimijat määrittivät kuraattoripalvelun tarvetta tai ohjasivat asiakkaita kuraattorille ymmärtämättä palvelun

luonnetta ja kuraattorin näkemystä. Tämä vaikeutti sekä työajan tarkoituksenmukaista kohdentamista, että asiakkaan oikea-aikaisen ja tarpeenmukaisen tuen toteutumista, sillä vaikka kuraattori arvioi, ettei hänen asiantuntijuutensa ollut tilanteessa ensisijainen, hänen tuli silti tehdä kuraattoripalvelun tarpeen arviointi ja vastata opiskelijan tuen tarpeeseen. Tällaista tilannetta kuvaa seuraavat aineistolainaukset:

Mielestäni kuraattorin työssä tehdään aivan liikaa hoidollista työtä ilman kunnollista osaamista. Kuraattorin on sosiaalityön asiantuntija ei terveyden. Tottakai tietoa raja taitoa tarvitaan kohtaamiseen, mutta ei mihinkään hoitoon, ei edes omahoito ohjelmiin. (V14)

Terveydenhuolto/lääkäri määrittää, että aloitetaan kuraattoripalvelu. Tekee ikään kuin lähetteen. No, meidän palvelu on oikeusperusteinen, mutta me tehdään kuitenkin arvio kuraattoripalvelun tarpeesta. Emme mekään määrittele, mitä lääkärin tulee tehdä. (V18)

Työnkuvan epäselvyys saattoi vaikuttaa myös kuraattorityön johtamiseen ja työn sisällön suunnitteluun. Muutamassa vastauksessa tuotiin esiin huoli siitä, ettei kuraattorityön erityispiirteitä tai ammatillista osaamista tunnustettu riittävästi johtotasolla, mitä ilmentää seuraava aineistolainaus:

Hyvinvointialueilla ei täysin ymmärretä kuraattorin työnkuvaa ja sisältöä. Johtoporras vaatii meiltä työtä, joka ei opiskeluhoollon kuraattorille kuulu. Ongelmana on se, että lähijohdossa ei ole yhtään kuraattoritaustaista, joka ymmärtäisi meidän työtä. Sosionomi Amk on sosiaalihuoltolain mukainen työntekijä, mutta hyvinvointialueet ovat lisänneet meille valtavasti terveydenhuollon työnkuvaa. Koen, että minun taitoni mt:n tukemisessa on lähinnä rinnalla kulkemista, tukikeskustelua ja palveluohjausta. Terapiaa emme anna. (V17)

Työnkuvan epäselvyys vaikutti myös kuraattorin työn odotuksiin. Aineistossa kuvattiin, kuinka eri toimijoilla saattoi olla toisistaan poikkeavia käsityksiä siitä, millaista apua kuraattorilta sai, millaista muutosta tulisi tapahtua ja millä aikataululla. Opettajat, huoltajat tai opiskelija itse saattoivat toivoa nopeita ja konkreettisia ratkaisuja tilanteisiin, jotka kuraattorin arvion mukaan edellyttäisivät pitkää prosessia, moniammatillista yhteistyötä tai opiskelijan omaa sitoutumista muutokseen. Tällaiset odotukset loivat kuraattoreille painetta toimia tavoilla, jotka eivät aina vastanneet heidän kuvaamaansa sosiaalityöllistä otetta. Tätä kuvaa seuraava aineistolainaus:

Työhön liittyvissä suhteissa haastavaksi voi muodostua myös eri ammattilaisten tai huoltajien erilaiset odotukset. Joskus opettajat, huoltajat tai opiskelija itse toivovat kuraattorilta nopeita konkreettisia ratkaisuja tilanteisiin, jotka vaatisivat pidempää prosessia, moniammatillista yhteistyötä tai opiskelijan omaa motivaatiota muutokseen. Tällaiset odotukset voivat luoda painetta toimia tavalla, joka ei täysin vastaa sosiaalityöllistä työtettä. (V10)

Työnkuvan epäselvyys linkittyi myös terapiatakuun mukaisten interventioiden asemaan kuraattorin työssä, mikä aineistossa näyttäytyi ristiriitaisena. Osa kuraattoreista koki, että menetelmien tunteminen ja hyödyntäminen kuuluu nykyiseen asiantuntijuuteen, kun taas suuri osa vastaajista arvioi niiden toteuttamisen ylittävän kuraattorin perustehtävän ja sosiaalihuollollisen asiantuntijuuden rajat. Tämä kuvastaa erityisesti kuraattorin tehtävän epäselvyyttä suhteessa hoidollisempiin menetelmiin ja kuraattorin ydinosaan. Tätä kuvastaa seuraavat aineistolainaukset:

Kyllä. Työ on painottunut mielenterveystyöhön enemmän kuin yhteisöllisen työn tekemiseen. Aiemmin kuraattorit tehneet suurimmaksi osaksi yhteisöllistä työtä. Terapiatakuu ja nuorten vointi haastavat yksilötyöhön. (V6)

Ei enää, kun hvalamme päädyttiin siihen, ettei kuraattorit ole mukana terapiatakuun toteutuksessa eikä meitä kouluteta oirekeskeisiin menetelmiin. (V5)

Aineistolainaukset kuvaavat sitä, että kuraattorin työn koettiin muuttuneen aiempaa enemmän yksilölliseen mielenterveyden tukemiseen. Osa kuraattoreista koki terapiatakuun mukaiset interventiot tärkeänä osana kuraattorin työtä, kun taas osa koki niiden siirtävän työtä liian hoidolliseen suuntaan ja kauemmas kuraattorin sosiaalityöllisestä perustehtävästä. Aineiston perusteella kuraattorin asiantuntijuuden ytimeksi nähtiin erityisesti opiskelijan arjen, elämäntilanteen, ihmissuhteiden ja koulunkäynnin tukeminen, minkä vuoksi osa vastaajista koki oirekeskeisten menetelmien olevan ristiriidassa kuraattorin perustehtävän kanssa.

Yhteistyössä havaittiin myös konkreettisia yhteistyön tekemistä haastavia tekijöitä, kuten Wilma-järjestelmän käyttö tai yhteistyön puute eri palveluiden välillä. Wilma on koulujen käyttämä sähköinen viestintä- ja tiedonhallintajärjestelmä, jonka kautta koulun henkilöstö, opiskelijat ja huoltajat ovat yhteydessä toisiinsa (Wilma (nd.), Wilma pähkinän kuorella). Aineistossa eräs kuraattoreista toi esiin, ettei heillä ollut mahdollisuutta käyttää Wilma -järjestelmää. Kuraattori kuvasi, kuinka Wilma-järjestelmän puuttuminen vaikeutti ajan tasalla pysymistä ja yhteydenpitoa huoltajiin sekä koulun henkilökuntaan. Myös toisten palvelujen, kuten mielenterveyspalveluiden tapa toimia niin, etteivät he olleet yhteydessä kuraattoriin esti yhteistyön kokonaan. Tämä vaikeutti tiedonkulkua, yhteisen ymmärryksen muodostumista ja opiskelijan tuen kokonaisuuden koordinoimista. Aineiston perusteella tällaiset rakenteelliset ja yhteistyöhön liittyvät haasteet vaikuttivat siihen, miten kuraattorin asiantuntijuutta oli mahdollista hyödyntää käytännön työssä.

Myös organisatoriset tekijät näyttäytyivät aineistossa sekä asiantuntijuuden hyödyntämistä tukevana, että haastavana tekijöinä. Organisatorisista rakenteista työnohjaus, yhtenäiset ohjeistukset, riittävä palkkataso, henkilökohtaisen taustan huomioiminen ja

koulutusmyönteisyys koettiin asiantuntijuutta tukevinä tekijöinä. Myös esimerkiksi johtaminen sosiaalityön lähtökohdista ja kehittämisen taloudellinen tukeminen koettiin mahdollistavan edellytyksiä asiantuntijuuden hyödyntämiselle. Riittävä ammatillinen harkinta ja autonomia, eli se että työntekijällä on mahdollisuus itse vaikuttaa siihen mihin kohdentaa työaikansa, koettiin asiantuntijuutta edistävänä. Toisaalta taloudelliset haasteet ja paineet aiheuttivat sen, ettei voinut enää tavata läsnä kuraattorikollegoja ja siten saada ammatillista tukea. Myös kirjaamiseen ja dokumentointiin sekä jatkuviin muutoksiin kirjausjärjestelmissä koettiin menevän paljon aikaa, mikä oli pois opiskelijoiden mielenterveyden tukemisesta.

Asiantuntijuuden hyödyntämistä estäviä ja mahdollistavia tekijöitä tunnistettiin myös kuraattorin omassa toiminnassa ja asiakassuhteessa. Kuraattorin omassa työssä ja toiminnassa asiantuntijuutta tukevinä ja mahdollistavina tekijöinä kuvattiin työn rajaaminen, kiinnostus oman osaamisen kehittämiseen sekä rohkeus tuoda esiin omia näkemyksiä. Asiakkaisiin liittyvinä edistävänä tekijöinä puolestaan nähtiin se, että opiskelijat ohjautuivat kuraattorille oikea-aikaisesti ja ennaltaehkäisevästi eikä vasta tilanteiden vaikeuduttua. Myös perheen aktiivinen osallistuminen opiskelijan tukemiseen koettiin asiantuntijuutta vahvistavana tekijänä. Toisaalta asiakkaiden haastavat tilanteet, heikko tai olematon yhteistyö sekä vanhemmuuteen liittyvät haasteet näyttäytyivät asiantuntijuuden hyödyntämistä heikentävinä tekijöinä.

Yksi tekijöistä, jolla oli vaikutuksia asiantuntijuuden hyödyntämiseen, oli kuraattorin koulutus. Oman peruskoulutuksen (sosiaalityöntekijä, sosionomi AMK, muu) tuomat valmiudet mielenterveyden tukemiseen kuraattorin työssä koettiin vaihtelevana. Useat vastaajat kokivat, että peruskoulutus antoi riittävät valmiudet, mutta myös suuri osa koki, että lisäkoulutus oli tarpeen. Moni vastaajista korosti työkokemuksen tuomaa osaamista koulutuksen rinnalle. Kuraattorin työn kokemuksen lisäksi myös muuta työkokemusta sosiaalialalla pidettiin tärkeänä. Osa vastaajista koki, että peruskoulutuksesta ei saanut riittävää osaamista, vaan kuraattorin työssä mielenterveyden tukeminen edellytti lisäkoulutusta. Vastaajilla oli erinäisiä lisäkoulutuksia, joista olivat kokeneet erityistä hyötyä. Tällaisia koulutuksia olivat sosionomi YAMK ja sosiaalityön opintojen lisäksi muun muassa mielisairaanhoidajan opinnot, psykologian perusopinnot, mielenterveys- ja päihdeopinnot, kriisi- ja traumakoulutukset, lyhytterapiaopinnot ja erilaiset menetelmäopinnot. Sillä, mikä oli vastaajan peruskoulutustausta, ei havaittu olevan yhteyttä kokemukseen koulutuksen tuomista valmiuksista. Koulutustaustalla vaikutti kuitenkin olevan yhteys siihen, että sosiaalityöntekijän koulutusta omaavat kuraattorit kokivat koulutuksen tuoneen rakenteellista osaamista, mitä ilmentää seuraavat aineistositaatit:

Olen koulutukseltani sosionomi AMK ja opiskelen sosiaalityötä. Sosionomiopinnoissa sai hyvän pohjan käytännön kohtaamis- ja asiakastyölle. Sosiaalityön opinnot ovat vahvistaneet osaamista laajempaan vaikuttamiseen rakenteellisen sosiaalityön keinoin. (V22)

Sosiaalityöntekijänä pystyn hahmottamaan myös yhteiskunnalliset olosuhteet sekä opiskelijan sosiaalisen elämän ml. perhe merkityksen mielenterveyteen. Omilla sivuainevalinnoilla olen saanut syvennettyä osaamistani ja toki muilla lisäkoulutuksilla. (V16)

Aineiston analyysin perusteella oli tulkittavissa, että kokemus peruskoulutuksen antamista valmiuksista mielenterveyden tukemiseen saattoi olla yhteydessä siihen, millaiseksi vastaaja määritteli oman työtehtävänsä mielenterveyden tukemisessa. Jos esimerkiksi työntekijä koki, että työtehtäviin kuuluu terapeuttiset keskustelut tai arviointi ja hoidollinen työ, kuten psykologin paikkaaminen, hän koki, ettei peruskoulutus ollut riittävää. Taas kuraattorit, jotka korostivat tehtäviksi esimerkiksi vuorovaikutus- ja kohtaamisosaamista tai kokonaistilanteen hahmottamista, kokivat, että peruskoulutuksen antamat valmiudet olivat keskimäärin paremmat.

Yhteenvetona tulokset osoittavat, että kuraattorien asiantuntijuus mielenterveyden tukemisessa rakentuu laajana ja moniulotteisena kokonaisuutena, jossa mielenterveys ymmärretään yksilöllisen, sosiaalisten ja rakenteellisten tekijöiden vuorovaikutuksessa muodostuvana ilmiönä. Kuraattorien työssä tuki toteutuu sekä yksilöllisenä keskustelutukena, moniammatillisena yhteistyönä, yhteisöllisenä työnä, että koulun rakenteisiin ja toimintakulttuuriin vaikuttamisena. Asiantuntijuuden perustana näyttäytyy kokonaisvaltainen lähestymistapa, jonka varaan rakentuvat vuorovaikutuksen, tulkinnallisen, rajapintojen ja eettisen asiantuntijuuden ulottuvuudet. Näiden kautta kuraattori kohtaa opiskelijan, sanoittaa ja jäsentää sekä tulkitsee hänen tilannettaan, kokoaa eri toimijoita yhteen, tunnistaa oman työnsä rajat sekä tekee eettisesti perusteltuja ratkaisuja usein monimutkaisissa tilanteissa. Samalla tulokset tuovat esiin, ettei asiantuntijuuden hyödyntäminen ole vain riippuvaista yksittäisen kuraattorin osaamisesta, vaan siihen vaikuttavat vahvasti resurssit, palvelujärjestelmän toimivuus, työnkuvan selkeys, yhteistyösuhteet, organisatoriset käytännöt sekä asiakkaiden ja perheiden tilanteet. Kuraattorin asiantuntijuus on siis tärkeää opiskelijoiden mielenterveyden tukemisessa, mutta sen hyödyntäminen edellyttää selkeää työnkuvaa, toimivia palvelupolkuja ja sosiaalityöllisen osaamisen tunnistamista.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä tutkielmassa tarkasteltiin opiskeluhuollon kuraattorien asiantuntijuutta mielenterveyden tukemisessa laadullisen tutkimuksen keinoin. Tutkimuksen tavoitteena oli lisätä ymmärrystä siitä, miten kuraattorit kuvaavat asiantuntijuuttaan mielenterveyden tukemisessa, mistä asiantuntijuus rakentuu ja millaiset tekijät vaikuttavat sen hyödyntämiseen. Tutkimusaineisto kerättiin verkkopohjaisella kyselyllä opiskeluhuollon kuraattoreilta ja analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Tulosten perusteella kuraattorien asiantuntijuus rakentui vuorovaikutuksen, tulkinnallisen, rajapintojen ja eettisen asiantuntijuuden ulottuvuuksiksi. Lisäksi asiantuntijuuden hyödyntämiseen vaikuttivat merkittävästi rakenteelliset tekijät, kuten resurssit, palvelujärjestelmän toimivuus ja työnkuvan selkeys. Tässä luvussa esitetään tutkimuksen tuloksista muodostetut johtopäätökset, joiden yhteydessä pohditaan tulosten merkitystä aiemman tutkimustiedon, kuraattorityön, yhteistyön, ja jatkotutkimuksen näkökulmista.

Tutkimuksen pääjohtopäätöksenä voidaan todeta, että opiskeluhuollon kuraattorien asiantuntijuus mielenterveyden tukemisessa näyttäytyy sosiaalityöllisenä, kokonaisvaltaisena ja moniulotteisena asiantuntijuutena. Tuloksissa asiantuntijuus jäsenyi mielenterveyden tukemisen käytäntöihin, asiantuntijuuden ulottuvuuksiin sekä sen hyödyntämistä mahdollistaviin ja haastaviin tekijöihin. Näiden teemojen kautta muodostui kokonaisuus, jonka pohjalta voidaan tehdä neljä keskeistä johtopäätöstä. Johtopäätökset ovat siksi keskeisiä, sillä ne kuvaavat sekä kuraattorien asiantuntijuuden sisältöä että niitä rakenteellisia edellytyksiä, jotka mahdollistavat asiantuntijuuden tarkoituksenmukaisen hyödyntämisen.

Ensimmäinen keskeinen johtopäätös liittyy siihen, että kuraattorin asiantuntijuus mielenterveyden tukemisessa rakentuu laaja-alaiselle ja sosiaalityölle tyypilliselle kokonaisvaltaiselle työotteelle. Aineistossa tämä näkyi siinä, että kuraattorit kuvasivat huomioivansa samanaikaisesti opiskelijan elämäntilanteen, ihmissuhteet, koulunkäynnin, osallisuuden kokemukset sekä erilaiset kuormittavat elämäntilanteet osana mielenterveyden tukemista. Näin mielenterveyden tukeminen ei siis näyttäytynyt vain yksilön psyykkiseen oireiluun vastaamisena, vaan opiskelijan tilanteen kokonaisvaltaisena ymmärtämisenä suhteessa hänen arkeensa ja ympäristöönsä.

Kuraattorin asiantuntijuuden erityisyys mielenterveyden tukemisessa perustuu juuri tähän laaja-alaiseen näkökulmaan. Kuraattorin keskeinen vahvuus on kyky yhdistää yksilöllinen tukeminen opiskelijan elämäntilanteen kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen. Tämä tekee

kuraattorin asiantuntijuudesta tärkeän osan moniammatillista opiskeluhuoltoa erityisesti tilanteissa, joissa opiskelijan hyvinvointiin vaikuttaa useita samanaikaisia tekijöitä. Tulokset vahvistavat myös aiempaa tutkimustietoa sosiaalityön asiantuntijuudesta monelta osin. Aiemmassa tutkimuksessa sosiaalityön asiantuntijuutta kuvataan laaja-alaisena, moniulotteisena ja kontekstisidonnaisena (esim. Juhila 2006, Sipilä 2011, Pohjola 2018). Kuraattorien asiantuntijuudessa oli havaittavissa sama kokonaisvaltainen tarkastelu suhteessa arkeen, ihmissuhteisiin, kouluyhteisöön ja palvelujärjestelmään. Näin ollen tutkimuksen tulokset ovat linjassa aiemman tutkimustiedon kanssa siitä, että sosiaalityön erityisyys rakentuu laaja-alaiselle kokonaisvaltaiselle ymmärrykselle asiakkaan tilanteesta, eikä vain yksittäiseen erityisalaan syventymiselle.

Toinen keskeinen johtopäätös on se, että kuraattorin mielenterveyttä tukeva työ rakentuu monitasoisesti, yksilö-, yhteisö- ja rakenteellisella tasolla. Aineistossa tämä näkyi siinä, että kuraattorit kuvasivat tukevansa opiskelijoita suoralla keskustelu- ja kohtaamistuella, mutta myös opiskelijan lähiympäristön, kuten huoltajien, opettajien ja kouluyhteisön kautta. Yksilötasolla korostuivat erityisesti keskustelutuki, arjen tilanteiden jäsentäminen, tunnetaitojen tukeminen ja opiskelijan voimavarojen vahvistaminen. Samalla aineistossa tuli esiin, että jo turvallinen kohtaaminen ja kuulluksi tuleminen koettiin merkittävänä mielenterveyttä tukevinä tekijöinä.

Yhteisö- ja rakenteellisella tasolla kuraattorien työ kohdistui esimerkiksi koulun ilmapiiriin, ryhmien turvallisuuteen, kiusaamisen ehkäisyyn ja opiskelijoiden osallisuuden vahvistamiseen. Tulosten perusteella kuraattorin työ ei siis rajaudu vain opiskelijan suoraan tukemiseen, vaan kuraattori pyrkii vaikuttamaan myös niihin ympäristöihin ja suhteisiin, joissa opiskelijan hyvinvointi rakentuu. Tämä monitasoinen työote näyttäytyy kuraattorin asiantuntijuuden keskeisenä erityispiirteenä mielenterveyden tukemisessa. Kuraattori ei tue ainoastaan opiskelijaa suoraan, vaan toimii samanaikaisesti yksilön, yhteisön ja rakenteiden tasolla. Tämä vahvistaa kuraattorin asemaa kouluyhteisössä sosiaalityön asiantuntijana, jonka työ kohdistuu sekä hyvinvoinnin tukemiseen että hyvinvointia heikentävien tekijöiden tunnistamiseen ja muuttamiseen. Tulos on myös yhteneväinen tutkielman teoreettisen lähtökohdan kanssa, jossa mielenterveyden nähdään rakentuvan yksilöllisten tekijöiden lisäksi sosiaalisissa suhteissa, arjen olosuhteissa ja yhteiskunnallisissa rakenteissa (Leinonen 2018; Aalto-Setälä ym. 2020).

Kolmas keskeinen johtopäätös liittyy siihen, että kuraattorin asiantuntijuus rakentuu neljästä ulottuvuudesta, joita tässä tutkielmassa kutsun vuorovaikutuksen, tulkinnallisen, rajapintaisen ja eettisen asiantuntijuuden ulottuvuuksiksi. Ulottuvuudet kuvaavat sitä, millaisesta

osaamisesta kuraattorin asiantuntijuus mielenterveyden tukemisessa käytännössä muodostuu. Vuorovaikutuksen asiantuntijuus näyttäytyi kuraattorin työssä kykynä rakentaa turvallinen, luottamuksellinen ja dialoginen vuorovaikutussuhde opiskelijaan sekä tukea opiskelijan hyvinvointia hänen sosiaalisissa suhteissaan ja koulu yhteisössään. Aineiston perusteella vuorovaikutuksellinen asiantuntijuus sisälsi myös kyvyn säädellä omaa toimintaa ja tunteita erilaisissa tilanteissa sekä rakentaa yhteistä ymmärrystä eri toimijoiden välillä.

Tulkinnallinen asiantuntijuus näyttäytyi kuraattorin työssä kykynä hahmottaa opiskelijan kokonaistilannetta, tunnistaa hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä sekä jäsentää ja sanoittaa niitä opiskelijalle ja hänen verkostolleen. Aineiston perusteella tulkinnallinen asiantuntijuus sisälsi myös arviointiosaamista, jonka avulla kuraattori arvioi opiskelijan tilanteeseen vaikuttavia taustatekijöitä sekä tarkoituksenmukaisen ja oikea-aikaisen tuen tarvetta. Rajapintainen asiantuntijuus taas näyttäytyi kuraattorin työssä kykynä toimia eri toimijoiden, palveluiden ja ammatillisten näkökulmien välissä opiskelijan parhaaksi. Aineiston perusteella rajapintainen asiantuntijuus sisälsi moniammatillisen yhteistyön koordinoitua, palveluihin ohjaamista sekä oman työn ja osaamisen rajojen tunnistamista. Lisäksi kuraattori näyttäytyi toimijana, joka arvioi opiskelijan tuen tarvetta, kokoaa yhteistyötä opiskelijan ympärille ja tukee opiskelijaa tarkoituksenmukaisiin palveluihin kiinnittymisessä. Tulokset vahvistavat relationaalisen ja rajapintaisen asiantuntijuuden merkitystä kuraattorin työssä ja ovat yhteneväisiä Laitisen ja kumppaneiden (2018) havaintojen kanssa siitä, että koulun sosiaalityön asiantuntijuudessa korostui oman asiantuntijuuden näkyväksi tekeminen, kokonaisvaltainen työote ja monialaisen yhteistyön koordinointi.

Eettinen asiantuntijuus näyttäytyi kuraattorin työssä kykynä tehdä vastuullisia ja harkittuja ratkaisuja tilanteissa, joissa opiskelijan etu, turvallisuus, osallisuus, oikeudet ja ammatillinen vastuu voivat olla keskenään jännitteisessä suhteessa. Aineiston perusteella eettinen asiantuntijuus sisälsi ammatillista harkintaa, vallan vastuullista käyttöä, lainsäädännöllistä osaamista sekä kykyä tasapainoilla opiskelijan itsemääräämisoikeuden, luottamuksellisuuden ja tuen tarpeen välillä. Lisäksi eettinen asiantuntijuus näyttäytyi kykynä toimia opiskelijan parhaaksi myös tilanteissa, joissa palvelujärjestelmä ei vastannut opiskelijan tarpeisiin.

Kuraattorin asiantuntijuus mielenterveyden tukemisessa ei siis perustu vain yksittäisiin taitoihin tai ominaisuuksiin vaan useisiin samanaikaisesti rakentuneisiin ja toisiinsa limittyviin asiantuntijuuden ulottuvuuksiin. Nämä ulottuvuudet mahdollistavat opiskelijan tilanteen tarkastelun kokonaisvaltaisesti sekä tukevat tarkoituksenmukaisen tuen arviointia ja

toteuttamista. Samalla ne tekevät kuraattorin asiantuntijuudesta erityisen osana moniammatillista opiskeluhoitoa ja palvelujärjestelmää.

Neljäs keskeinen johtopäätös on se, että rakenteelliset tekijät vaikuttavat keskeisesti asiantuntijuuden toteutumiseen. Tuloksissa asiantuntijuuden hyödyntämistä tukivat erityisesti riittävät resurssit, sopiva oppilasmäärä, toimiva yhteistyö sekä mahdollisuus kohdentaa työaikaa tarkoituksenmukaisesti. Näiden tekijöiden nähtiin mahdollistavan suunnitelmallisen asiakastyön, ennaltaehkäisevän työn ja yhteisöllisen työn toteuttamisen. Sen sijaan suuri työmäärä, kiire, työn pirstaleisuus, epäselvät palvelupolut ja työnkuvan epäselvyys taas heikensivät kuraattorien mahdollisuuksia hyödyntää omaa asiantuntijuuttaan tarkoituksenmukaisesti. Tuloksissa korostui erityisesti se, että tilanteissa, joissa opiskelija ei saanut tarvitsemaansa tukea muista palveluista, kuraattorien rooli saattoi laajentua oman perustehtävän ulkopuolelle. Tämä haastoi kuraattorien mahdollisuuksia toimia sosiaalityöllisen asiantuntijuutensa mukaisesti. Samalla tulokset osoittivat, että silloin kun kuraattorien tehtävä ja osaaminen tunnistettiin koulu-yhteisössä, yhteistyö helpottui ja asiantuntijuutta voitiin hyödyntää tarkoituksenmukaisemmin.

Tulosten perusteella asiantuntijuuden toteutumiseen vaikuttavat keskeisesti ne rakenteet, joissa työtä tehdään, eikä se ole riippuvainen vain yksittäisen työntekijän osaamisesta tai ominaisuuksista. Asiantuntijuuden hyödyntäminen edellyttää toimivia palvelupolkuja, selkeää työnjakoa, riittäviä resursseja sekä kuraattorin erityisen asiantuntijuuden tunnistamista osana moniammatillista yhteistyötä. Tulos on samansuuntainen aiemman tutkimuksen kanssa, jossa sosiaalityön asiantuntijuuden hyödyntämiseen on havaittu vaikuttavan erityisesti työn organisointi, ammattiroolien selkeys, moniammatillinen yhteistyö sekä resurssit (Murphy ym. 2025; Arajärvi ym. 2021; Zabek ym. 2023). Myös työnkuvan epäselvyys ja ristiriitaiset odotukset on tunnistettu aikaisemmassa tutkimuksessa keskeisiksi kuraattorityötä haastaviksi tekijöiksi (Sipilä-Lähdekorpi 2004; Suhola 2017; Murphy ym. 2025; Lindström & Svensson 2025). Tämä johtopäätös vahvistaa käsitystä siitä, että kuraattorin asiantuntijuus toteutuu suhteessa rakenteellisiin edellytyksiin.

Tulokset herättävät pohdintaa siitä, tunnistetaanko kuraattorien sosiaalityöllinen asiantuntijuus opiskeluhoitossa ja palvelujärjestelmässä riittävän selkeästi. On mahdollista, että työnkuvan epäselvyyden vuoksi kuraattorin perustehtävän rajat jäävät muita ammattiryhmiä helpommin joustavammiksi, mikä voi lisätä ristiriitaisia odotuksia kuraattorin työn sisällöstä. Tämä voi myös vaikeuttaa työn rajaamista ja lisätä kokemusta siitä, että kuraattorin odotetaan vastaavan opiskelijoiden haasteisiin myös tilanteissa, jossa kuraattori itse arvioi opiskelijan tarvitsevan

muiden palveluiden tukea. Tämä korostaa tarvetta selkeälle työnjaolle ja yhteiselle ymmärrykselle eri ammattiryhmien rooleista opiskelijoiden mielenterveyden tukemisessa.

Tulokset herättävät myös pohdintaa siitä, millaista koulutus pohjaa kuraattorin työn asiantuntijuus mielenterveyden tukemisessa edellyttää. Tässä tutkielmassa kuraattorien asiantuntijuuden pohja mielenterveyden tukemisessa näyttäytyi erityisesti sosiaalityölle ominaisena kokonaisvaltaisena lähestymistapana, jossa opiskelijan tilannetta tarkastellaan suhteessa hänen arkeensa, ihmissuhteisiinsa ja ympäristöönsä. Tämä herättää kysymyksen siitä, miten nykyiset kelpoisuusehdot tukevat tällaisen asiantuntijuuden rakentumista ja millaista lisäosaamista kuraattorit mahdollisesti kokevat tarvitsevansa mielenterveyden tukemisessa. Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan havaittu selkeää yhteyttä koulutustaustan ja koettujen valmiuksien välillä, vaan kuraattorit arvioivat koulutuksensa riittävyttä vaihtelevasti koulutustaustasta riippumatta. Tulosta ei aineiston pienuuden vuoksi voida yleistää, mutta se viittaa siihen, ettei koulutustausta ole yksiselitteisesti määräävä tekijä asiantuntijuuden riittävyden kokemisessa. Kokemukseen voivat vaikuttaa myös muut tekijät kuten tässäkin tutkielmassa havaitut rakenteelliset tekijät, työympäristö, työnkuvan määrittely ja täydennyskoulutukset.

Tutkimusprosessi on kuitenkin syventänyt ymmärrystäni siitä, kuinka vahvasti kuraattorien asiantuntijuus rakentuu sosiaalityölliselle tiedolle ja kokonaisvaltaiselle tavalle tarkastella opiskelijan elämäntilannetta. Tämä herättää myös pohdintaa siitä, tukisiko sosiaalityöntekijäkoulutus kuraattorityössä tarvittavaa asiantuntijuutta erityisesti tilanteissa, joissa opiskelijoiden haasteet ovat monimutkaisia ja vahvasti elämäntilanteeseen ja rakenteelliseen ympäristöön linkittyviä. Sosiaalityöntekijäkoulutus voisi tarjota myös valmiuksia sellaiseen eettiseen arviointiin ja lainsäädännölliseen harkintaan, jota kuraattorin työssä tarvitaan esimerkiksi opiskelijan edun, turvallisuuden ja salassapidon kysymyksissä.

Tutkimuksessa havaittiin myös eteenpäin ohjaamisen haasteet, jotka aiheuttavat pohdintaa siitä kuinka hyvin nykyinen palvelujärjestelmä kykenee vastaamaan opiskelijoiden mielenterveyden tuen tarpeisiin. Tulosten perusteella opiskelijoiden ohjautuminen tarkoituksenmukaisina koettuihin palveluihin ei näyttäytynyt sujuvana, mikä saattoi viivästyttää tuen saamista tai johtaa siihen, ettei opiskelija saanut tukea muulta ammattilaiselta kuin kuraattorilta. Tämä johti tilanteeseen, jossa kuraattorit kokivat toimivansa oman perustehtävän ja asiantuntijuuden rajoilla tai ulkopuolella. Tämä herättää pohtimaan palvelujärjestelmän toimivuuden merkitystä osana opiskelijoiden mielenterveyden tukemista. Samalla se myös herättää pohtimaan, miten kuraattorien asiantuntijuutta voitaisiin hyödyntää

tarkoituksenmukaisemmin osana moniammatillista palvelujärjestelmää. Tämä havainto kiinnittää entisestään huomiota siihen, että selkeä työnjako eri ammattilaisten välille on tarpeen.

Tulokset herättävät myös pohdintaa siitä, onko kuraattorityön painotus muuttumassa aiempaa enemmän yksilölliseen mielenterveyttä tukevaan työhön, jossa on hoidollisia elementtejä. Aineiston perusteella kuraattorit kokivat joutuvansa paikkaamaan palvelujärjestelmän puutteita tilanteissa, joissa opiskelija ei saanut tarvitsemaansa tukea muualta. Osa kuraattoreista koki myös esimerkiksi terapiatakuun mukaiset menetelmät hoidollisina ja kuraattorin asiantuntijuuteen nähden osin ristiriitaisena suhteessa kuraattorityön perustehtävään. Tämä voi vaikuttaa siihen, miten kuraattorityön tehtävä ymmärretään ja millaista osaamista kuraattoreilta tulevaisuudessa odotetaan. Samalla herää myös pohdintaa siitä, jääkö opiskelija ilman hänelle kuuluvaa tai tarpeenmukaista tukea tilanteissa, joissa palveluihin pääsy viivästyy tai vastuu opiskelijan tukemisesta siirtyy palvelulta toiselle.

Tämän tutkimuksen tuloksia tulee tarkastella sen rajoitukset huomioiden. Yksi keskeinen rajoitus liittyy aineiston näkökulmaan. Aineisto perustui kuraattorien omiin kokemuksiin, käsityksiin ja kuvauksiin heidän työstään. Tulokset kertovat siis siitä, miten kuraattorit itse ymmärtävät omaa asiantuntijuuttaan mielenterveyden tukemisessa. Ammattilaisten omiin kuvauksiin vaikuttaa aina heidän kokemuksensa, työympäristöt ja henkilökohtaiset näkemykset ja ne ovat aina omakohtaisia (Vilkkä 2025, Menetelmän erityispiirteet).

Toinen keskeinen rajoitus on se, että tutkimus on toteutettu vain kuraattorien näkökulmasta. Opiskelijoiden, huoltajien ja muiden ammattilaisten kokemukset jäivät tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Muiden ammattilaisten näkökulmat voisivat tuoda arvokasta lisätietoa yhteistyöstä, työnjaosta ja kuraattorin roolista moniammatillisissa verkostoissa. Opiskelijoiden oma käsitys kuraattorin tarjoamasta tuesta ja asiantuntijuudesta voisi myös tuoda arvokasta lisätietoa käytännön osaamisesta ja vaikuttavuudesta.

Kolmas rajoitus on tutkimuksen laadullinen luonne. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei ole tuottaa tilastollisesti yleistettäviä tuloksia, vaan lisätä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä (Vilkkä 2025, Tutkimusaineiston määrä). Tämän vuoksi tuloksia ei voida ajatella sovellettavan kaikkiin kuraattoreihin ja kaikkiin toimintaympäristöihin, vaan tarkoituksena on lisätä ymmärrystä asiantuntijuudesta ilmiönä. Tulokset tarjoavat kuitenkin tärkeää tietoa siitä, millaisena kuraattorien asiantuntijuus mielenterveyden tukemisessa näyttäytyy ja millaiset tekijät siihen vaikuttavat.

Laadullisessa tutkimuksessa analyysi perustuu aina tutkijan tekemiin tulkintoihin, joka muodostuu tutkijan, tutkimusaineiston ja teorian välisenä vuoropuheluna (Vilkkä 2025, Tulkinnan yleistäminen). Vaikka analyysi on pyritty tekemään huolellisesti ja systemaattisesti, niin tutkijan tekemät valinnat ja tulkinnat vaikuttavat siihen, millaisiksi tulokset rakentuvat. Myös tutkijan oma tausta kuraattorina on voinut vaikuttaa tutkimusprosessiin ja tulkintoihin. Oma kokemus työstä on voinut auttaa ymmärtämään aineistoa, mutta samalla se on voinut ohjata sitä mihin analyysissä huomioni on kiinnittynyt.

Jatkotutkimuksena olisi tärkeää tutkia ilmiötä myös muiden toimijoiden näkökulmista. Erityisen tärkeää olisi selvittää opiskelijoiden näkökulmasta, millaisia kokemuksia heillä on kuraattorin tarjoamasta mielenterveyden tuesta ja millaisena palvelujärjestelmä heidän näkökulmastaan näyttäytyy. Myös muiden ammattilaisten niin opiskeluhuollon sisällä kuin muualla palvelujärjestelmässä näkemykset toisivat lisätietoa moniammatillisesta yhteistyöstä.

Jatkossa olisi tärkeää tutkia myös rakenteellisia tekijöitä, kuten resurssien, asiakasmäärien, palvelupolkujen ja hyvinvointialueiden toimintatapojen vaikutuksia kuraattorien mahdollisuuksiin hyödyntää asiantuntijuuttaan. Näin voitaisiin saada lisää tietoa, miten kuraattorien asiantuntijuutta voitaisiin hyödyntää entistä paremmin. Jatkossa olisi tärkeää tutkia myös sitä, miten kuraattorien ja psykologien asiantuntijuus eroaa toisistaan ja miltä osin se on toisiinsa limittyvää. Olisi myös erittäin kiinnostavaa tarkastella miten kuraattorien työ ja asiantuntijuus muuttuu tulevaisuudessa, kun hyvinvointialueuudistuksesta ja terapiatakuun asettamisesta olisi kulunut pidempi aika.

Tämän tutkimuksen tulokset ovat merkityksellisiä kuraattorin työlle. Tämä tutkimus osoittaa mitä kuraattorin asiantuntijuus mielenterveyden tukemisessa on, sekä sanoittaa ja jäsentää sitä. Tästä tiedosta voi olla hyötyä sekä kuraattoreille itselleen, mutta myös muille ammattilaisille, jotka toimivat yhteistyössä kuraattorien kanssa opiskelijoiden mielenterveyden tukemisessa. Kuraattoreille itselle tiedosta voi olla hyötyä oman osaamisen tunnistamiseen ja sitä kautta työn rajaamiseen. Tiedosta on myös hyötyä johtamisen kannalta niin, että kuraattorin työn sisältöä voidaan ymmärtää paremmin. Tutkimusta voidaan hyödyntää yhteistyön työnjaon sekä yhteistyökäytäntöjen, kuten konsultaation, suunnittelussa ja kehittämisessä. Tulokset myös osoittivat, että kuraattorilla on tärkeä rooli opiskelijoiden mielenterveyden tukemisessa, mikä vahvistaa heidän rooliansa tuen toteuttamisessa. Tutkimus nosti esiin myös selkeitä kehittämistarpeita palvelupoluissa, työnkuvan määrittelyssä sekä resurssien vähyydessä, minkä tunnistaminen on tärkeää niihin puuttumiseksi. Tulosten perusteella olisi tärkeää kehittää esimerkiksi selkeät työnkuvaukset ja työnjaot eri

ammattilaisten välille sekä vahvistaa konsultatiivisia käytäntöjä ja yhteistyötä eri ammattilaisten välillä. Kokonaisuutena tutkimus osoittaa, että kuraattorien asiantuntijuuden tunnistaminen ja sen tarkoituksenmukainen hyödyntäminen ovat keskeisiä edellytyksiä opiskelijoiden mielenterveyden tukemiselle koulun arjessa.

7 Lähteet

- Aalto-Setälä, T., Huikko, E., Appelqvist-Schmidlechner, K., Haravuori, H., & Marttunen, M. (2020). *Kouluikäisten mielenterveysongelmien tuki ja hoito perustason palveluissa: Opas tutkimiseen, hoitoon ja vaikuttavien menetelmien käyttöön*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-131-3>
- Aho, P. (1999). *Haasteet ja asiantuntijuus sosiaalialan työssä*. WSOY, Sosiaalityöntekijäin liitto.
- Antikainen, M. (2007). Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus lapsen huolto- ja tapaamissopimuspalvelussa. Kuopion yliopisto, sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos: Kuopion yliopiston kirjasto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-27-0518-4>
- Arajärvi, M. L., Mönkkönen, K., Kekoni, T., & Toikko, T. (2020). Sosiaalityön psykososiaalinen asiantuntijuus nuorisopsykiatrian moniammatillisen työyhteisön määrittelemänä. *Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 28(4), 357–373. <https://doi.org/10.30668/janus.77900>
- Arajärvi, M. L., Mönkkönen, K., Kekoni, T., & Toikko, T. (2021). Sosiaalityön psykososiaalisen asiantuntijuuden hyödyntämiseen vaikuttavat tekijät nuorisopsykiatrian avohoidossa. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 58(1), 8. <https://doi.org/10.23990/sa.86075>
- Arajärvi, M. (2025). Sosiaalityön psykososiaalinen asiantuntijuus moniammatillisessa yhteistyössä psykiatrian avohoidossa. *Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 33(1), 108–114. <https://doi.org/10.30668/janus.148654>
- Berzin, S., O'Brien, K., Frey, A., Kelly, M., Alvarez, M., Shaffer, G. (2011). Meeting the Social and Behavioral Health Needs of Students: Rethinking the Relationship Between Teachers and School Social Workers. *Journal of School Health August*, 81(8), 493-501. <https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2011.00619.x>
- Childs, T.M., & Iachini, A. L. (2024). School social workers' experiences delivering mental health supports amid COVID-19 school reopening. *Children and Youth Services Review* 159, 107525, <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2024.107525>
- Ding, X., Lightfoot, E., Berkowitz, R., Guz, S., Franklin, C., & DiNitto, D. M. (2023). Characteristics and Outcomes of School Social Work Services: A Scoping Review of Published Evidence

- 2000–June 2022. *School mental health*, 15(3), 787–811. <https://doi.org/10.1007/s12310-023-09584-z>
- Fook, J., Ryan, M., & Hawkins, L. (1997). Towards a Theory of Social Work Expertise. *The British journal of social work*, 27(3), 399–417. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjsw.a011220>
- Eraut, M. (2005). Expert and expertise: meanings and perspectives. Blackwell Publishing Ltd. *Learning in Health and Social Care*, 4(4) 173–179.
- Granfelt, R., & Kiuru, H. (2023). Psykososiaalinen käsitteenä ja haavoittuvien elämäntietojen kehityksenä. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 31(2), 163. <https://doi.org/10.30668/janus.115482>
- Gråsten-Salonen, H., & Mehtiö, M. (2017). Koulun sosiaalityö osana opiskeluhoitoa. Teoksessa: Kananoja, A., Lähteinen, M., Marjamäki, P., & Aho, K. *Sosiaalityön käsikirja* (4., uudistettu laitos.). Tietosanoma.
- Haasjoki, E., Ollikainen, T. (2010). *Mikä sun mieltä painaa?: Kriisit nuoruudessa ja mielenterveyden tukeminen koulussa*. SMS-tuotanto.
- Heilmann, P. (2022). Asiantuntijuuden käsite ja osa-alueet. *Hallinnon Tutkimus*, 41(4). <https://doi.org/10.37450/ht.111274>
- Hietanen-Peltola, M., Huurre, T., Jahnukainen, J., Lahdenkari, M., & Vaara, S. (2024). *Yhteinen työ opiskelijoiden tueksi jatkuu hyvinvointialueilla: Opiskeluhoitopalvelujen seuranta OPA 2024*. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-425-3>
- Hietanen-Peltola, M., Laitinen, K., Autio, E., & Palmqvist, R. (2018). *Yhteisestä työstä hyvinvointia: Opiskeluhoitoryhmä perusopetuksessa*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-137-9>
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P., & Sinivuori, E. (2009). *Tutki ja kirjoita* (15. uud. p. 22. painos.). Tammi.
- Honkanen, E., & Suomala, A. (2009). *Oppilashuollon käsikirja*. Tammi.
- Honkanen, O., Sirniö, O., Vaalavuo, M. (2023) Mielenterveyden häiriö nuoruudessa on yhteydessä suurempiin terveyspalvelujen käytöstä aiheutuviin kustannuksiin aikuisena.

- Tutkimuksesta tiiviisti 38/2023, Suomen sosiaalinen tila 5/2023. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-126-9>
- Huxtable, M. (2022). A Global Picture of School Social Work in 2021. *International journal of school social work*, 7(1). <https://doi.org/10.4148/2161-4148.1090>
- Jalonen, H., Salminen, J., & Laasanen, M. (2024). Moniammatillinen yhteistyö opiskeluhollossa – tasapainoilua jännitteiden välillä. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 61(2), 1. <https://doi.org/10.23990/sa.128756>
- Juhila, K. (2006). *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Vastapaino.
- Järvinen-Tassopoulos, J., & Kesänen, M. (2020). Mistä asiantuntijuus muodostuu? Ongelmapelaajien kohtaaminen sosiaalityössä. *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 28(2), 8. <https://doi.org/10.30668/janus.77614>
- Keiski, R. L., Hämäläinen, K., Karhunen, M., Löfström, E., Näreaho, S., Varantola, K., Aitta-salo, M. (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- Korpela, N. (2012). Onhan meillä se koulukuraattori tekemässä sitä oppilashuoltoa. Teoksessa: Karttunen, T., Strömberg-Jakka, M., Ahvenus, P., Berg, K., Berg-Toroi, H., Grönfors, T., Turtiainen, K. (2012). *Sosiaalityön haasteet: Tukea ammattilaisten arkeen*. PS-kustannus.
- Korpela, R. (2014). Terveys- ja sosiaalityön asiantuntijuus ja kehittäminen. Teoksessa: Valokivi, H., Ylinen, S., & Metteri, A. (2014). *Terveys ja sosiaalityö*. PS-Kustannus.
- Koulukuraattorit ry (2022). Kuraattorin ja vastaavan kuraattorin tehtävänkuvat ajan tasalle - verkkosivusto. Saatavilla: <https://www.talentia.fi/koulukuraattorit/uutiset/kuraattorin-ja-vastaavan-kuraattorin-tehtavankuvat-ajan-tasalle/> Viitattu 1.4.2026
- Laitinen M., Kempainen T., Lakkala S., Kauppi A., Veikanmaa S., Välimaa M. & Turunen T. (2018). Sosiaalityön interprofessionaalinen asiantuntijuus – tapausesimerkinä koulun sosiaalityö. Teoksessa: Arola, H., Juvonen, T., Lindh, J., Pohjola, A., & Romakkaniemi, M. (2018). *Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus*. United Press.

Lapin yliopisto (2025). Tietosuojaohjeet tutkijoille ja opinnäytteiden tekijöille -verkkosivusto.

Saatavilla: <https://ulapland.fi/tutkimus/vastuullinen-tutkimus/tutkimuksen-tietosuoja/>

Viitattu 6.5.2026

Lehmuskoski A., Palm N., Suhonen M., Korhonen K., (toim.) (2025). Kanta-palvelujen käsikirja sosiaalihuollon toimijoille. Saatavilla:

<https://yhteistyotilat.fi/wiki08/spaces/JULSOSK/overview>

Leinonen L. (2018). Sosiaalityön terapeuttinen asiantuntijuus psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa. Teoksessa: Arola, H., Juvonen, T., Lindh, J., Pohjola, A., & Romakkaniemi, M. *Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus*. United Press.

Lindh, J., Pohjola, A., Juvonen, T. & Romakkaniemi, M. (2018). Johdatus sosiaalityön asiantuntijuuden muutokseen. Teoksessa: Arola, H., Juvonen, T., Lindh, J., Pohjola, A., & Romakkaniemi, M. *Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus*. United Press.

Lindström, S., & Svensson, K. (2025). School social workers' discretionary practice in Sweden: The need for professional creativity. *International social work*.

<https://doi.org/10.1177/00208728251400279>

Murphy, J., Borge, K. A., Harrell, D. R., Javna, A., & Craft, K. (2025). "We Want to be There to Support ... Do We Have the Capacity to Do That?" Current Priorities and Challenges in School Social Work. *The Journal of school health*, 95(3), 219-226.

<https://doi.org/10.1111/josh.13507>

Niemelä, A. (2017). Sosiaalityö koulussa: Avaimia hyvinvointiin. Tietosanoma.

Nivala, E., & Rynänen, S. (2024). *Sosiaalipedagogiikka: Kohti inhimillistä yhteiskuntaa ja kestävää elämää* (Toinen, uudistettu laitos.). [Helsinki].

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

<https://www.finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/2013/1287/ajantasa/2025-12-22/fin>

Pakarinen, P., & Huising, R. (2025). Relational Expertise: What Machines Can't Know. *Journal of management studies*, 62(5), 2053-2082. <https://doi.org/10.1111/joms.12915>

Pohjola, A. (2018). Sosiaalityön muuttuvan asiantuntijuuden ydintekijöitä. Teoksessa: Arola, H., Juvonen, T., Lindh, J., Pohjola, A., & Romakkaniemi, M. (2018). *Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus*. United Press.

- Raunio, K. (2009). *Olennainen sosiaalityössä* (Toinen, uudistettu laitos.). Gaudeamus.
- Savolainen, J., Kivimäki, A., & Vikman, M. (2023). *Mielenterveys- ja päihdehoitotyö* (1. painos.). Sanoma Pro Oy.
- Sipilä, A. (2011). Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet: Tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. Itä-Suomen yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-0537-6>
- Sipilä-Lähdekorpi, P. (2004). "Hirveesti tekijänsä näköistä": Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla. Finn lectura.
- Solantaus, T. (2007). Lapsen mielenterveyden tukeminen – todellisuutta vai utopiaa? Teoksessa: Eskola, J., Karila, A., & Aaltonen, J. *Mielekäs Suomi: Näkökulmia mielenterveystyöhön*. s. 46–63. Edita.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. <https://www.finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/2014/1301/ajantasa/2025-06-27/fin>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2025). Ohje: Säännökset lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten pääsystä perusterveydenhuollon lyhytpsykoterapiaan ja sosiaali- ja terveydenhuollon määrämuotoisiin lyhytinterventioihin (terapiatakuu). https://valtioneuvosto.fi/documents/1271139/150123656/Ohje_Lasten+ja+nuorten+terapiatakuu.pdf/a2fa3f86-84c8-bbfa-5b08-380c2b9c2472/Ohje_Lasten+ja+nuorten+terapiatakuu.pdf?t=1741767049540 Viitattu 1.2.2026.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (nd. a). Lasten ja nuorten terapiatakuu -verkkosivusto. <https://stm.fi/lasten-ja-nuorten-terapiatakuu> Viitattu 1.2.2026.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (nd. b). Opiskeluhoitopalvelut -verkkosivusto. <https://stm.fi/opiskeluhoitopalvelut> Viitattu 14.3.2026.
- Sosnet (2014). Sosiaalityön määritelmä -verkkosivusto. <https://sosnet.fi/sosnet/sosiaalityon-maaritelma/> Viitattu 31.1.2026
- Suhola, T. (2017). Asiakaslähtöisyys ja monialainen yhteistyö oppilashuollossa: Oppilashuolto prosessi systeemisellä palvelukokonaisuutena. Lappeenranta University of Technology. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-335-045-8>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2025a). Kouluterveyskyselyn tulospalvelu.

https://raportointi.thl.fi/t/public/views/KTK_public_fi/Indikaattorienvertailu?%3Aembed=y&%3AisGuestRedirectFromVizportal=y Viitattu 3.2.2026

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2025b). Opiskeluhuollon kuraattoripalvelut -verkkosivusto.

<https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhoitopalvelut/opiskeluhoollon-kuraattoripalvelut> Viitattu 31.1.2026

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vaininen, S. (2011). Sosiaalityöntekijät sosiaalisen ammattilaisina: Sosiaalityöntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden käsitykset sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijöiden ammatillisesta toiminnasta 2000-luvun alussa. <https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8591-6>

Valli, R. (2018). Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa: Valli, R., & Aarnos, E. (2018). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (5., uudistettu painos.). PS-kustannus.

Valli, R. & Perkkilä, P. (2018) Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa: Valli, R., & Aarnos, E. (2018). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (5., uudistettu painos.). PS-kustannus.

Vilka, H. (2025). *Tutki ja kehitä* (6., päivitetty painos.). Santalahti.

Wallin, A. (2011). *Sosiaalityö koulussa: Avaimia hyvinvointiin*. Tietosanoma.

Wiedebusch, S. (2024) The contribution of school social work to climate change education and mental health support. *European Journal of Social Work*, 27(4), 692-703
<https://doi.org/10.1080/13691457.2024.2344005>

Wilma (nd.). Wilma pähkinän kuoressa -verkkosivusto. Saatavilla: <https://www.wilma.fi/mika-on-wilma-jarjestelma/> Viitattu 6.5.2026

World Health Organization (2025). Mental health. <https://www.who.int/news-room/factsheets/detail/mental-health-strengthening-our-response> Viitattu 31.1.2026

8 Liitteet

8.1 Liite 1. Kyselyn saateteksti

Hei!

Olen Saija Kalliokoski ja teen sosiaalityön pro gradu -tutkielmaa Lapin yliopistossa. Tutkielmani tavoitteena on tuoda esiin opiskeluhuollon kuraattoreiden näkemyksiä siitä, miten he käsittävät asiantuntijuutensa oppilaiden/opiskelijoiden mielenterveyden tukemisessa. Teemaa on käsitelty tutkimuksessa melko vähän, minkä vuoksi on tärkeää syventyä tähän asiantuntijuuteen tarkastelemalla kuraattoreiden näkemyksiä.

Osallistutte tutkimukseen omasta vapaasta tahdostanne ja voitte keskeyttää tai peruuttaa tutkimuksen milloin vain niin halutessanne ilman, että siitä seuraa teille haittaa. Kertomanne asiat jäävät tutkijan ja vastaajan välisiksi. Tietojanne ei luovuteta tutkijan lisäksi muille ulkopuolisille henkilöille ja niitä käytetään vain tämän pro gradu -tutkielman tekoon.

Teiltä tullaan kysymään vain tutkimuksen kannalta olennaisia tietoja, eikä henkilötietoja tai muita tunnistamiseen viittaavia tietoja tulla keräämään. Voitte halutessanne jättää vastaamatta mihin tahansa kysymykseen. Ethän kirjoita kyselyyn asiakkaiden henkilötietoja. Säilytän kyselyaineiston kannettavalla tietokoneellani ja varmuuskopion muistitikullani, joihin muilla henkilöillä ei ole pääsyä. Tietokone sekä muistitikku ovat suojattu salasanoin. Aineiston tekstimuodosta poistan tunnistetiedot anonymiteetin varmistamiseksi, eikä teitä pystytä tunnistamaan lopullisesta tutkimuksesta vastaustenne perusteella. Poistan kyselyaineiston laitteiltani heti tutkimuksen päätyttyä. Tutkimuksen tulokset ovat luettavissa lopullisessa pro gradu -työssäni, jonka pyrin saamaan valmiiksi syksyyn 2026 mennessä.

Huomioithan, että tässä kyselyssä termillä "opiskelija" viitataan kaikkiin oppilaisiin ja opiskelijoihin koulutusasteesta riippumatta.

Lisätietoja tutkimuksesta voit kysellä sähköpostitse: slehti@ulapland.fi vastaan mielelläni!

Kiitos kun osallistutte tutkimukseni toteuttamiseen!

1. Olen ymmärtänyt yllä olevat tiedot ja suostun osallistumaan kyseiseen tutkimuskyselyyn:

Kyllä

En

8.2 Liite 2. Kyselyn runko

Osio 1. Taustakysymykset

2. Työskenteletkö tällä hetkellä tai oletko aiemmin työskennellyt opiskeluhollossa kuraattorina tai vastaavana kuraattorina?
 - Kyllä, työskentelen tällä hetkellä
 - Kyllä, olen työskennellyt aiemmin
3. Koulutustaustasi?
 - Sosiaalityöntekijä
 - Sosionomi AMK
 - Muu, mikä?
4. Kuinka kauan olet työskennellyt opiskeluholllon kuraattorina?
 - alle 2 vuotta
 - 2–5 vuotta
 - 6–10 vuotta
 - yli 10 vuotta
5. Minkä koulutusasteen opiskelijoiden kanssa olet työskennellyt tai työskentelet kuraattorina? Voit tarvittaessa valita useamman vaihtoehdon.
 - Esiopetus
 - Alakoulu
 - Yläkoulu
 - Toinen aste
 - Muu, mikä?

Osio 2. Mielen terveyden ja annettavan tuen määrittely

6. Miten ymmärrät mielen terveyden opiskelijoiden elämässä kokemustesi pohjalta?
7. Millaisia opiskelijoiden mielen terveyteen liittyviä haasteita olet havainnut työssäsi? Voit kuvailla omin sanoin esimerkiksi tilanteita, kysymyksiä ja/tai oireita yms., joita olet kohdannut. Vastaathan yleisellä tasolla paljastamatta yksittäisten opiskelijoiden tilanteita.
8. Miten tuet opiskelijoiden mielen terveyttä työssäsi? Voit kuvailla omin sanoin esimerkiksi menetelmiä, työmuotoja, lähestymistapoja ja käytäntöjä, joita olet työssäsi käyttänyt opiskelijoiden mielen terveyden tukemisessa.

Osio 3. Mielen terveyden tukemisessa tarvittava asiantuntijuus

9. Mitä tietoa, taitoja ja osaamista kokemuksesi pohjalta tarvitaan opiskeluhoillon kuraattorin työssä opiskelijoiden mielen terveyden tukemisessa?
10. Oletko työssäsi havainnut eettisiä ristiriitoja, kuten ristiriitaisia kysymyksiä tai vaikeita harkinnan paikkoja liittyen opiskelijoiden mielen terveyden tukemiseen? Jos olet, niin kuvailenko, millaisia nämä tilanteet ovat olleet ja miten olet käsitellyt niitä?
11. Millaisena näet oman peruskoulutustaustasi (sosiaalityöntekijä, sosionomi amk, muu) merkityksen opiskeluhoillon kuraattorin työssä mielen terveyden tukemisessa?
12. Koetko, että työssäsi on opiskelijoiden mielen terveyden tukemiseen liittyviä tehtäviä, jotka eivät vastaa omaa asiantuntijuuttasi? Jos kyllä, millaisia nämä ovat ja miten ne poikkeavat asiantuntijuudestasi?
13. Minkä tekijöiden koet vahvistavan ja/tai edesauttavan asiantuntijuutesi hyödyntämistä työssäsi? Voit kuvailla omin sanoin, mitkä tekijät työssäsi, työhön liittyvissä suhteissa, ympäristöissä tai rakenteissa vahvistavat ja edesauttavat asiantuntijuutesi hyödyntämistä?
14. Minkä tekijöiden puolestaan koet haastavan tai rajoittavan asiantuntijuutesi hyödyntämistä työssäsi? Voit kuvailla omin sanoin, mitkä tekijät työssäsi, työhön liittyvissä suhteissa, ympäristöissä tai rakenteissa haastavat tai rajoittavat asiantuntijuutesi hyödyntämistä?

Osio 4. Kuraattorin asiantuntijuus moniammatillisessa yhteistyössä

15. Miten hahmotat osaamistasi moniammatillisessa yhteistyössä opiskeluhollossa?

Missä asioissa asiantuntijuutesi eroaa muista opiskeluholloin ammattilaisista ja millaisissa kysymyksissä se puolestaan liittyy tai täydentää heidän osaamistaan?

16. Miten hahmotat osaamistasi moniammatillisessa yhteistyössä muiden sosiaali- ja

terveyspalveluiden ammattilaisten kanssa? Missä asioissa asiantuntijuutesi eroaa muista ammattilaisista ja millaisissa kysymyksissä se puolestaan liittyy tai täydentää heidän osaamistaan?

Vapaa sana

17. Onko vielä jokin asia tai kommentti mitä haluaisit tuoda esiin kuraattoreiden asiantuntijuudesta mielenterveyden tukemisessa?